

YÖN

HAFTALIK GAZETE

Sosyalist
kültür
derneği

kuruluyor

C.H.P.'de Tasfiye!..

OKUYUCUDAN YON E

Teveoğlu'na açık mektup

27 Ekim 1962 tarihinde, Türkocak'ta yapılan Ziya Gökalp'ı anma ile ilgili konuşmanızda, Abdullah Cevdet'in milliyet düşmanı ve Ziya Gökalp'ın intihar ameliyatının müspet neti cesinden pişman olan bir doktor, şair olarak bahsettiniz.

Abdullah Cevdet, hürriyet mücadelesine tâ Tıbbiye sıralarında iken girişmiş, bu idealini ömrünün sonuna kadar devam ettirmiş bir kıymettir.

Abdullah Cevdet, gizlice İttihat ve Terakki Cemiyeti ni kurmuş, hürriyet mücadelesine başlamıştır.

Daha yürüyacağı yolun başında iken Abdullah Cevdet, Garp Trablusuna süzülür Burada kendisine bir çalışma sahası bulamaz. Cenevre'ye kaçar. Ora da «Osmanlı» isiminde gazeteyi çıkarıp, hürriyet fikrini millette uzatma dahi olsa, asılmaya çalışır. Fakat Osmanlı İmparatorluğu için bir tehlike olduğu kabul edilen Abdullah Cevdet'e Viyana Elçilik hekimliği verilerek, uzaklaştırılır. Abdullah Cevdet, bura da üç sene sustu. Bu susuş, onun istek ve idealer profesinin çiziliş devresiydi. Burada kalma kaybını nın çok büyük olduğunu anlıyan hürriyet aşkıyla yüklü şair, Mısra'a geçti.

Artık galeyana gelen hürriyet duyguları, şairin kaleminde esaret zincirini kırardı. Yalnız bu esaret zincirini yurda döndükten sonra, kendisini destekleyenler yardımıyla ortadan kaldırmıştır ki bunların başında Ziya Gökalp gelir.

HÜRRIYET SUSUZLUĞU

Ey hürriyet susuzluğu, yak bir alev et beni. Gece gündüz serapların arkasından koşturma Nice hıran güneşleri doğdu yaşı, Ateştedir, içindeki umutları coşturma. Deyen Abdullah Cevdet'in bütün benliğinin hürriyet ve milliyet aşkıyla yandığını en güzel ifadesidir.

Abdullah Cevdet, bu aşkın heyecanıyla İstanbul'da ilk defa hammiyle sapka giyerek sokağa çıkmış, taşlanmış ve yuhalanmıştır.

Yine bu aşkın ateşiyle Latin harflerini kabul etti rebilmştir.

Düşündüm bir kere; bu lunduğumuz sıralarda bile, atılmayı icap eden adamları engelleyen kütür var. Ya bir de bundan daha önce si geriliklerle yorgunmuş bir nimre devrini düşünürsek, Abdullah Cevdet'in attığı adımlar, inkârı mün künlü olmanın bir mücadele eseridir. Bu mücadele kenden dinden sonrakilerin geleceğinin hür düşüncesine idealerine kavuşabilmiş olabilme ler için.

Ziya Gökalp, milliyetçiliğinin ifadesi olan çalışmaları Diyarbakır'da başla-

mıştır. Abdullah Cevdet'in İstanbul'da gizlice açılan İttihat ve Terakki'de çalışmaları devam ederken, Diyarbakır'da bulunan Ziya Gökalp'le muhaberede bu lunarak Meşrutiyet İnkılâbından sonra orada açılacak İttihat ve Terakki şubasının açılması fikrini vermiştir.

Bu derece milliyet ve hürriyetsever şair için savrulmuş fikirler, ne dereceye kadar doğru olabilir?

Damlarındaki kanın son damlasına kadar insançı olan Abdullah Cevdet'in bir hatırasını anlatacağım:

Bir gün, bütün arkadaşlarını toplantıya davet eden Abdullah Cevdet, misafire rime çayı kuru üzümle ikram etmişti.

Süleyman Nazif — «Abdullah Bey ne kadar cimri siz ki bize çayı kuru üzümle ikram ediyorsunuz.»

Abdullah Cevdet — «Çayın içilmesi için lazım olan şeker parasını muayenehe neme gelip de regetisini yaptırma parasını bulamı yanlara hasrediyorum» der ve şu şiiri okur:

OK VE GÖĞSÜM
Oturum bin okla mecrub,
Bir göğsü nişan alan ok olmanın,
İçmem su susuzlar cildinden
Açlar arasında ben tek ol mam.

Abdullah Cevdet, bir pe nisilini veya su olan mey dana gelmiş serumu Amerikalı'dan gelmiş diye otuz— kırık liraya satan bir doktor değil, şeker parasına kadar bütün gelirini hastaları ve milleti için hiç düşünmeden hasreden, koyu milliyetçi, vatanperver ve insançı bir vatan sahididir.

ÇANCI KORKDAĞ
(Abdullah Cevdet'in torunu)

Toplumun haykırışı

Susuk, sınımlı toplumlar dan korkunuz. Çünkü, susuk toplumlar, diyeceği olan, fakat korku ve bas kınım altında simdişik susuş görünür kişilerden top lumudur. Düşünceye zineci vordunuz gün, birden toplumda büyük bir ses stalık görceksiniz. Bu ses stalık, konan yasaların, haklarının başanlı olduğu yolunda yorumlanmamalıdır. Başka hepçe bir tepki ye karşılacaktır. O günün koşullarına göre bu tepki nin biçimi ve zamanı de girilebilir. Günceleri (gazeleleri) bir sabah aıp okuyorsunuz; bilmem ne rede bir toplum haksızlığı, ezikliğe baş kaldırma savaşını kazanmış. Kıvıncı uyursunuz. Ama o günde jün, o toplumdan bir ses, bir yankı, bir tepki duy şmanız, okumamıştınız. Demek, toplum baskının altın da sessiz sessiz kıldırın maktaymış. Dikkat ederse niz, tüm tarih devirlerde, güzel bir ön çalışmaya daya mıyor. Ama toplumun day ransından dencemeler de yanaek bu çalışmaları ser mek mümkündür. Nedense toplumu yönetenler, «ati

alan Üsküdarı geçtikten» sonra gözlerini açıyorlar. Budala kişiler de ondan.

Toplumun sessizliği unu tularmış ki, kopacak olan haykırının, çığlığın birik mesidir. Birden boşalan bir haykırısı, nelere malo lur hiç düşündünüz mü?

İşte Yemen! Ortaçağın bin yıllık derebey düzenin de yaşıyan Yemen! Yemen, bir Şeyhlikti. Yemende bir mutlu azınlık vardı. Yaşı yan, Şeyhin çevresindeki o mutlu azınlıkta Ama kim derdi ki, Arabistan'ın o ya şamsız çöllerinde bir dev rim olacak. Şimdiyedek o mutlu azınlık gerçek Ye men'in değil ancak kendi sesini duyurmuştu.

Sözünü ettiğimiz susuk toplumun tipik bir örneği olan Yemen, birdenbire şah lanverdi. Bu şahlanış, ger çekte yılların giderek, çağ ların birikmesi sonucudur. Yemen devrimcileri, şeyhli ği ve şeyhçiliği ilk elde darağacına götürdü. Ve şim di Yemen tarihinde dar ağaçlarıyla bir sürü kesik baş oldu. Yemen'in tarihini ni önceden Şeyhliğin kendi si çağına uygulayıydu, da ha unutulmaz olurdu adla rı. Çevreyi görmemekten, tarihi ve çağının gerçekle rini bilmemektendi bu, ya uyandırlardan korkmaktı. Bi da inanmamaktandı.

Uyanışlara irak durmak, le bile sömürmek, aldat maktı yaptıkları. Bir bitmi yecek kapkaçta sanıyorlar dı kendilerini. Yemen'deki anı devrim, toplumun dışa rıdan etmen olmadıkça ge lişmeyeceğini, uyanışyaça ğını sanmalarındandı. Ye men devrimcileri, çağdan çağla sığıyorlar. Zor ama, olmaz değil. Yemen dev rimcileri çağın gerçeklerini biliyor ve tek çıkar yol top lumculuğa sarılıyorlar.

Mansur AKYIL

Faşizm tehlikesi kapıdadır

İlerici aydınlarımız aras ında bir süre devam eden tartışmayı hatırlıyorduk. Gü nün meselesi demokras mi dir, sosyalizm midir? Aydın lara düşün ödev, demokra siyi mi, sosyalizmi mi sa vunmaktır? Demokratik re jim, bugünkü şartlar için de, Türkiye'de yerleşebilir mi, yerleşecek mi? Bu tar tışmalar hala devam ede dursun, Faşizm tehlikesi, bütün korkunçluğuyla kapı mıza gelip çattı.

Mübalağa etmiyorum, son iki haftalık olaylara sövle bir göz atmak bile, tehli kenin sandığından çok daha büyük ve yakın oldu ğunu anlamaya yeter. A.P. kurultayı, 1932 den hemen önceki bir Nasyonal — Sos yalist Partisi kongresinden farksız geçti; CHP, nin ya nın organları — Başta A. KİS derjisi olmak üzere — Hitler Partisinin sosyaliz mi halk kitlelerinin gözün den düşürmek için açığe kampanyasına eşini yürüttü yor. Aynı iftira, jurnal, şan taj metodlarını kullanıyor;

Türkiye İşçi Partisinin her toplantısı, Türk Göbels'inin gazetesinden verilen işaret üzerine, bir çeşit Hitler gençliği bozuntularının sal dırısına uğruyor. Bir mil letvekil, Meclis kürsüsün den gençliği, Meclisi ve Hükümeti, «Müdafa—i nefsi millide» birleşmeye davet ederek, alkışlanıyor. Ve ni hayet, için en hazin tarafı, açık rejim şampiyonu İ nonü'nün Adalet Bakanı «Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerinin Ana yasaya aykırı, antidemokra tik olduğuna işaret eden ler komünistlerdir. Madde leriyi aynen muhafazada ka rarıyoruz» diyor, diyebiliyor.

Acaba, Türkiye'de Faşizm tehlikesini umursamıyanlar daha neyi bekliyorlar? An kara üzerine yürüyüş yapı lmasın mı? Merak etme sinler, o da yakındır. Çin kü, siyasi ve ekonomik ha yatmaz tipik bir «faşizm öncesi» devrenin içine gir miştir. Bunun başka sebe bi ise, demokrasi adını oy nanan oyunun yalnız ve yalnız halk düşmanlarının iş i ne yarımak şekilde ter tiplenmiş olmasıdır. Bir rejim ki: Anayasasının ru hunu inkâr eder, Meclisin de bir tek emekçi temsilci si barındırmaz, hükümeti ve hükümetine hâkim çev releri uydurma bir sosyal adalet paravanasının arka sına gizlenerek köy ve şehir ağalarının çıkarına hizmet eder; böyle bir rejime ne ad verirsiniz verin, ama o demokrasi değildir. Çin kü demokrasi, en basit, fakat kesin anlamıyla, ser mayenin karşısına emeğin, patronun karşısına işçinin, ağanın karşısına köylünün, kısacası; sömürülenin kanun hi mayesinde hakkını savunma bileceği bir siyasi rejimin adıdır. Demokrasinin arena sında, sosyal sınıflar eşit haklarla güreş tutarlar. Bu, zaten bir «eşitsizlik içinde eşitlik»tir, çünkü hâkim sınıfların elindeki silahlar, emekçilerinkinden kat kat üstündür. Ama ezilen sınıflar ve onlarla ilkü birliği yapan aydınlar, bu kadarı na da razıdır; yeter ki hâ kim sınıf bir de Devlet kudretleriyle zırlanmasın.

Devlet denilen kuvvet, bir kez hakemlik rolünü bira kıp da oyunun dengesinde bozdu mu, faşizm dikta toryası gelip çattı demek tir. İsterse ortada henüz bir diktatör bulunmasın. İşte, Türkiye'nin içine düşmek üzere bulunduğu çukur budur. Milleti bu çu kura sürüklemek isteyenler le mücadelede, ne politika ci çoğunluğuna, ne de Atatürkçü üncüden, fakat şöl düşmanlığına beslemek ten vazgeçemiyen çıkarıcı aydınlarla güvenilemeyeceği anlaşılmıştır. Faşistlerle sa yası sosyalistler vercecdir. Memleketini ihtirasız, İyaz sız, gerçekten sevenlerin korku bilmele gücüyle, ya lanıcı milliyetçilerin, muhte ris politikacıların, çıkarıcı ların karşısına sosyalistler dikilecektir. Bu, kaçınılmaz bir tarihi misyondur. İnö

lü'nün vakıyise dediği gibi: «Bir memleketin namuslu insanları en az namussuz ları kadar cesur olmasın bilmelidirler.»

Bugün yapılacak iş, 27 Mayıs'ta açılan savaşınbe ri halk kitlelerinin yararına olarak elde edilen bütün mevzileri sonuna kadar sa vunmaktır. Faşistler, mev zileri zorlamaya başlamış tr zir her geçen günün gerçek milliyetçiler, yani sosyalistler lehine bir geliş me yarattığını farkına var mışlardır. Bunların sindir me, yıldırma teşebbüsleri karşısında ilerici cephenin kapılacağı en ufak tered düt, sosyal hareketi yıllar ca geri atmamak sonucunu verebilir. Bunun günahını, tarih önünde ebediyen ta şımaya razı mıyız?

M. F.

Ağalar çağı

D.P.'nin keyfi idaresine karşı 27 Mayıs devrimini ya zatan kuvvetler, Memleket ve Millet yararına pek çok ye nilikler sağlanacak ümidi ile kuz istanbul» parlemen tonu kurulan için çalıştı. Parlatmentonun kurulmuş dan bu yana bir iş başarıla madı ve bu gidişle başarıla cağı da şüphehizdir. Siyasi ha yatımıza ağalar (zenginler) hakim olduğu müddetçe ya nın her iş sosyal adalatten uzak ve ağalar çıkarına ola caktır. Böyle olunca da bu mutlu azınlığın menfaatleri uğruna büyük çoğunluğun ezildiğini göreceğiz. Ezilen rin inilti ve feryatları haki ki milliyetçileri daima rahat az edecektir. Memleketimiz uzun müddet ağalar tarafın dan idare edildi ve duruma göre gene de devam edecek, hatta daha da güçlü olarak devam edecek beşiyor.

Ağa denince sadece toprak ağası hatıra gelmez, buna göre, zenginliği sayesinde nü fuz ve mevki sahibi olup kendi çıkarından başka düşünceci olmayan ve çıkarı için çoğunluğun hakkına tec vüz eden, milletin kanunı em mikle semirip göbek bağla yan herkes ağadır. Bizim ih racetımızın da ithalâtımızın da, sanayimizin de, meclis çoğunluğumuzun da, seçmen lerimizin seçme hürriyetle rinin de ağalar elinde olduğu nu söyleyebiliriz. Hele son zamanlarda hükümetin özel sermaye sahiplerine (ağala ra) karp ağır tüzükler tuttu nu ve her işi onların arzula rına göre ayarlamaya çalış tır. Türkiye'de ağalar çağı nm en parlak devresine ula şmak üzere olduğunu belirt iyor. Meclis çoğunluğu ağa lar elinde olursa, toprak re formu ağaların çıkarına olur su, vergi reformu ağaların ç i karına olur su, uzmanların bü yük emeklerle hazırladıkları kalkınma plânı ağaların ç i karına göre değiştirilirse, en üstünleme ağaların baskıları so, çiftçiler ağaların kölesi, işçiler patronların uşağı ya pılırsa, devlete ait hastaha nelerin ağalara devri düşünül

ürse buna ağalar çağı den mez de, ne denir?

HALIL COŞKUN
(İlkokul Müdürü)

Yeni İş kanunu tasarısı

Yeni hazırlanan İş Kanunu Tasarısında, emekçilerin haksız kanun olarak ad landırıkları 3008 sayılı İş Kanununun hükümlerini a rıttırarak bir yenilik var. Ahlak ve iyi niyet kuralları na uymayan haller dışında işveren tarafından; aynı hallerle ve hastalık sebebiyle de işçi tarafından ve her hangi bir iş yerine girişince kadar ücret ödemeğe zorunlu bulunmaktadı. Ancak işverenin bu şekilde ö deyeceği paraların toplamı:

- İşçi altı aydan az sürmüş işçiler için 10 günlük,
- İşçi altı aydan bir bu çuk yıla kadar sürmüş olan işçiler için 15 günlük,
- İşçi bir bu çuk yıldan üç yıla kadar sürmüş olan işçiler için 20 günlük,
- İşçi üç yıldan beş yıla kadar sürmüş olan işçiler için 30 günlük,
- İşçi beş yıldan son yıla kadar sürmüş olan işçiler için 45 günlük,
- İşçi on yıldan fazla sür müş olan işçiler için 90 günlük.

Ücret tutarından fazla olma vacaktır. 3008 sayılı kanunda ise aynı sebeplerle işin bitmesi veya bozulması halinde iş veren üç yılını dolduran işçiy e her yıl için 15 günlük ücret ödemekte ve üç yılını dolduran işçinin alacağı ün cretin toplamı 45 güne baliğ olmaktadır. Yeni tasarıda aynı işçinin alacağı ücret 30 güne indirilerek aradaki 15 günlük ödenmeyen ücret işverene kalıyor. Başka bir örnek; Malûliyet, ya da ifti yarlık sebebiyle işten ayrı lan 40 yılını doldurmuş bir işçi 3008 sayılı kanuna göre 600 günlük ücret alınırken ta sarıda bu 600 günlük ücret 90 gün olarak hesap edile cek ve aradaki 510 günlük ödenmeyecek ücret gene iş verene bırakılacaktır. Bir örnek daha: Bir işveren yanında çalıştırdığı on yıl lık bir işçisinin iş akdini haksız olarak bozarsa bu haksızlığın mahkeme kara rıyla kesilmesi halinde kanuna göre işveren işçiy e 150 günlük tutarında ücret ödemekte, tasarıda ise 150 gün, 90 güne indirilmekte dir. Aradaki 60 günlük fark işverene kalmış oluyor.

Örnekleri çoğaltımayacağı Gereklî açıklamalar yapılmıştır. Bunlar için kanun la verilmiş bir hakkın başka bir kanun konarak geri alınmayacağı üçüncüni tartışacak hukukçular ola caktır.

Necip AKAN
(Muhasebe Şefi Tarsus)

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

IDARE : ZIYA GÖKALP CADDESİ
28/1 Yenışehir — ANKARA
Telefon: 17 59 78 * İstanbul Bürosu: Mollafenari
Sokağı: 32 Cağaloğlu, Posta kutusu 512 — İstan bul, Tel: 229315 — 229316 * Diziip basıldığı yer:
VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE Yıllığı (57 sayı) 50 T.L. altı aylığı
(26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı)

12.50 T.L.'dir. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., üç aylık 10 T.L. dir Yurt dışı abonelerinde posta ücretli tutarında ilave yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dir. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilemez. Renkli ilânlar özel târifeye ve pazarlığı tâbidir. Devamı çıkacak ilânlar için özel anlaş malar yapılır. İlanlardan doıayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKIS

İkinci yılın eşliğinde

Haklı dava

YÖN bu sayısıyla ikinci yılına giriyor. Geride bıraktığımız bir yıl Türkiye'nin siyasal tarihi bakımından daima hatırlanacak olaylarla dolu. Bu derece hareketli bir ortamda, her yandan gelen iftiralara rağmen sosyalizmin savunuculuğunu yapmak kolay olmamıştır. YÖN, bütün güçlükler karşısında yoluna başaıyla devam edebilmişse, bu, ancak tuttuğu davanın haklılığı sayesinde olmuştur. Yoksa, bu dergiyi başarısızlığa uğratabilmek için çelme atanlar, engel çıkarıcılar kolaylıkla amaçlarına erişebilirdi. Türkiye'de resmi ilânsız yayın yapmanın bile güç olduğu bir devirde, YÖN, resmi ilân şöyle dursun, hemen hemen hiç özel ilân almadan da yaşayabilmektedir. Davasının haklı olduğunu, okuyucunun sayısını ve ilgisini yüksek tutmuş, yazarlara güç vermiştir.

Sosyalizm, bir yıl önce olduğu gibi, bugün de, okuyanlar, düşüncüler, Türkiye'nin meselerine kafa yoranlar arasında yaygın bir kitleye tok çıkar yol olarak gözüküyor. Aslında, bir önceki şartlarla bugünün şartları karşılaştırıldığında zaman, sosyalizm zorunluluğu bakımından büyük bir fark görmek imkânsız. Meselerinin temelinde inilirse, çıkmaz yine o çıkmazdır. Çok partili rejim hâlâ en küçük rüzgârla sarımsı geçirebilmekte, ufak bir olay her kesin zihninde hemen tereddütler uyandırmaktadır.

Demokrasi, henüz, özlediğimiz ve düşünce hürriyetinin, insanca yaşamın temelini saydığımız sağlam temeller üzerine oturtulmamıştır. Atılan adımlar ve başarılar diye gösterilmek istenen hareketler, niha yet, saray entrikalarına benzeyen çekişmelerini gözlemekten, şu veya bu baş kaldırmayı önlemekten öteye geçmemiştir. İktisadi ve sosyal alanlardaki meseler ise, hâlâ el atılmamış olarak bekliyor. Geçişirici tedbirlerin ne kadar süreceği, Plânın ne olduğu belli değil. Bütün bu şartlar ortasında, sosyalizm, yine, demokrasiyi kurtarsın, Türkiye'nin iktisadi ve sosyal alanlardaki meselerini çözümlenecek tek çıkar yol, tek aydınlık yol olarak ortadadır.

Halk sevgisi

YÖN, bir yıl önce, gerçek milliyetçiliğin kuru sıkı palavya atmaktan ibaret olmadığını, «milliyetçiyim» diyen herkesin, her şeyden önce, millet meseleleri üzerine eğilmesi gerektiğini ispat etmek iddiasıyla ortaya çıkmıştı. YÖN çevresinde toplananlar, milliyetçiliğin halkçılıktan geçtiğine inanıyorlar. Halkı sevmek, halkın dertlerine çözüm yolları aramak, bu alanda kafa yorarak, çalışarak ve didinerek milliyetçiliğin en olumlu yolu. Milliyetçiliği sözcüklerin aşk arttırmasına ve kimsenin tekeline kapılmak niyetinde değildir. YÖN'ün bir yıllık yayınına göz geçirecek olanlar, bu derginin sütunlarında Türkiye'nin dertlerine el atıldığını, dertler üzerine eğildiğini, dertlere çözüm arandığını görecektir. Millet sevgisinden, halk sevgisinden kuvvet alan bu sosyalist çabanın karşısında iftira kampanyasından başka bir şey görülmüş müdür? Milliyetçi geçinenler, memleket dava İsmi Ergenekon'dan başka çıkar yol görememişler midir? Aksine, o alandaki bütün gayretler, özel çıkarıcıların ekmeğine yağ sürmekten, reform istemeyenlere baha satılmaktan öteye geçmemiştir. Gerçek milliyetçilerin, milletini ve halkını seven gençlerin, uyanık çevrelerin, kendileri de

fakir halk tabakalarından yetişmiş kimselerin, özel çıkarıcılarla uzun bir süre işbirliği yapabileceklerine inanmıyoruz. Milliyetçilerin yeri, sosyalist cephe'dir.

İnsan haysiyeti

YÖN'ün bir yıllık yayınına bakıldığında, milli bağımsızlık konusunda bu derginin herkesten daha kışkırtıcı olduğunu görecektir. Dünyanın bugünkü şartları için de, Batı ittifakını Türkiye'nin milli bağımsızlığını koruyan bir sistem sayıyoruz ve bu amaçla hizmet ettiği ölçüde sistemin desteklenmesi gerektiğine inanıyoruz. Batılılık, Türkiye için, her şeyden önce, kuvvetini insanca felsefeden alan ve insanların eşit şartlar içinde, insan haysiyetine uygun şekilde yaşamalarını isteyen bir değerler bütünüdür. İnsanın insan tarafından sömürülmesini, milletlerin milletler tarafından sömürülmesini, devletlerin özel çıkarlar için devletlere saldırılarını bu değerler bütünü içinde saymıyoruz. Bunun içindir ki, YÖN, başlangıcından beri sömürgecilik karşı olmayı, şu veya bu siyasal tutumun değil, Batılı insanca düşüncenin tabii sonucu diye benimsemiştir. Türkiye'nin de, dış politikasında, milli uyanış hareketlerine karşı daha anlayışlı davranmasını, her defasında belli hesapların aracı hâline gelmemesini istiyoruz. Aynı şekilde, Türkiye'nin savunma amacıyla girdiği ittifaklar içinde, yine bu batılı insan haysiyeti anlayışına uygun olarak, daha vakarlı hareket etmesi, lütfetilen bir memleket durumuna düşmemesi gerekmektedir. Bunun içindir ki, YÖN, ümitleri hep dışarıdan gelecek dolaylara bağlayan, plân ve reform sözlerini bu amaçlar için kullanan, kendi imkânlarımızı düzenli bir iktisadi sistem içinde seferber etmeye yanaşmayan bir kalkınma anlayışını reddetmektedir. Sosyalizm, batılı değerler bütünü içinde insan haysiyetine en çok önem veren bir sistem olarak gözüktüğü için, Türk kalkınmasını mutlaka özel teşebbüsçü yollara çevirmek isteyenlerin davranışlarını da gerçek batılılığa yakıştıramıyoruz.

Demokrasinin temelleri

Yön, ilk çıktığı gündenberi, Türk demokrasinin sağlam temellere oturtulması için, iktisadi ve sosyal alanlarda köklü reformların gerçekleştirilmesini savunmuştur. Devletçilik, sosyalist açıdan ele alınırsa, demokrasinin iktisadi temelini Türkiye gibi bir memleketinde sağlayabilmek bakımından tek çıkar yol olarak gözükmektedir. Kilit sanayilerin devlet elinden çıkarılması, demir-çelik, petrol gibi sanayi kollarında kamu kesimi dışına kayma eğilimlerinin önlenmesini, devletin kredi ve dış ticaret mekanizmaları yoluyla iktisadi hayata kesin şekilde yön verebilecek duruma getirilmesi, kamusal ve özel kesimlerdeki milli sanayinin dış sömürücülere karşı korunması, devlet kesimi dışındaki sanayiye sömürücü yollara sapmadan çalışması gibi esaslar YÖN'ün bir yıldan beri savunmuş görüşler arasındadır. Üzerinde önemle durulan ve her defasında ısrarla belirtilen bir tutum, Türkiye'deki devletçiliğin millet parasını şuna buna dağıtmak, siyasal nüfuz sağlamak ve zorla milyoner yaratmak için başvurulan bir yol olmaktan çıkarılması ve halk yararına, halkçı bir görüşle yöneltilecek sistem hâline getirilmesi olmuştur. YÖN, iktisadi hayatın şu veya bu çevre nüfuzundan kurtarılmasıyla, bu yük kütelleri iktisadi alanda da güçsüz

bi edilmesiyle Türk demokrasisini ideal ölçülere biraz daha yaklaştırmışın mümkün olduğuna inanarak, şekli demokrasinin mutlaka iktisadi alandaki hamlelerle tamamlanması gerektiğini savunmaktadır.

Tarım ve toprak reformu, YÖN'ün başlangıçtan itibaren ön plâna aldığı meselelerden biridir. Kadastro yokluğu gibi bu hanelere oyalanmaktansa, Anayasamızın verdiği imkânlarla dayanarak, bütün çiftçileri toprak sahibi yapacak geniş bir toprak reformuna girişilmesi, ondan sonra da devletin öncülüğünde derli toplu bir kooperatif çelik hareketinin başlatılması Türk demokrasisini tarım çevrelerinde sağlam zemine oturtmanın tek yolu olarak gözüküyor. Türk köylüsünün eziyet ve ağı hakimiyetinden kurtulması, onun genel oyla edindiği gücü arttıracak, köylü oyları belli menfaatleri korumak veya fidanca kimseleri Ankara'ya yönlendirecek için değil, bu toprağın derinlerini dile getirmek için kullanılacaktır.

Halkın okuması

YÖN, geçen bir yıl içinde, halkçı eğitim isteyenlerin sesi oldu. Cahilliğe terke dilmis kütellerin eğitime kavuşturulması, herkese her kademedeki eğitim kapılarının açılması, kısaca söylemek gerekirse, bu konuda Anayasamızın noktası noktasına uygulanması Türk demokrasisine anlam kazandırmak ve genel oyu değerlendirmek için şarttır. Bu yapılmazsa, kütellere dayanan

demokrasiyi ve genel oyu istemeyenler, bahane olarak hep cahillikten bahsetmek fırsatını bulacaklardır. YÖN, bunun içindir ki, Köy Enstitüleri fikrini dışıdetle savunmuş, bu hareketi bötirmek için girişilen tertiplerin altında yatan özel çıkarları açığa vurmuş çalışmıştır. Sosyalizm, eğitimde ve kültür nimetlerinden faydalanmada herkese eşitlik kapılarını açan, kabiliyetlere sonuna kadar gelişme imkânı veren, kültür alanındaki başarıları en iyi şekilde değerlendiren rejimdir. YÖN'ün bugün geniş bir öğretmen kütlesi tarafından ilgiyle okunmasındaki nedeni burada aramak gerekir. Aynı şekilde, doğru dürüst bir okul bitiremedikleri, iki kelimeyi düzgün yazıyla yazmaya getiremedikleri ve insanlığın yüzyıllardan beri birikmiş güzelliklerini değerlendiremeye bilemedikleri hâlde, bir iki ihaleyle, it hak kotasıyla ve nüfuzlu krediyile milyon vuranların YÖN'e düşmanlıkları da bu yüz dendir.

YÖN, gücünü, «demokratik ve sosyal devlet» isteyen Anayasadan ve sosyalizmden alıyor. Sosyalizmin gücü ise halkta, doğrulukta, güzellikte, iyilikte ve ahlakta. Halkı, doğruluğu, güzellik, iyilik, ahlak ve ahlaki yenmedikçe sosyalizmi yenmek mümkün değil. Eğer bir gün çıkarlar da «Türkiyede sosyalizmin belini kırdık» derlerse, dikkat edin, mutlaka, bir yerde, halkın, doğruluğun, güzellik, iyiliğin, ahlakın belini kırmağa ve güçlerinin yetmeyeceği bir işi yapmağa kalkışmışlardır.

Mümtaz Soysal

C.H.P.

Kurultaydan sonra CHP... İhraçlar disiplinini sağlayıp partiye kuvvet mi verecek?

İnönü Kurultayı

Anlaşmazlığın esnasında, fi kir ve görüş ayrılıkları olsaydı, Genel Başkan İnönü'nün tutumunu hakıs bulmak mümkün değildi. İnönü, «Ben bir politika yürütüyorum, onlar başka bir politika. Dörtlerin ihraçı ile ilgili komisyon raporunu kabul etmekle, benim politikamı tasvip etmiş olacaksınız. Reddetmekle, ötekilerin politikasını benimzediğinizi ortaya koyacaksınız. Bu takdirde ben çekileceğim, onlar gelecekler. Orada bir politikanın reddi veya kabulü meselesi mevcuttur. Bir şefkat ve şüphe dâvası ile karşı karşıya değiliz. Onun için af düşünülemez» diyordu.

Bu sözler, mücerret olarak ele alınırsa, doğrudur. Batı memleketlerinde de özellikle İngiltere'de, politik görüş ayrılıkları yüzünden, bu tip tasviyeler sık sık görülür. Ne var ki, CHP'nin 16. kurultayında çarpışan iki politika yoktu. İnönü, «Benim politikam demokratik nizama karşıdır» diyordu. Dörtler de, «Demokratik nizama tamamen bağlı olduklarımızı söylüyorlardı. O halde? İşte bundan sonra, şahıs çekilmeleri ve bu çekilmelerde şüphe olan bir sürü mesnetsiz iddialar sahneye çıkıyor.

İnönü, «Bunlar cuntacı. On dörtlerle, monörlerle işbirliği yapıyorlar» diyor. Dörtler, «Bu bir iftira ispat et» cevabını veriyorlar. İnönü, ispat etmek kâfiletime katlanmıyor. Esasen, «Çun tacihle bir politika değil, ağır bir suç. Arni Doğan, «Adalet Bakanı hâkete geçsin» diyor. Cevap yok. Kuliste ise dedikodu ve iftira makineleri çalıştırılıyor. Yok, «Güleç, Partiyeye verilen Atatürk'e ait altın bir tabakayı evine götürmüş. İnönü, Güleç'in evine giderek tabakayı orada bulmuş, yok «Güleç, Ermeni Başbakan yapacakmış, yok «Dörtlerin, Talât Aydemir'le mü nasiblerini sösteren Milli Emniyet raporları varmış.» Daha bir sürü mesnetsiz iddialar sahneye çıkıyor.

Cumhuriyetin Ankara münesilli Evet Güresin, bu iddiaları şöyle değerlendiriyor: «Açıkça itiraf edelim ki, Kurultayda Dörtler için birtakım ikna edici deliller getirileceğini ümit etmek pek iyimser davranmışız. Sözlenenlerden biri kısmı, bilinen hatâ senelerden beri sakız hâline getirilen şeylerdir. Bir kısmı ise tevatüre, şüpheye dayanmayan delil bakımından hiçbir değeri olmayan söylentiler. Bu söylentileri biz de duymuştuk. Ama yalnız bir kişi, iki kişi için değil, bütün akgam kurultayda İnönü'ye ve arkadaşan Aksal'ı gülmeye alıştırıyor bazı CHP'çiler için de. Anlaşlan bu zevat, ya vaziyete göre fikir değiştirir, yahut âlet evlat olmadıkları için partide kalmaları, ötekiler kadar mahzur bulunmaz.»

Pikaresi Emin Talât ise, mesele nin başka bir tarafına dokunuyor: «Siyasi bünyedeki olaylar, İnönü tarafından açıklanırken, askerî bünyede döndürülme ise tenen dolaplar da Tansel tarafında gün ışığına çıkarılmıyor. Şu farkla ki..... Üçler, bu suçtan dolayı partilerinden ihraç edilmişken, Hava Kuvvetlerinde ki 11 vezir, Genel Kurmay'a nakle dilmekle kalmıştır. Bunlar, meseleleri ince eleyp sık dokuma itiyadında olanlar nezdinde, şüphe yaratacak mukayeselerdir.»

İşte İnönü'nün bahsettiği iki ayrı politikanın dayanakları, bu tarz dedikoduların ibaret. Orta da iki ayrı politika yok. Sadece Savcılarla ilgilendiren, ağır ve mesnetsiz iddialar var. Bu durumda halk efkârı, haklı olarak, «iki ayrı politika» iddialarına ittifak etmiyor ve mücadeleyle, bir esen, benç gelişmesi şeklin de sözüyor. Çetin Altan ise, bu nu «Siyasi şifret kavşalarını demokrasî diye yutmak ve yutuz maksatında yorumluyor...»

Kurultay delegelerinin çoğunluğu için de mücadele, iki politika kadar birinin seçilmesi etrafında dönmüyordu. Onlar bakımından anlaşmazlık, statüsü bir süre kavşanı ndan ibaretti. Delegelere, etrafları barıştın, öyle gelin» demiselerdi. Bu yüzden, Kurultayda «Dörtlerin affı» tezî, büyük bir rağbet gördü. Ama İnönü, dayattı. «Dörtler affedilirse, ben

CHP. Genel Başkanı İsmet İnönü Memleketin kaderi...

giderim» dedi. Bu sebeple, Kurultay delegeleri için gerçek tereddüt, İnönü mü, yoksa Dörtler mi? geklinde ortaya çıktı. Buna rağmen, Kurultayın havası, önemli bir delege çoğunluğunun İnönü'ye dinlemeyeceği intibasını veriyordu. Bunlar da, İnönü giderse, demokratik rejim çöker. Askerler gelirse tehdidiyle, kadere rıza gösterdiler. Geriye yine de, herşeye rağmen Güleç'in peşinden gitmeye azimli birkaç yüz delege kaldı...

Kurultay bağından sonuna kadar dikkatle ve sabırla izleyen Hakkı Devrim, bu siyasi şantajı şöyle anlatıyor:

«İsmet, CHP, dedi İnönü'de ta kumün yeni sloganını ele alalım ve kısa bir tahille tâbi tutalım: Slogan, hileli şekilde birbirine kenetlenmiş üç hükümden ibarettir:

- 1) İnönü'süz CHP, olamaz.
- 2) CHP, siz demokrasî olamaz.
- 3) Demokrasî olmasayınca Türkiye ayakta duramaz.

Hile, pek açık bir hakikatın ifadesi olan üçüncü cümle ile, doğru olduğu son kurultayda da görülen ilk cümlele, aksal için cümle vasıtasıyla birbirine bağlanması ve Aristot mantığı ile bu tertipten İnönü'süz, bir Türkiye olamaz neticesinin çıkarılması suretiyle yapılmaktadır.»

Çetin Altan ise, demokrasinin geleceğini, 80 yaşındaki İnönü'nün hayatına bağlanmasını tehlikelerine şu sözlerle işaret etti: «Öğün propagandası ayıdır: Paşa gidince, asker gelir, diyorlar. Bunu biraz da Paşa gidince asker gelecek mânâsını tasvip etmiş ve şimdiden bu şekilde bir hâlet tâyin etmenin mahzurlarını görmüyorlardı.»

Meselenin hukukî yönü

Bu, meselenin siyasi tarafıydı. İnönü, bütün aşkığını koymuş ve siyasi mücadeleyi kazanmıştı. Meselenin bir de hukukî tarafı vardı. Üçlerin, partiden atılışı hukuka uygun görünmüyordu. Üçlerin avukatları olan Sinasi Özenoğlu ve Kemal Sarıbrahim oğlu, dâvanın hukuk yönünü iyi bir şekilde ortaya koydular. Bir defa, Anayasaya göre, savunma hakkının kullanılmasını şarttı. Sonra, Haysiyet Kurulu, savunma manzûr yapana diyerek üçleri çağırmakla, bu hakkı tanımıştı. Yani, Anayasaya aykırı olarak, tâşgün 69. maddesindeki eşyasî yoluyla işlenen suçlar için, savunma alınmıyabilir hükmünden komisyon faydalanmamış ve savunma hakkını vermemişti. Fakat kullandırımıştır. Parti merkezinde 45 dakika bekletilen üçler ise, savunmalarını yapacakları

ını, mehil istediklerini müdire rek partiden ayrılacaklarıdır. Bu, üçlere tüzüğe tanınan bir hakkı. Tüzük, sanıklara savunmalarını yapmak için bir aya kadar mehil veriyordu. Bu hak kullandırımıştır. Yani Anayasa şöyle dur sun, yeni Anayasa hükümlerine aydurlanmamış olan parti tüzüğü dâhil çöğnenmiştir. Ne var ki, An kara 10. Asliye Hukuk Mahkemesi, dâvayı esasa girmeden, vazi feslîlikten dolayı reddetti. Bu yüzden üçler, kurultaya katılmadılar. Halbuki başka mahkemeler, bu gibi hallerde dâvanın esasına girmişlerdi. Meselâ, 27 Mayıs'tan önce Şeref Balkanlı, DP, aleyhine tedbir dâvası açmış ve kazanarak, Menderes'e rağmen, DP, kongresine katılabilmışti. Daha sonra da savunma hakkı alınmadık ihraç edildiği için, iptal dâvası açmış ve kazanmıştır. Bu karar, Temyiz 4. Hukuk Mahkemesince tasdik edilmiştir.

Üçler için de bu yol açıktır. Haklarında alınan gecici ihraç kararını, mahkeme yoluyla iptal ettirip, partiye dönebilirler.

Kurultayda ihraç kararlarının hukukî yönünü açıklayan dörtat, tarafsız ve bilgili bir hoca olarak, geçmiş çeyrelerin sevişisini toplayan Prof. Tahsin Bekir Balta, ta oldu Balta, savunma hakkının mutfaks alınması gerektiğini kesin bir dille belirtti ve bunu tesellî için bir de önerge verdi. Fakat önerge, kurultayın oyununa sunulmadı ve genel merkezde hazırlanan Parti Meclisi listesinde Tahsin Bekir Balta'nın ismi yer almadı.

Bu durumda, üçlerin kurultayda konuşmalarından korkulduğu için, savunmasız yıldırım cezaya çarptırılmalarına hükmetmek gerekliydi. Gerçekten Üçler, kurultaya gelebilirler ve orada konu şâhîseler, durum daha farklı olsaydı. Zira Üçler, biraz da içerde mücadele yürütenlerin acezliklerinin kurbanı oldular. Çoğnel Afkara ise, mücadeleyi bu yük bir ustalıkla yürüttü ve Üçler cephesini tam bir bozguna uğrattı.

Giyotin nasıl işledi

Cumartesi günü öğleden sonra, Üçlerin ihraçı meselesi ele alınmış zaman, Kurultayın kararı tamamen Üçlerin lehindeydi. İstan bul milletvekili Oğuz Oran tarafından, 640 imzalı birkaç sayın boyundakı af önergesi başkanlığında sunulurken, en ön sıralardaki milletvekilleri ve senatörler grupu haric, Kurultay büyük çoğunlukla affı tasvip ediyordu. Konu şâh hatipler de affı esvundular.

Bir hatip, «Kaysarideklere bile affettik» diyordu.

Parti Meclisi üyesi Osman Ali gıroğlu da, parti meclisinde ihraç kararına, Tahsin Bekir Balta ve Cemal Yıldırım ile birlikte muhalifet ettiklerini açıkladı ve 640 imzalı af önergesinin kurul tayı oynama sunulmasını istedi. İnceleme komisyonu sözcüsü Çanakkale li Başkan Orhan Özkan ise, «Atatürk, müfşûllerimizin halinde İnönü'ye başvurdu, dedi. Biz de öyle yapıyoruz» diyerek, tarafsızlık anlayışının şaheser bir örneğini verdi ve Üçlerin durumu kuvvetlendirdi. Birçok delege, «Bu zihniyetle hazırlanan bir inceleme komisyonu raporu, elbette Üçlerin aleyhinde olursu dediler.

Konuşan hatipler de İnönü'ye olan bağlılıklarını belirtmekle beraber, af istedikler. Nitekim söz isteyip kürsüye geldiği zaman, İnönü, «af, affı diye, kurultay çoğunluğunca uzun uzun alkışlandı. İnönü, «Ben en zor şartlar altında dâhil zor kullanmak istiyenle ye boyun eğmemişimdir» diyerek, sözlere başladı ve «Af talebini kabul ederseniz, yeni birtakım, CHP, nin ve mümkün olursa memleketin başına geçerek idare edecektir... Affı kabul ederseniz, bu gün dâhil temasta bulunduğumuz cereyanlarla bütün memleketi idare edebileceklerdir» dedi. Bu sözler, tasvip görmedi. İşler, bu noktada kalsaydı, yeni bir atılıda eya ben, ya onları diyen Paşanın görüş beklisi istenmeye istenmeye, yine kabul edilirdi. Ama İnönü de mücadeleden iyice yıpranmış olarak çıkacaktı. İnönü'yu iyice yıpratılmaktan, geçen yıl gibi, bu yıl da, Kurultayın hatibi İsmail Rüşdi Aksal kurtardı.

Önce, ihraç kurultaydan sonra kalan Turğut Göle söz al di. Cunta iddialarını güddetle reddederken, kendini savundu. Fakat iyi bir hatip olmadığı anlaşlan Göle'nin, uzun savunması, bekliden tesiri yapmadı. Göle, sert ve kısa bir konuşma yapmak yerine, uzun ve hileli konuşma yolunu tutmuştu. Bu yüzden, Göle kürsüden inerken, dörtlerin durumu kuvvetlenecek yerde, zayıflamıştı. Hele Aksal konuşunca, Dörtler grupu çoktu.

«Burada konuşan arkadaşlar cevap vermeyi İnönü'ye bırakmak istemiyorum» diye sözlere başlayan Aksal, müstâğni davranış ve sesinin dramatik ifadesiyle, Kurultayı derhal tesiri altına aldı. Aksal, delegelerde, istirap çeken, doğru sözlü ve politikadan hiçbir şey beklemeyen insan intifamı yaratmasını bildi. Aslında eski Genel Sekreter, önemli bir işgatta bulunmuş Turğut Göle'nin, Bakan olamadığı için muğber olduğunu, 20 Şubat günü, askerî bir harekette tasvip etmediklerini açıklayan CHP, Gençlik Kolu üyelerine Göle'nin, «Ya bir istilâ olursa, sizi Fevziçoğlu mu kurtaracak?» diye çıktığını anlattı. Fakat bunlar, Göle'nin askerî harekette tasvip ettiği kanaatini uyandırmaya yetecek deliller değildi. Kaldı ki, Kurultayda Göle'nin değil, Arni Doğan, Kasım Güleç ve Nihat Erim üçlüsü yar gılayordu. Aksal, bunlar hakkında birşey söylemedi. Sadece, «Bu arkadaşımızın bugün işbirliği ettiği şahıs, o karalık günlerde bize zulmedenlerle, bîze hakısızlık yapanlarla kolkola değil miydi?» sözleriyle Erim'e çat tı.

Görüldüğü gibi, Aksal'ın konuşması, aksil ve mantık süzgecinden geçirilince, önemli değildi. Buna rağmen, hls bakımından dolgun

konuşma, «Dörtler cephesi ni geç kurtmaya yetti.

Aksal, sözlere bitirince, sa lon alkıştan inliyordu. Dörtler cephesi, darımadıgnık olmuştu. Artık oylamaya gidilebilirdi. Netice artık belli olmuştu. Dörtler cephesi son bir gayretle, gizli oylama istedi. Gizli oylama gidilirse, millet vekillerinin ve il başkanlarının yanında, Dörtler lehine oy kullanmaya cesaret edeneyecek olan delegelerin, serbestçe oy kullanma çağı umuluyordu. Fakat bu talep reddedildi. Oylama, el kaldırarak yapıldı ve Kurultay esici çoğunlukla, ihraç kararlarını tasvip etti.

Güleç taraftarlarından ancak 8 — 10 kişi aleyhte oy kullandı. Gerisi, elini kaldırmayı dâhil izumsuz buldu.

Doktrin tartışmaları

«Ya ben, ya onlar» tartışmaları arasında, Kurultayın fikriyatı tarafı ilgi görmedi. Pek az delege, parti programı üzerinde durdu. İsmail delegei Ergin Unalan, Adam Smith'in devletçiliği ni savunan bakanların mevcudiyetini hafızlatarak, ciddi ve halktan yana bir devletçiliğin uygunlanmasını istedi. İsmail delegei ni, 10 — 15 kişi alkışladı. Diğer delegeler, bu meseleye ilgilendiler. Başka bir delemenin, devletçilik ve halkçılık hakkında yaptığı güzel bir konuşma, yazılı olduğu için pek dinlenmedi. Ana Dâvalar Komisyonunun, Çoğun Kurca tarafından kaleme alındığı anlaşlan güzel raporu da aynı Akibete uğradı. Rapor, YON'un bir yıldır savundduğu köklü reformların gerçekleştirilmesini istiyordu. Ne çare ki, Parti Meclisi

Tahsin Bekir Balta «Vur, fakat dinle...»

temennî mahiyetinde sunulması kararlaştırılan Ana Dâvalar Komisyonu raporu da, diğer sayısız raporlar gibi, kâğıt üzerinde kalmaya mahkûm.

Seçimler

Parti Meclisi seçimlerine, bu hava içinde gidildi. Genel merkeziler, Dörtleri bertaraf etmişlerdi, artık istedikleri gibi bir liste yapabilirlerdi.

Merkeziler, cumartesi akşamı, Kemal Bayazit'in Bahçelievlerdeki pembe evinde toplandı. Toplantıya ilk Pakset ve Öktem geldi. Onlara Bayraktar ve Yetkin katıldı. Bir ara Cihat Baban ve Turhan Fevziçoğlu da pembe eve uğradılar. Genel Merkez listesi, o gece hazırlandı. Orhan Özkara, listeye alınmadı ve 39 isimli Genel Merkez listesi, delegelere dağıtıldı. Listenin 39 isimli oluşunun sebebi, Özkara unutulmuş diyebilmek imkânını elde bulundurmak. Listeye, Muammer Aksoy, Tahsin Bekir Balta gibi doğru bildiğini doğrudan doğruya söyleyen isimler alınmadı. Cemil Salt Barlas da bir kenara itildi. Politik çekişmeler, Diebel, Hâşim Sezal, Erkut, Cemal Yıldırım gibi Parti Meclisi üyelerinin listeden çıkartılmalarını gerektirdi. Bunların yerine, bazı genç milletvekilleri listeye alındılar.

Bununla beraber, liste tam bir başarıya ulaşamadı. Genel Merkez ekibinin gayretlerine rağmen, Muammer Aksoy, Tahsin Bekir Balta, Selim Sarper, Vedat Diebel, Hâşim Sezal Erkut gibi isimler Parti Meclisine girdi. Genel Merkez listesindeki gençlerin çoğu seçilmedi. Bu arada, gazete ci İhsan Adnan görüşündeki delegeci kartını yırtan gazeteci Raip Tabir Burak seçimi kaybet ti. İbrahim Öktem, Kemal Baye

zit ve NGST Yetkin sonlardan Parti Meclisine girebildiler.

En yüksek oyu, Dörtler aleyhinde müdahalesine rağmen, 15 mahl Rüşdî Akmal topladı ve böylece Akmal'ın İnönü'den sonra, partinin ikinci adamı olduğu, bir defa daha ortaya çıktı. Genel Merkez ekibi, oy kaybedecek endişesiyle, Dörtler aleyhinde söz almaktan dikkatle kaçınmış, bu iş, İnönü'ye ve Akmal'a bırakılmıştı. Akmal'ın bu müdahaleye rağmen, oy kaybetmesesi, onun parti içindeki kuvvetini gösteriyor.

Bundan sonrası

Dörtlerin tasfiyesi, partinin nispeten daha disiplinli bir hale getirilmesine imkân verecek. Niçin İnönü, kapanış konuşmasında, bunu belirtti: «Fikir hürriyeti ve onun gibi kutsal bir değerimiz, saygıyla bağlandığımız ilkel partiye tahrip etmek ve husulî maksatlara alet etmek için kullanmak hevesinde olanlara karşı uyanıklığımızı arttırmak olarak mücadele edeceğim.»

Fikir hürriyetinin, maksatlı şekilde kullanılıp kullanılmadığını tayin ise, tsbîl parti idarecilerine düşecek.

İnönü, bu arada, basından sık sık eleştirilerle karşılaşacak. Genel Merkez'in bazı önde gelen isimleri ise, basını Mendere devrinde olduğu gibi, tırnak endişesiyle, Dörtler'i tutmakla suçlamıştı. Bu hayırlı bir başlangıç değil.

Dörtlere gelince, İnönü onları hayatta tuttuğu, bir daha partiyeye paraşütüne atılmamasına kararında görüyor. Ancak büyük buharlar, durumunu değiştirebilir. Bu şartlar altında, Dörtler'in yeni bir parti kurmayı denemeleri mümkün değildir.

Dörtler, Hatay, Adana, Ankara, Kocaeli v. a. gibi bazı illerde, CHP, teşkilatının önemli bir kısmını peşlerinden götürebileceği benziyorlar. Her halükârda, seçim günü çok yüksek görünüm AP karşısında, gittikçe zayıflayan bir parti manzarasına geçerken CHP, Dörtler'in ayrılmasıyla bir nevi daha kuvvetlenmiş olacaktır. Bu ayrılma, partiye fikir ve program alanlarında birlik ve omun hissi getirecektir. Faydalı olabilir. Fakat partide böyle bir yönelim gözlenmiyor.

Plânın başarısı

İstanbul Fakültesi Talebe Cemiyetinin «Korunma Bayramı» dolayısıyla düzenlenen açık oturum, 15.000 eden uzmanlarla halen görüşme devam eden Devlet Plânına Teşkilat uzmanlarının plânın yürürlüğe alınmasında katılacakları endişelerinde ortak olduklarını açıkça belirttikten sonra önemli oldu.

Açık oturuma istifa eden uzmanlardan Atilla Karasmanoğlu da Nejat Eder, hâlen görevli uzmanlardan Atilla Sönmez ve Refet Erkin, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinden de Doç İdris Küçüköner de Doç Mükerrrem Hiç katıldılar.

Nejat Eder'e göre, Türk toplumunda diğer az gelişmiş ülkelerden ayrı bir özellik sahip. Onlar gibi statik değil, dinamik bir bünyeye sahiptir. Halk nüfus artışı, siyasal istikrar ve ekonomik gelişme için büyük önem taşımaktadır. Nüfus artışını kontrol etmeyi, geliştirme planları yapılmasını gerektirir. Günün siyasal bünyesi ise meseleleri çözümlenmekten uzak. Eğer planlı bir şekilde meseleler hâlinde ele alınsa, meseleler onları hal almaz.

Atilla Karasmanoğlu'na göre de, yüzde 7 kalkınma hızına erişmek için Erbilise bile 5 yıl sonra Türkiye'de gene de 1 milyon işsiz olacaktır. Gizli işsizlik de cabası... Ya bir de yüzde 7 kalkınma hızına ulaşamazsak?.. O zaman her gün biraz daha geri gideceğiz.

İdris Küçüköner, bu hızın sağlanamayacağını belirtti. Bir defa plânın özel sektörünün çok büyük yatırım payı ayrılmıştı. Özel sektör sadece kâr ganesi güdümlenmiş enflasyonist bir gidim anlayacak, hükümeti bu yola zorlayacaktı. Böyle bir ortamın bula-

mazsa da yatırıma yanaşmayacaktır.

Özel sektörün, plânda öngörülen alanlara yatırıma yanaşmayacağı endişesini Karasmanoğlu da paylaştı. Plân, piyasa ekonomisine göre düzenlendiği halde, özel sektör plândan korkuyordu. Bu bile, bir başarısızlık habercisi sayılabilir. Bu durum karşısında kalkınma mayası gerçekleştirme yükü devlet sektörüne düşüyordu. Ancak, yönelimler gelir kaynaklarını yanlış yerlerde arıyorlardı. Emekçilere ağır vergi yükü yüklediği halde, büyük kazançlar, tarımda olduğu gibi, politik kaygularla vergi dışı bırakılıyordu...

Hâlen teşkilatta görevli uzman Atilla Sönmez de toprak reformunun kaçınılmaz olduğunu söyledi. Köldör Raporundaki rakamlar plân da yarı yarıya indirildiği halde, yöneticilerin cesaretsizliği yüzünden bu bile uygulama alanına konulamamıştı. Oysa Türkiye'de toprak reformunun 20 milyon yüzde 90'ı esasen çok az gelir sağlıyordu. Geri kalan yüzde 10 oranındaki mutlu azınlığın yüksek geliri ise vergi dışı kalıyordu.

Görevli uzmanlardan Refet Erkin ise, plânın tsbîl edilmesini ceşnîl, geçiş devresi olarak kabul edilen 1962 yılında, gerekli reorganizasyonlar başta olmak üzere plânın devre için hiç bir hazırlık yapılmadığını açıklamak suretiyle belirtti. Bu, mevcut idari kadro ile plânın başarı beklenemeyeceğini gösteriyordu. Küçüköner, bu müşahedeyle «Türkiyeyi ancak sosyalist bir idare kurtarabilir» demekle tamamlandı.

Su halde plân ne fayda verecekti? Plân gene de faydalıydı. Zira, tsbîl edilemeyecek bile bir açıklık yaratacak, meseleler ıyice belli olacak ve plânın başarıya ulaşması çok çabuk işice olacaktır.

Dosyalı iftiracı

Meclis kürsüsünü, teminatsız insanlara iftira için rahatça kullanmış, Gökhan ekolünün güzide siyasetçilerinden Şadi Pehlivanoglu da, «dosyalı» lardanmış. Hikâye şu: Pehlivanoglu yedeksubaylığını yapmak üzere Hopa'ya gitmiş. Arkadan Hopadaki Birlik komutanına, Pehlivanoglu'nun dosyası gelmiş. Dosya yada, bu teşkilat gencin komünist olduğu, gözaltında tutulması gerektiği yazılmıştı...

Bu hikâyeye yüzde 100 doğru dur. Fakat bu hikâyeyi anlatmak la, Pehlivanoglu komünistlikle suçlamak istemiyoruz. Pehlivanoglu metodlarına başvurmak aklımızı kâşesinden geçmez. Söylemek istediğimiz, aşâğılık komünistlik iddialarından, bu metodun şampiyonluğunu yapan genç milletvekili-

linin de mâsun kalamayacağıdır. Bu metodlara başvurarak komünistlikle mücadele edilemez, aksine, herkesi komünistlikle suçlandırarak, komünizmin ekmeğine yağ sürülür.

Bunun ibret verici bir örneği de, geçen hafta sonunda, Bekirköy'den sağlan raporunu alan Hür Sosyalist Partisi Genel Başkanı Cahit Topgülle verdi. Topgülle, bütün siyasi parti liderlerini Menderece de katerek, komünistlikle suçlardı! Söyler misiniz, Pehlivanoglu'nun sözleriyle, Topgülle'nin heze yanları arasında ne fark var? Biz, birinin Meclis kürsüsünden, öbürünün Beşiktaş'taki bir meydanında söylenmiş olmasından başka fark görmüyoruz.

Fikir Hürriyeti ve gençler

Hükümet, Anayasa teminatı altındaki bir siyasi partiye yönelik fiilî tecavüzleri, alışılmamış bir müsamaha ile karşılarken, İstanbul Teknik Üniversitesi söz ve top lanma hürriyetini taş ve sopa ile boğmak isteyen üyelerini ihraç etti. «Gençler, fikirle, fikirle karşı konuş» diyor. Anayasayı, noksanız uygulamakla görevli Hükümet ise, «stahkikat yapıyoruz» gerekçesiyle, susturuyor...

Dış yardım güçlükleri

Kurultay dolayısıyla insan üstü bir gayret gösteren Başbakan İnönü bu hazretli günlerde, Amerikan Sefirini de aramak zorunda kaldı. İnönü, yanında dış yardım

Raymond A. Hare
«Kesenin ağzını açınız...»

işleriyle uğraşan Feyzioğlu olduğu halde, Amerikan Sefiriyle uzun müddet görüştü.

Buna sebep, son Konsorsium toplantısında, Avrupalı dostların keseyi açmakta, beklendiğinden çok daha nazlı davranmaları. Türkiye'ye yardım yapma zarureti en iyi anlayan memleket olmakla beraber, Amerika da yardım tutumunun önemli bir kısmını Avrupa'nın zengin dostlarına ödettirmeye çalışıyor. Gayret yine Amerikaya düşüyor. Sam Amos, kesenin ağzını biraz daha açmaz ve Avrupalı zengin dostlara da açtırmazsa, 280 milyon dolarlık yardım talebi bizim 200 milyon dolar civarına

düşmesinden korkulur. Bu da arzulanan kalkınma hızından vazgeçilmesi demek.

Avrupalı dostlar, ayrıca kısa vadede ve yüksek faizli kredilerle yetinmek hevesindedir. Ağır borç yükü altında bulunan memleketimizin, bu tip borçlanmalara tahammülü olmadığını unutmaya benziyorlar. Yardımdan münahasıran kendiliğinden iş adamlarını faydalandırmaya çalışıyorlar.

Velhasıl durum, ümit edilen den kötü. İnönü, Amerikan Sefiriyle bu yüzden görüştü ve Sam Amos'un yardım arttırmak için bütün nüfuzunu kullanmasını istedi.

ŞAPKALI KAYMAKAMLAR

Türkiyede gelir dağılımındaki eşitsizlik artık en gerici, gelenekçi kişilerce de kabul edilen bir gerçektir. Ancak bu sayırlığın tedavisine hiç kimsenin yanaşmamaktadır. Hakkını arayanların önüne de dalmaları daha kötü olanlar örnek gösterilmektedir. Bu konuda rekoru bir Konya milletvekili kırdı. Kaymakamlara tazminat ödenmesi hususundaki bir kanun tasarıma «Memlekette açlar, işsizler vardır, çok daha uz bir maaş karşılığında köylere bekleyen öğretmenler vardır, kaymakamın şapkası mı, ayakkabısı mı eksik, Allah aşkına bu kanuna müsbet oy vermezsiniz» naralarıyla karşı çıktı. Ve bütün milletvekilleri coşkunca alkış tuttular. Güzel söylüyorsanız sayın milletvekili. En az senin kadar biliyoruz bizler bu gerçekleri. Öğretmenin de maaşı artırılmalı. Ya kadroları otuzda tıkamp kalan küçük memurlar n'olacak. Ben, akşam üçyüz lirayla yedi çocuk beslemek için çırpınan, beline kayış yerine ip bağlayan memurlar da bilirim. Ama madalyonun bir de başka yüzü var. Günde ikiyüz — üçyüz lira alan mühendislere, ayda onbin liraya para deniyen doktora ne buyrulur? Ayal fakülte mezunu bankalarda çok daha dolgun ücret alabilmektedir. Üstelik ömür bakımsız, yırtık kasabalarda didinmekte değil, büyük kentlerin rahatlığı içinde geçmektedir. Neden bütün nimetleri bir gurubun eline bırakırken külfetleri başkalarına yükleriz. Yıllar yılı unutulmuş, bakımsız, yoksul köylerimiz, ışıkta, sudan mahrum kasabalar bırakıp kapıyı büyük şehirlere atmamız mı istiyorsunuz? Toplumun kalkınması için feragatle çalışacak aydınlar gerekir bize diyeceksiniz. Siz neon lambaları altında gezinirken, fütüreci ışıklı rahat odalarda otururken bizler almayıza gazyayına bağlanıyoruz. Altımızda özel arabalar değil, uçurumlu köy yollarında ikidebir bozulan ömür töpüsü jop'ler var. Tenceremizde pa halı yemekler değil kuru fasulye kaynar. Kıym yollar kapandığın da kasabalar sebze yüzü görmez olur. Yurttaşın yakınmalarını dinlemekten kendi derdlerimizi anlatacak insan bulamayız. Bütün bunların dışında kasaba efrasıyla, parti başkanlarıyla, köy ağasıyla didişiriz. Kapımıza konan dinamikler, tutulan kiralık katiller gece gündüz huzurumuzu bozar. Bütün bunların adı feragat değil mi beyler. Başımızda şapka, ayakkabımızda ayakkabı da mı olmasın! aç, susuz köylülerimizin, işsizlerimizin varlığı yeni mi geldi usunuza. Gelir dağılımında sosyal adaleti gerçekleştirilelim. Nimetleri külfetlerle orantılı dağıtalım, memurların derdlerine ortak olalım demek varken, öğretmen az alıyor kaymakam da az alsın düşüncesini ıleri sürmek, en ilkel ortaçağ mantığına bile uyuz. Yüzünden uydurma toplumculuk maskenini at, ben kaymakamlardan hoşlanmıyorum, benim partizan kaprislerime boyun eğmeyen bu kişiler sefaletle müstahaktır de. Böylece belki daha dürüst hareket etmiş olursun sayın Konya milletvekili.

Erdoğan Alkan

Kaymakam

"AT SIRTINDAKİ ADAM,"

Ordunun Politikadaki Rolü : 5

(Londra Muhabirimiz Mete Tunçay, Prof. E. E. Finer'in kitabını özetlemeye devam ediyor)

Ordunun siyasete karışmasının sonuçları: Askeri rejimler

Ordunun kurduğu her rejim, askeri rejim değildir. Üçüncü Napoleon'un İkinci İmparatorluğu, 1960'dan önceki Türkiye Cumhuriyeti ve bugünkü askeri rejim olmamışlardır. Bir rejime askeri rejim denilmesi için, hükümetin silahlı kuvvetlerin elinde ya da geniş ölçüde emrinde olduğuna dair delil bulunmalıdır.

Askeri rejimleri, siyasi veya meşrufi yapılar olarak görmekten çok, ordunun isteklerini yapmak için kullandığı özel teknik araçlar saymak doğru olur. Bu bakımdan, rejimin gerçekte nasıl işlediğini anlamak için, şekli yapıya bakmak yetmez; kaba bir tiplendirme yaparak askeri idareleri sınıflandırmak gerekir.

Dolaylı, sınırlı askerî idareler

Bu tip rejimin klâsik örnekleri, Iki Dünya Savaşı arasındaki yıllarda Almanya ile Japonya'dır. Siyasi kültür bakımından ikinci seviyeyi temsil eden bu ülkelerin üstünde geçen yazılarımızda uzun boylu durmuşuk. 1959-62 Arjantin'i ise, dolaylı — sınırlı askeri idarelere, siyasi kültürü az gelişmiş ülkelerden iyi bir örnek teşkil eder. Arjantin tarihinde silahlı kuvvetler zaman zaman her çeşit idare kurmuşlardır. Bu son devreyi kavrayabilmek için ise şu iki olayı gözönünde tutmak gerekir:

1 — Ordunun 1955'te Parlâmentarizm adına Peron'u düşürmesi ve o zamandan beri de Peroncuları iktidardan uzak tutmakla yükümlenmesi.

2 — Siyasetçilerin, seçimlerde başarı kazanmak için, eski Peronculara kur yapmak zorunda olduklarını anlamaları. 1959 Temmuz'unda, Peron sürgünden Başkan Frondizi ile yaptığı bir anlaşmayı yayınladı. Bunun üstüne, askerler kabinede değişiklik yapılmasını, bazı bakanların atılmasını istediler. İşçileri bakanıyla silahlı kuvvetler bakanları müstesna, bütün kabine değişti. 1959 Eylülünde, Başkomutan Toranzo Başkan Frondizi'yi tehdit ederek Harbiye Vekilini değiştirdi. 1960 Ekim'inde yine bir çatışma oldu. Ordu, hükümetin petrol çıkartma politikasını beğenmiyordu. Mücadele kızışınca, askerler bütün idare mekanizmasından Peroncuların tasfiyesini ve komünizme karşı yeni bir takım tedbirler alınmasını istediler. Bu kere Başkan direktti. Fakat bir yıl önce gelen Harbiye Vekili, ordunun hükümete karşı politikasını içinden kuvvetle yürütemediği için, askerlerin baskısıyla yine değiştirildi. Nisan 1961'de ordu yeni bakanın aracılığıyla Başkan Frondizi'ye rejimde temel değişmeler talep eden bir ultimatomu verdirmeğe kalktı. Harbiye Vekili bunu kabul etmedi. Bazı askerler de bakanı destekleyince, Başkomutan Toranzo istifa etti. Fakat siviller içine giren bu zafer uzun sürmedi. 1962 Şubat'ta Amerikan Devletler Teşkilatının Punte del Este toplantısında, Küba'nın teşkilattan ihracına oy vermiyen Başkan Frondizi, Arjantin ordusunun tazyikiyle dış politikasını değiştirdi. Küba ile diplomatik münasebetler kesildi.

18 Mart 1962'de yapılan Eyalet ve Kongre seçimlerine (Peron'un devrilmesinden beri ilk defa) Peroncuların katılmasına izin verildi. Başkan Frondizi, bu jestiyle Peronculuğun halk arasında kuvvetini kaybettiğini ispat etmek istiyordu. Fakat sonuçlar siyasetçileri de orduyu da yıldırım çarpmışa çevirdi. Peroncular genel oyların % 35'ini aldıkları gibi, Buenos Aires dahil beş eyaletin seçimlerini de kazandılar. Frondizi hemen bu eya-

letlere müdahale etti. Kongre'deki muhalifleri Başkan müdahalesinden ötürü tenkit yağmuruna tutarken; ordu iki kısma ayrılmış, biri Frondizi'yi büsbütün baştan atmayı, diğeri de ona Peronculara karşı sıkı bir demokratik koalisyon kurması için baskı yapmayı tasarlıyordu. Bunlardan donanmanın ve nüfuzlu bir albay grubunun tuttuğu aşırı tez kazandı, 29 Mart'ta Başkan Martin Garcia adında hapse atıldı. Fakat yardımcısı Guido'nun geçici başkanlık andını içmeyle, buhran sona ermedi. Silahlı kuvvetler yeni başkana da anti - Peronista tedbirler alması için baskı yapmaya devam ettiler. Guido daha fazla ileri gitme mek için direndi. Ordu kendi içinde bölündü. Fakat, donanma ağırlığını bir kere daha aşırı teze koyarak dengeyi bozdu. Eyalet seçimleri iptal edildi.

Dolaylı Tam Askerî idareler

Bu rejim tipine en iyi örnek, 1933 ihtilâlinde Batista'nın 1940'ta Başkan seçilmesine kadar Küba'dır. Bütün bu devre boyunca, çavuş - eskisi Albay Batista Ordunun Başkomutanı sıfatıyla gerçek iktidarı elinde tuttu, fakat bu arada göstermelik diye bir sirtü kukla - Başkan kullandı. 1933 Eylül ihtilâli, geniş ölçüde öğrencilerin eseri olmuştu. Dolayısıyla onların lideri Dr. Grau San Martín Başkanlığa geldi. Hemen ertesi ay teşebbüs edilen bir karşı - ihtilâli Ordu bastırdı ve bu fırsattan faydalanan Batista, Grau'nun değiştirilmesini istedi. Nacionallista partisinin lideri Albay Mendieta'ya yerini vermediği reddedince Grau kuvvetlerin desteğine dayandı. Batista ortaya yeni bir Başkan adayı çıkardı. Kabinde Tarım bakanı olan bu aday, eski ihtilâlcilerden Hevia'ydı. Hevia 16 Ocak 1934'te Başkan oldu ve 32 saat sonra istifasını Batista'ya sundu. Bu oyun sonucunda Albay Mendieta üçüncü Başkan oldu. İşçiler ve öğrenciler itiraz etmeğe kalkıştılar. Ordu grevleri bozdu, anayasa teminatlarını kaldırdı, bütün aday askerî mürahabe altına aldı. Batista siyasetçilerin taleplerine aldırmadan 1935 sonuna kadar baskı politikasını devam ettirdi. Yaklaşan seçimler için dört siyasi parti ittifak etmeğe çalıştılar, fakat seçim kanunun üstünde anlaşamadılar. Mendieta umutsuzluk içinde istifa etti. Devlet Bakanı Baroet, Batista'nın dördüncü Başkanı oldu. Bir kaç gün sonra yapılan seçimlerle nihayet hukuka uygun bir Başkan bulundu: Gomez. Bu Başkan, partizan memurları değiştirmek kabilinden bir takım islahata girişince Batista ile bozuştular. Ordu işçi çocuklarına okul açmak gibi bazı sosyal teşebbüsler yaptı. Gomez askerlerin böyle sivil hükümet meselelerine karışmasını önlemek istediysede, Kongre'nin Batista'ya tutmasıyla «anayasayı ihlâl» suçundan yenik düştü. Başkan yardımcısı Laredo

Bru, Batista'nın kullandığı beşinci Başkan oldu. Bu kere hükümet büsbütün Batista'nın adamlarıyla doldu. Nihayet çavuş - eskisi kendisini Başkan seçtirmek fiili iktidarını hukukileştirdi!

İkili idareler.

Bu rejim tipinin ordudan ve sivillerden meydana gelen iki temeli vardır. Pek çok askeri diktatörlük böyle gelişir; çünkü silahlı kuvvetlerin lideri olarak iktidarı alan şahıs, hükümet işlerine dalınca ordunun aktif komutasından uzaklaşır ve güvencileceği sivil bir destek kurmakla çablar. İkili idareler bazan mesrutileştirilmiştir. İki savaş arası Balkanlarındaki krali diktatörlükler böyle olmuştu. Örneğin, Romanya Kralı Karol bir yandan Milli Mukavemet Cephesine bir yandan da polisle orduya dayanıyordu. Fiili ikili rejimler daha yaygındır. Peron diktatörlüğü bu tarzın en sarıh örneğini teşkil eder. Peron başa orduyla geldi ve sonuna kadar, ordu bu yönetimin ayrılmaz bir bütünü oldu. Fakat kısa zamanda, sendikalar da rejimin desteklerinden biri hâline geldi. 1942'de 300.000 sendikacı vardı. Peron, bunların kendisine karşı gelmeye çalışan önderlerini ayıkladı, beş kişilik sadık bir sekretorya kurdu. 1955'te sendikacı işçiler 800.000'e çıktı, hepsi de Peronist olmuştu. Peron'un dayandığı ikinci sivil kuvvet, 1949'da teşkilâtlandırıldığı «Justicialist» (Adalet) Partisiydi. Bu parti, kendi partilerinden kovulan «işbirlikçi» Radikal liderlerle, liderleri tasfiye edilen Arjantin İşçi Partisi'nin büyük kısmından meydana gelmişti. Peronista Justicialist, resmen çeyrek milyon üyesi olan gerçek bir doktrin partisiydi. Bütün vatan sahna yayılmış ve en küçük idari bölümlerde bile kök salmıştı. Peron, iktidarı süresince, fiilen başında olduğu sivil ve askeri teşkilatları birbirlerine karşı oynadı. 1945'e kadar daha çok sivillere karşı orduya dayandı. 45 seçimlerinde Başkan seçildikten sonra, Peron, kabinesinin yarısını sivillerle doldurdu, partisine ve sendikalara arkalanıp orduyu bir miktar erdi. 1945-49 arasında ordu bütçesi yarı yarıya daraldı. 1949'dan itibaren rejimin iktisadi zaafı ortaya çıkmaya başlayınca, Peron ağırlığını yine askerler tarafına kaydırdı. 1952'de karısı Evita'nın ölümünden sonra, işçi dostluğu politikasından ordu desteği aramaya doğru büsbütün meylecti. Fakat sivil teşkilatı onu tutmaya devam etti. 1955 cuartelazosunun bastırılmasında, Peroncu milis kuvvetleri büyük rol oynadılar. Peron, düşmesinden az önce 31 Ağustos'ta sarayın önünde toplanan 100.000 sivil taraftarına hitap ederken, (yanındaki subaylara baka baka) «yolumuza çıkmaya kalkışanları» öldürmelerini söylüyordu. Franco'nun İspanya'sı da, daha az sarıh olmakla birlikte, yine ikili bir rejim örneğidir. Devlet ve Hükümet başkanı

General Franco, aynı zamanda F.E.T.'nin (Faşist Falanj Partisinin) ve Silahlı Kuvvetlerin başıdır. Falanj bir kitle partisiydi. Fakat İspanya'nın idaresindeki rolü zaman zaman azalıp çoğalmıştır. Meselâ, 1943'te çok mühimdi, sonradan biraz zayıfladı. Yine de sendikalar tamamen Falanj'a bağlı kaldılar. Franco'nun dayandığı diğer iki sivil kuvvet de, siyasi parti olarak teşkilâtlanmalarına izin vermediği monarşistlerle kilisedir. Franco'nun bunca yıldır iktidarda tutunmasının başca sırrı, Orduyu, kiliseyi ve Falanjı birbirlerine karşı oynamakta ki mehareti olmuştur.

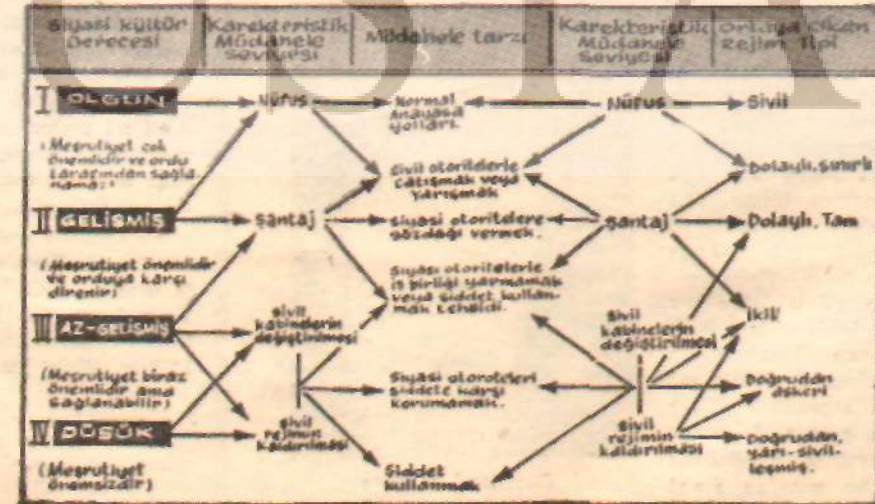
Bu, üçüncü siyasi kültür seviyesinin dışında, ikinci dereceden bir misal olarak da 1932 Almanya'sının Schleicher devresi gösterilebilir. Schleicher Savunma Bakanı olarak Rekhusehr'i temsil ederken, aynı zamanda Başbakan sıfatıyla parlamenter kuvvetleri de elinde tutuyordu. Fakat siyasi kültür seviyesinin tamamı gereğince, bu durumda sivil desteğinin zayıf oluşu Schleicher'in idaresini kısa kesti.

Doğrudan askeri idareler

Askeri rejimlerin en yaygın ve teşhisi en kolay olanları, doğrudan doğruya askerler tarafından idare edilensidir. 1923 - 25 İspanya'nın Primo de Rivera diktatörlüğü, Arjantin'de 1943-45 arasında hüküm süren Rawson - Ramirez - Farrell rejimi, 1948 - 52'deki Venezuela trunvirası; günümüzde, General Abboud'un Sudan'ı Kasım'ın Irak'ı, 1961 Mayıs cuartelazosundan beri Güney Kore hep bu tipin açık örnekleridir.

Türkiyenin durumu

1960-61 Türkiye'si ise çok daha girift bir doğrudan askeri rejim örneği olmuştur. Hareketin başından itibaren, fiili ve hukuki unsurların karşık olarak gelişmesi ve müesseselerin kayganlığı tahlil vuzuhunu azaltmıştır. Askeri darbenin önderleri önce 38 subaylık bir «Millî Birlik Komitesi» kurdular. Bu komite, 15'i sivil ve 3'ü asker olan bir kabine teşkil etti. General Gürsel Devlet ve Hükümet Başkanlığının yanısıra, Savunma Bakanlığını da elinde tuttu. Kabinenin varlığına rağmen, bütün önemli kararların MBK. tarafından alındığı belliydi. MBK. kısa zamanda çıkardığı geçici anayasa ile kabineyi değiştirme ve denetleme yetkisini ilân etti. Üniversite'den 147 öğretim üyesini tasfiye eden, 55 ayağı süren, en önemli Demokratların Yassıada'da yargılanmalarını düzenleyen komite idi. Kurucu Meclis'in açılması durumu büsbütün karmaşık hâle soktu. Yeni Anayasa'yı Kurucu Meclis hazırlayacaktı, fakat MBK. teklif yapmak hakkıyla birlikte veto hakkını da muhafaza etti. Hareketin üstünden bir yıl geçince, Komite üyelerinin komutanlık yetkilerini kaybettikleri, durumu daha da karıştırdı. 1961 Haziran ayında MBK. Hava Kuvvetleri Komutanı General Tansel'i Washington'da bir görevle tayin ederek merkezden uzaklaştırmak istedi. Ankara semalarında alçak uçuş yapan jetlerin sesi, Komite'ye kararını değiştirtti. Bu olayın anlamı, yüksek komutanların bağımsızlaşmış olmalarıydı. Ordunun, yeni tavınlar ve genel politika yüzünden MBK. ile hafiften arası açılmaya başladı. Bilhassa Yassıada muhakemelerinin sonlarına doğru, fiili komuta mevkiilerindeki askerler siyasi mescelere daha çok yaklaştılar. Economist dergisinin o tarihlerde yazdığına göre, Kara, Hava ve Deniz Kuvvetlerinin komutan ve üst kurmayları, MBK. nin aşırılık tartıştı dört beş üyesi, diğer bir takım subaylar ve bakan

YÖN

1 Yaşında

YÖN, ilk çıkış tarihi olan 20 Aralık 1961 tarihinden itibaren, Türkiye'nin bütün ileri düşünceli yazarlarını sütunlarında toplamağa çalıştı, belli konularda türlü görüşteki düşünürlerden demeçler aldı, Türkiye capında ilaf uyandıran acık oturumlar tertioledi. Simdi, ikinci yılın eşiğinde, geriye doğru bakıp, YÖN sütunlarında ver alan imzaları, soyadlarının alfabe sırasına göre, bi: araya getirmeyi zevkli bir ödev sayıyoruz.

YÖN'DE KİMLER YAZDI?

Nermin Abadan, Tahir Alanca, Erdoğan Alkan, İsmail afiz Altan, Ayneri Altan, Muammer Aksoy, Teoman Aktürel, Cetin Altan, Nuzret Altuğ, Talip Apaydın, Sadun Aren, Nimet Arzık, Türkkaya Ataöv; Ömer Atilla, Doğan Avciođlu, Behzat Ay, Şevket Süreyya Aydemir, Halil Aytekin, Gürbüz K Azak, Kayhan Baladurođlu, Kahraman Başçım, M. Başaran, Aslan Başer, Süha Baykal, Fakir Baykurt, Nefat Bengül, Asım Bezirci, Behice Boran, Kudret Bosuter, Kenen Bulutođlu, Uğur Cankocak, Güneri Cıvaoğlu, Adnan Çalıkoğlu, İbrahim Çamcı, Cevat Çapan, Necmi Çelikel Celalettin Çetin, Özdemir Çırpılı, Asaf Çyiltepe Neşe Deriş, Ali Dilber, Yusuf Adil Egeli, Kemal Eke, Azra Erhat, Nihat Erim, Vasif Ersoy, Numan Esin, Sabahattin Etübođlu, Eyüp T. Fırdak, Arif Gelen; Ali Gevgili, İbrahim Göktürk, Turan Gü-

nes, Nail Gürell, İbrahim Güzelce, Mehmet Halil, Sırrı Hocaoğlu, Cemal Hoggör, Rifat İgaz, Erhan İşıl, Yılmaz İdil, Atilla İhan, Abdü İpekçi, Ethem Kahraman, Ceyhan Atif Kansu, Mustafa Kaplan, Müzaffer Karan, Yakup Kadri Karaosmanođlu, Kayhan Kargılı, Sami Katırcıoğlu, Gülten Kazgan, Abdü Keçeli, Yaşar Kemal, Salt Kırmızıtoprak, Samim Kocagöz, Şükrü Koç, Hüseyin Korkmazgil, Kemal Kurdaş, İdris Küçükömer, Fatma Mansur, Nermin Menemenciođlu, Ayal Mehmetođlu, Aziz Nesin, İsmail H. Oğuz, Onur Öymen, Orsan Öymen, Yılmaz Özçakar, Hilmi Özgen, Doğan Özgüden, Nijat Özön, Sina Pamukçu, Sevgi Sanlı, Murat Sarica, Vural F. Savay; İhan Selçuk, Sepkin Selvi, Fatma İrfan Serhan, Granville H. Sewell, İlhami Soysal, Mümtaz Soysal, Kemal Tahir, Ükü Tamer, Cahit Tanyol, Cemal Hüsnü Taray, İhan Tarus, Erol Temelkuran, Tamer Timur, Alaattin Tiritiođlu, Reşat Tütiz, Niyazi Tokar, Turhan Tokgöz, Engin Tonguç, Şevket Toptan, Aydos Toros, Füzünan H. Tökün, Cengiz Tuncer, Mete Tunçay, Melih Tümer, Ergun Türkan, Nurer Uğurlu, Burhanettin Uluç, Halük Ülman, Sevil Vanlı, Valla Nurettin VÄ-NÜ, İrfan Yaşın, Nejat Yardımcı, Hasan Yılmaz, Tevfik Yılmaz, Sevil Yurdakul, Hassan Zeybek.

YÖN'de Hangi Karikatüristlerin imzası çıktı?

Ergi, Mehmet Can Köksal, Efflatun Nuri, Ferit Öngören, Turhan Selçuk, Ali Ulvi, Suat Yazlar, Tonguç Yaşar,

Kimler YÖN için Özel Demeç verdi?

Ekrem Alican, Şevket Süreyya Aydemir, Tahsin Bekir Balta, Mehmet Can, Esat Çağa, Nihat Erim, Turan Güneş, Münici Kapanı, Bahri Savcı, John Thalmayer, Jean Tinbergen.

YÖN ün Açık Oturumlarına Kimler Katıldı?

- I - «Üç Profesör Sosyalizmi Savunuyor»
Sadun Aren, Enver Ziya Karal, Bahri Savcı.
- II - «Çıkmazdan Çıkabilecek miyiz?»
Turan Güneş, Bahri Savcı, Ahmet Yıldız.
- III - «İşçiler Konuşuyor»
Kerim Aklüz, İsmail Aras, Celal Beyaz, Ethem Ezzü, Sina Pamukçu, John Thalmayer.

YÖN

YÖN'ÜN İLK SAYISININ KAPAĞI

IV - «CHP Milletvekili Konuşuyor»

Sırrı Hocaoğlu, Şükrü Koç, Süreyya Öner, Fakih Özlen.

V - «Servet Beyanı Kalkarsa Ne olur?»

Sadun Aren, Sırrı Hocaoğlu, Kemal Kurdaş.

VI - «Gençler ne istiyor?»

Süha Baykal, Osman Çalıkan, Raif Ertem, Fikret Karadeniz, Turgut Kazan, Sami Kabrılı, Necdet Nural, Sezai Oğuz, Ücal Okay, Süreyya Öner, Mustafa Pirinççi, Nedret Saraç, Erdoğan Sermet, Bozkurt Tezel, Nurer Uğurlu, Mustafa Ünalay.

VII - «Atatürk'ün özlediği Türkiyeyi kurabilecek mi?»

Sadun Aren, Şevket Süreyya Aydemir, Cevat Dursunođlu, Yakup Kadri Karaosmanođlu, Kemal Tahir, Cahit Tanyol, Cemal Hüsnü Taray.

İklarda çalışan bazı yüksek memurlardan teşekkül eden ve Genel Kurmay Başkanının himayesinde olan, takriben iki yüz üyeli gizli bir «Ordu şurası», bütün kabineyle MBK, çoğunluğunun muhalefetine rağmen üç idam hükmünün tasdiğine müessirolmüştür.

Doğrudan askerî rejimler konusunda dikkat edilecek bir husus, bu sınıfa giren bazı idarelerde gerçek iktidarla görünüşte iktidarı (1960-61 Türk örneğinde veya 1952'den sonra Mısır'da olduğu gibi) ayrılmasıdır. Bu gibi hallerde, askerî sivil bir kabine kurmalarına rağmen bütün idareye hâkim kahlılar. Doğrudan askerî idarelerin, çoğu kere, gerçekte olduklarından başka bir şeymiş gibi görünmeğe çalışmaları, bir rejime geçiş temsil ediyolarınısı itibarını yaratmaya çalışmaları, meşruiyet ihtiyacını duymalarındandır. Bu yüzden, hakikaten de kısa ömürlü olurlar. Bazan bu tip idareden (Arjantin'de 1945'te olduğu gibi) ikili idareye geçişler yahut (yine Arjantin'de 1955'te olduğu gibi) do laylı askerî rejime kayılır. Diğer bazı hallerde ise, iktidarı bırakmak istemeyen askerler, şu veya bu yoldan halkın tasvibini kazanmaya çalışırlar. Lâtin Amerikan terminolojisi, bu metodlar bakımından ince ayrıntılara elverişlidir. Continismo denildi mi, hukukî müddetin dolmasına aldırılmadığı anlaşılır. Imposition ise, baştakilerin kendi adaylarını veya kendi partilerini «empose» etmeleri, zorlamaları ve seçimlerde bunların kazanmasına göz kulak olmaları demektir. Candidato unico (tek aday) metodu ise, resmî adayın karşısına kimsenin çık mamasını temin etmektir. Bu son düzen, Paraguay'da bir düzine Başkanlık seçiminde başarıyla uygulanmıştır. Nâsir da Mısır'da candidato unico idi. Son yıllar-

da Peru'da, kolumbiya'da, Venezuela'da birden fazla Başkan adayı görülmemiştir. Bütün bu gayretlerin sonucu doğrudan askerî idarelerin yarı-sivilleşmesi ve çoğu kere, ömrünü uzatmasıdır.

Askerî

Rejimlerin

Dinamiği

Herhangi bir ülkedeki askerî bir idare, uzun boylu sabit kalmaz, değişir. Ancak bu gibi değişimler büsbütün keyfi bir seyir takip etmezler. Yukarıdaki somada verdiğimiz askerî rejimler listesi, sırayla aşağı yukarı, örtülü müdahaleye, açık müdahaleye, sivil rejimin kaldırılmasına ve nihayet, askerî rejimin müessesleşip kalmasına tekabül eder. Çeşitli dünya memleketlerinden getirilecek bir çok misal ordunun bir kere siyasete karışınca, bu listede göre, ya yukarıdan aşağıya doğru ilerlediğini ya da aşağıdan yukarıya doğru ilerlediğini gösterir. Askerlerin bütün bu safhalardan nasıl geçtikleri Mısır örneğinde sabittir.

Başlangıçta, Hür Subaylar grubunun Mısır'ın idaresini de almaya niyeti yoktu. Necip, başında bulunduğu hareketin siyasetle ilişkisi olmadığını söylemişti. Nâsir da siyaset sahnesini kötü unsur larından ayıklayıp, Mısır'ı «iyi siyasetçiler»e teslim etmeği tasarlıyordu. Bu sebeple, cuntasının ilk işi kabineyi devirip Ali Mahir'i başkahlığa getirmek ve Kral Faruk'u yolcu etmek oldu. Böylece 23 Temmuz 1952'de Dolaylı, Sınırlı Askerî Rejim safhasına girildi. Ali Mahir, kabinesini kendi başına seçti. Hür Subaylar ayrı bir İcra Komitesi kurmakla yetindiler. Bu Komite, hükümete askerlerin aylıklarına zam yaptırttı, fakat toprak reformu kanununu çıkarttıramadı. Na-

has Pasa, Vafd ve İslâm Kardeşler gibi eski politikacıların islahata karşı direnmesi, ordunun daha ileri gitmesine müncer oldu. Ağustos Eylül ayları arasında, Doğrudan, Tam Askerî İdare'ye geçildi. Hür Subaylar'ın İcra Komitesi 7 Eylül de 43 eski siyasetçiyi tevkif etti. Ali Mahir işbaşından uzaklaştırıldı. Hür Subayların başkanı olan General Necip, Başkanlığı, Harbiye ve Bahriye vekilliklerini, Başkomutanlığı ve bütün Mısır'ın askerî valiliğini şahsında topladı. Fakat, kabi ne hâlâ sivil idi. Böylelikle ikili idare başladı. Her başanlığa otuz subay yardımcı verildi. Ama siviller de siyasî iktidarın icrasına hakikaten katılıyorlardı. Vafd Partisinin düşmanlarından Sübeyman Hafız, Başbakan yardımcılığına ve İçişleri bakanlığına gelmişti. Vafd'nin Nâhas'a karşı bir hizbi de hükümete dahilildi. Ayrıca, dört bakan yeni bir siyasî parti kurdular. İkili idarenin karşısında kuvvetli iki sivil teşkilât vardı: Vafd ve İslâm Kardeşler. Ordu, bu mukavemete uzun müddet tahammül edemedi. Nihayet, 9 Aralık'ta bütün politikacı bakanlar kabineden atıldı ve yerlerine hükümet memurları getirildi. Ertesi gün, Necip 1923 Anayasasını kaldırarak «Geçici Hükümet» ini ilân etti. Bu suretle dördüncü safhaya, yani Doğrudan Askerî İdare'ye intikal edilmişti. Bu devrede, bütün siyasî partiler kapatıldı, mal larına el kondu. Mohanna gibi siyasî bakımdan şüpheli subaylar tevkif edildi. Hür Subayların İcra Komitesi İhtilâl Komuta Kurulu adıyla yeniden teşkilâtlandırıldı. Yeniden anayasa idaresine başlamak için üç yıllık bir geçiş devri ilân edildi. Necip bütün siyasî iktidarı eline aldı. İhtilâlci Komuta Kurulu ile yeni Bakanlar Kurulundan bir çeşit yasama

organı teşkil edildi. 1956 Ocak'ına kadar geçen üç yıl boyunca Ordu vereceği büyük kararı düşündü: Gitmeli miydi; kalmalı mıydı? Arjantin ordusu iki kere karşılaştığı bu karar anında (1930'da ve 1945'te) sivillerin mukavemetine rağmen iktidarı muhafaza etmeyi göze alamamış, dolaylı idareye dönmüştü. 1961'de Türk Ordusu da aynı şekilde hareket etmişti. Necip de böyle yapmak istiyordu. Buna mukabil, İhtilâlci Komuta Kurulu'nda Nâsir'ın temsil ettiği bir grup askerî idareye devam etmek taraflıydı. 28 Şubat 1954'te Necip'e karşı bir teşebbüs başarısızlığa uğradı ve meşruiyete dönüş hazırlıkları devam etti. 28 Mart'ta klasik bir golpe de estado ile Necip düşürüldü. Nâsir bütün koltuklarını İ.K.K. üyelerinin işgal ettiği bir kabinenin baş bakanı oldu. Orduda tasfiye yapıldı. Sivil teşkilâtlar büsbütün ezildi. Nihayet, 16 Ocak 1956'da halk oyna sunulan yeni anayasa ile son safhaya, yani Yarı-sivilleşme'ye geçildi. Bu plebisitte Albay Nâsir'ın anayasa'dan binde bir nisbetinde daha popüler olduğu anlaşılıyordu. Çünkü, anayasa ayarın % 99.8'ini, yeni Başkan ise % 99.9'unu aldı. Bu devrede İ.K.K. işgvedildi. Kabinede kalan subaylar, ordudan ayrıldılar. Millî Birlik adlı resmî teşkilâtın başka, siyasî partiye izin verilmedi. Millî Meclis de, üyeleri Başkan tarafından tayin edilen kukla bir organ oldu.

Gelecek Sayıda

SON YAZI:

Askerî Müdahalelerin Geçmişi ve geleceği

«Ben sosyalistim» diyenler

Uzun bir süre önce değil, daha henüz geçen sonbaharda, «sosyalizm» kelimesi Türkenin tehlikeli deyimleri» sözlüğündeydi. YÖN'ün belki de en büyük hizmeti, «sosyalizm»i artık rahatça söylenebilen ve benimsenen bir kelime haline getirmek olmuştur. Tabii, hâlâ, kendi çıkarlarına dokunduğu için bu kelimeden rahatsız olan, onu kullananları türlü şekillerde lekelemeğe çalışan ve fırsat buldukça sosyalizmin mutlaka kaçınılmaz rejimlere götüreceğini iddia edenler çoktur. Ama, bugün, sosyalizmi savunan, çekinmeden «ben sosyalistim» diyen ve bu sistemin başarı kazanması için bir araya gelenler de çok. Bunlara Türk toplumunun bütün kesimlerinde rastlamak mümkün: Bazıları, partili ve partisiz olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisinde; bazıları, Meclis içindeki ve dışındaki partilerde yer almışlardır; bazıları üniversite kütüphanesinde; bazıları gazete sütunlarında yazmaktadır; bazıları devlet mekanizması içinde memur veya öğretmen olarak görev almışlardır; bazıları işçidir; bazıları öğrenci. Ama, muhakkak olan bir şey varsa, o da, bugün, Türkiye'nin şimdiye kadar hiçbir devirde görülmemiş sayıda «ben sosyalistim» diyenlerle dolu olduğudur.

Muhakkak olan bir başka nokta daha var: Her «Sosyalistim» diyen daha henüz ortak bir sisteme varmamış, sosyalizmin Türkiye'deki meseleleri üzerinde uzun boylu düşünülüp belli çözümlere erişememiş ve nihayet sosyalizmi nasıl gerçekleştirmek gerektiği noktasında yeter derecede tartışma imkânı bulamamıştır. Ama herkesin içindeki temel inanca bir: Türkiye'yi içine düştüğü çıkmazlardan kurtaracak, her türlü sömürçülüğü ortadan kaldıracak, gerçek bir demokrasi düzeninin kurulması için gerekli koşulları yaratacak tek sistemin sosyalizm olduğuna inanıyoruz. Bunun dışında türlü bocalamalar, bize, bugünkü gerilgi, dengesizliği sürdürmenin, ileri ülkelerle aramızdaki uzaklığı büsbütün açmanın bahaneleri gibi görünüyor; sosyalizm dışında şu veya bu şekilde bir çözüm tarzi ileri sürülenler, ya bilimsellikten uzaklaşıp duygusalıya sürüklenmişler, ya da özel çıkarları peşinde koştuklarını hissediyoruz. Fakat, demokrasiye, gerçek düşünce hürriyetine herkesten çok inandığımız için, onların iddialarını da serinkanlılıkla dinlemeğe, bilimsel yollardan karşılamaya hazırız. Sosyalizmi, Türkiye gibi bir ülkenin koşulları içinde, sosyal adaletsizlik yaratmadan sermaye biriktirebilmenin, kütleri sefaletle sürüklemekten büyük yatırımlar yapabilmenin, yurdun bütün bölgelerini ve bütün vatandaşları Atatürk'ün amaç edindiği uygarlık vesiyesine çıkarmanın, ni-

hayet gerçek bir demokrasi ve gerçek bir özgürlük düzeni içinde insanca yaşamının tek bilimsel yolu sayıyoruz. Bu inancımızın gerisindeki delillerin gücüne inancımız o kadar büyük ki, karşımıza başka delillerle çıkanlardan istediğimiz biricik şey, tahammül, hoşgörülükten ibaret. Düşüncelerimizi serbestçe yaymak, görüşlerimizi Anayasanın çerçevesi içinde savunmak ve araştırma, inceleme, tartışma amacıyla bir araya gelmek inkanını bize verilirse, çalışmalarımız şu veya bu şekilde damgalanmazsa, özel çıkarıcıların tertipleri yüzünden insanca düşünülüp konuşmak imkânları elimizden alınmazsa, tuttuğumuz sistemin ergeç büyük kitlelerce de benimseneceğine inanıyoruz.

bütün bunlar içinde iktisadi alanda temel üretim araçlarının kamulaştırılmasını, düzenleyici devlet rolünün genişletilmesini, köklü reformlara gidilmesini isteyen bir sosyalist sisteme ve bunun savunmalarına hayat hakkı tanınmazsa, Türkiye'nin bugün birinde komünist diktaya sürüklenmek tehlikesiyle de karşılaşabileceğini hatırlatmak istiyoruz. Tuttuğumuz yol, Türkiye'yi diktatörejimden kurtaracak tek yoldur.

«Sosyalist Kültür Derneği», böyle bir temel inanç çevresinde birleşenleri daha yakından fikir temasa geçirmek, aralarında sosyalizmin meselelerini tartışmalarına imkân vermek, belli çözümler üzerinde çalışmak, varılan sonuçları demeçler, konferanslar,

çalışmalarının gizlilik içinde cereyan edeceği şekilde anlaşılmalıdır. Derneğin faaliyeti, her zaman için, kamu oyununun gözleri önünde, kanun yollarının denetimi altında ve açıkça cereyan edecektir. Davalarına ve kendi millet sevgilerine inançları büyük olan sosyalistlerin kimseden saklayacak, gizleyecek birşeyleri yok. Ama bir tehlikeyi de aklıdan uzak tutmamak lazım. Türkiye'de faşizmin tohumlarını ekenler, daha ilk günden itibaren Dernek aleyhine iftira kampanyasına girişmekte gecikmeyecekler, bu iftira kampanyasında başarı kazanamazlarsa, Derneği içinden yıkmak, sürüklenmek istemediği yollara sürüklemek ve ondan sonra da «vatan hainliği» ile damgalamak isteye-

Sosyalist Kültür Derneği tüzüğüne bugüne kadar imza koyanları tanıtıyoruz:

Niyazi AGRINASLI (Bağımsız Anka Senatörü, Avukat, eski Cumhuriyet Senatosu CKMP Grup Başkanı Vekili), Galip AKNİL (Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Yüksek Mühendisi), Erdoğan ALIŞIN (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Asistanı), Sadun AREN (Siyasal Bilgiler Fakültesi Genel İktisat Profesörü), Dr. Türkaya ATAÖV (Siyasal Bilgiler Fakültesi Asistanı), Doğan AVCIOĞLU (Kurucu Meclis Anayasa Komisyonu üyesi, yazar), Sevket Süreyya AYDEMİR Milli Eğitim Bakanlığı eski Teknik Öğretim Müstearı Yardımcısı, eski Sanayi Dairesi Başkanı, Vatan Gazetesi Başyazarı), Seyfi DEMİRSOY (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı, Sendikacı), İstif ERSAN (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Asistanı), Asaf ERTEKİN (İstanbul Başmevzu sahibi), Dr. Cemal Reşit EYÜBOĞLU (Kurucu Meclis üyesi Maliye Bakanlığı eski Genel Müdürlerinden, CHP, eski Genel İdare Kurulu üyesi, eski milletvekili, avukat), Müşerref HEKİMOĞLU (Yazar), Dr. Mükerrrem HİÇ (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Doçenti), Sırrı HOCAOĞLU (CHP Hatay Milletvekili, Kurucu Meclis üyesi, avukat), Recal İSKENDEROĞLU (YTP Diyarbakır Milletvekili), Nejat İZER (EtiBank Genel Müdürlüğü Yüksek Mühendisi), Adnan Başer KAFAOĞLU (Kurucu Meclis üyesi, Maliye Bakanlığı Teftiş Heyeti Başkan

Yardımcısı), Aslan Başer KAFAOĞLU (Devlet Planlama teşkilatı Uzmanı), Dr. Yahya KANBOLAT (Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Asistanı), Mahir KAYNAK (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Asistanı), Dr. Gülten KAZGAN (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Doçenti), Dr. Abdullah KIZILIRMAK (Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Doçenti), Hamdi KONUR (Öğretmen), Dr. İdris KÜÇÜKÖMER (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Doçenti), Güney ÖZCEBE (Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Yüksek Mühendisi), Hilmi ÖZGEN (Yüksek Mura-kabe Heyeti Uzmanı, Yazar), Faki ÖZLEN (CHP, Konya Milletvekili, Yüksek Mühendis), Dr. Mehmet SELİK (Siyasal Bilgiler Fakültesi Asistanı), İlhami SOYSAL (Kurucu Meclis üyesi, Türkiye Gazeteciler Federasyonu Yönetim Kurulu üyesi, Hareket Gazetesi Genel Yayın Müdürü), Dr. Mümtaz SOYSAL (Kurucu Meclis Anayasa Komisyonu üyesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Asistanı), Dr. Metin SÖZEN (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Asistanı), Dr. Cahit TANYOL (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Profesörü), Dr. Melih TEZİCİ (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Asistanı), Dr. Reşat Tİ-TİZ (İktisatçı), Burhanettin ULUÇ (Emekli General, Cumhuriyet Senatosu üyesi, eski İzmir Valisi).

Demokrasinin Gerçek Teminatı

Sosyalizmi ve bu sistemin gerçekleşmesinden önce sosyalistlere tartışma hakkı tanınmasını Türk demokrasininin geleceği bakımından da en büyük teminat sayıyoruz. Sosyalist düşünce sürdürülüp, sosyalistlere araştırma, inceleme, tartışma ve yayma hakkı tanınmazsa, Türkiye'de meydan yeni beliren büyük sermaye ile aşırı sağcı ideolojinin birleşmesine, yani faşizme açık bir kılınış olacaktır. Aynı şekilde, Anayasa'ya benimsenen «demokratik ve sosyal devlet» en sağlam temellere oturmak amacıyla güden, özgürlüğü yalnız belli çevrelerin değil, bütün kitlelerin malı haline getirmeye çalışan, herkese insanca yaşamın kapılarını açan,

açık oturumlar, broşürler, kitaplar yoluyla yaymak ve sosyalist düzenin temellerini hazırlayacak kültürel faaliyetlere girişmek amacıyla kurulmaktadır. Bu çalışmaların sosyalizmi başarıya götürme yolundaki örgütlenme gayretlerine düşünce alanında yardımcı olacağı muhakkaktır. Dernek, «Ce miyetler Kanunu'na göre, bir siyasi aksiyon kuruluşu olmadığı için, üyeliği Türk toplumunun bütün kesimlerinde bulunanlara açıktır. Öğrenci, öğretmen, işçi, çiftçi, memur, mühendis, hukukçu, sosyalizme inanan ve bu inancını bilimsel çalışmalarla karşılıklı tartışmalarla güçlendirmek isteyen herkes Derneğe üye olabilecektir.

Ancak, yaşananan tüzükte de görüleceği gibi, üyeliğe girme vasıtasıyla üyelerle olmamakta ve Derneğin kendi bünyesine almak istemediği kimselere kapılarını kapatabilmesine imkân verilmektedir. Bu Dernek

çeklerdir. İşte, üyelik için konan usuller ve bu konuda merkez organlarına tanınmış olan yetkiler, böylesine bozguncu faaliyetleri önlemek amacıyla gütmedir. Türkiye'de sosyalizmin gelişmesini istemeyen, onun kendi özel çıkarlarına ve sapık ideolojilerine dokunacağını bilen çok kimse var. Bunlar, Derneği aşırıklara itmek veya incelediği sosyalizmi, «sosyalizm» olmaktan çıkaracak kadar kısırlaştırmak için ellerinden geleni yapacaklardır. Dernek üyelerinin bu çeşit gayretler karşısında utanık bulunmaları, Derneğin amacındaki bilimsel araştırma, inceleme ve yayma yollarından ayrılmamaları şarttır.

«Sosyalist Kültür Derneği» kurucuları, emeği toplumun temel değeri sayanları, Türkiye'yi yükseltmek için sosyalizm idealine inanmaları, her türlü sömürçülüğü ortadan kaldıracak bir demokrasi düzeninin kurul-

Seyfi Demirsoy
Türk - İş Başkanı

Recal İskenderoğlu
Milletvekili

Niyazi Ağırnaslı
Senatör

Sırrı Hocaoglu
Milletvekili

Faki Özen
Milletvekili

Derneği Kuruyor

ması bakımından gerekli koşulları bilim ışığında incelemek, böyle bir düzenin kültür temellerini araştırmak ve vardıkları sonuçları yaymak amacıyla Dernek bünyesinde yer almağa çalışmaktadırlar. Kurucuların listesinden de anlaşılacağı gibi, Dernek, sosyalizme inanmış, fakat karşılıklı tartışma, araştırma ve yayma imkânları bulunmadığı için bunun meseleleri üzerinde henüz teferuatlı ortak çözümlere varmamış kimseleri bir araya getirmeğe yarayacaktır. Üyelikte de, kuruculuk bakımından gözönünde tutulan bu temel kıstasın rol oynayacağı ve Derneğin herseyden önce sosyalistler arasında düşünce yakınlığı sağlayacağı, ondan sonra da, Batı dünyasında birçok derneğin yaptığı gibi, sosyalist görüşün yayılmasına hizmet edeceği muhtemeldir.

Burhanettin Uluç

Cahit Tanyol
Profesör

Sadun Aren
Profesör

Kurucuların üzerinde anlaşmaları ve kuruluşu takip eden ilk iş günü Ankara Valiliğine verecekleri tüzük

SOSYALİST KÜLTÜR DERNEĞİ TÜZÜK

Derneğin adı, merkezi ve şubeleri.

Madde 1 — «Sosyalist Kültür Derneği» adıyla bir dernek kurulmuştur.

Derneğin merkezi Ankara'dır.

Gerekli görülen yerlerde şubeler açılabilir.

Derneğin amacı:

Madde 2 — Emegü toplumun temel değeri sayan Sosyalist Kültür Derneği, her türlü sömürçülüğü ortadan kaldıracak olan gerçek bir demokrasi düzeninin kurulması için gerekli koşulları bilim ışığında inceleyecek, böyle bir düzenin kültür temellerini araştırarak ve bunların yayılmasına çalışacaktır.

Üyeler:

Madde 3 — Sosyalist Kültür Derneğinin amacını benimseyen onsekiz yaşını bitirmiş her Türk vatandaş, ırk, din, mezhep ve cinsiyet ayrılığı gözetilmeksizin Derneğe üye olabilir.

Madde 4 — Derneğe üye olmak isteyen kimse bir giriş bildirisini doldurup üye yazılacağı şubenin sekreterliğine verir. Bu bildiri, on gün süreyle, şube içinde görünür bir yerde askıda tutularak, üyelerin yazılı itirazları varsa bunlarla birlikte Şube Yönetim Kurulunun ilk toplantı gündeminin ilk maddesine konur.

Madde 5 — Başvuran kimsenin Sosyalist Kültür Derneğine aday üye olarak kabulü için, Şube Yönetim Kurulu tam sayısının üçte iki çoğunluğunca kabul oyu kullanılması gerekir. Üyelik kabul etmeme konusunda Yönetim Kurulunun gerekçe gösterme zorunluluğu yoktur.

Madde 6 — Şubelerce aday üyelik kabul edilenlerin adları ve gerekli bilgi, Şube Sekreterlerince Merkez Yönetim Kuruluna bildirilir. Merkez Yönetim Kurulunun ilk toplantısının ilk maddesinde yeni aday üyelerin durumu incelenir. Merkez Yönetim Kurulu, aday üyenin üyelik kabulünde bir sakınca görürse, üyelik müracaatını reddeder. Bu red kararı için gerekçe gösterme hükmü yoktur. Bu karara karşı Dernek Genel Kurulunda veya mahkemede itiraz edilemez.

Madde 7 — Merkez Yönetim Kurulunun onayı ile Sosyalist Kültür Derneğine kabul edilen üye, kararın kendisine bildirilmesinden sonra en geç bir hafta içinde, Merkez Yönetim Kuruluna belli edilecek münasip bir giriş parası öder ve yıllık tutarı yüz yirmi lirayı geçmemek üzere, ne kadar ödenti vereceğini de yazılı ile Şube Sekreterliğine bildirir. Üyelik sıfatı, bu gereklerin yerine getirilmesinden sonra kazanılır.

Madde 8 — Derneğin amacına aykırı faaliyet gösteren, Genel Kurulun, Merkez Yönetim Kurulunun ve kayıtlı bulunduğu Şube Yönetim Kurulunun kararlarına uymayan, üzerlerine çıkan görevleri yapmayan üyeler, yazılı savunmaları alındıktan sonra, Şube Yönetim Kurulunun salt çoğunluk kararıyla üyelikten çıkarılır.

Madde 9 — Yukarıda sekizinci maddede yazılı hâllerde, Merkez Yönetim Kurulu da üye hakkında doğrudan doğruya çıkarma kararı alabilir; ancak, bu takdirde, acele haller dışında, ilgili Şubenin yazılı görüşü alınır.

Hakkında Şube Yönetim Kurulunca çıkarma kararı alınan üye, bu karara Merkez Yönetim Kurulunca yazılı itiraz edebilir. Merkez Yönetim Kurulunun kararı kesindir. Bu karara karşı, Genel Kurulda veya mahkemede itiraz olunamaz.

Madde 10 — Üyelik ödentisini üst üste üç ay ödemeyen üyeye kayıtlı bulunduğu Şube Sekreterliğince yazılı uyarma yapılır. Üye ödentisini yine de ödemezse, kendisinin Dernekten kaydı silinir. Kayıt silinmesi de çıkarma gibi işlem görür.

Madde 11 — Yüz kırtarıncı suçlardan birinden hüküm giyip de bu hükmü kesinleşen üyenin kaydı Dernekten silinir.

Derneğin organları ve işleyiş:

Madde 12 — Derneğin organları şunlardır:

- Genel Kurul
- Merkez Yönetim Kurulu
- Merkez Denetim Kurulu
- Şube Kongresi
- Şube Yönetim Kurulu

Madde 13 — Genel Kurul, şubelerin her en üyeye karşılık seçecekleri birer temsilci ile Dernek kurucuları, Merkez Yönetim Kurulu üyelerinden ve şube başkanlarından kurulur.

Madde 14 — Genel Kurul, her yıl Aralık ayının ilk pazar gününde olağan olarak toplanır. Bu toplantı, en az bir hafta önce den, bir gazeteyle üyelere duyurulur. İlk toplantıda çoğunluk sağlanamazsa, toplantı, bir hafta sonra, aynı yer, gün ve saatte çoğunluk aranmaksızın yapılır.

Madde 15 — Genel Kurul, Merkez Yönetim Kurulunun kararı veya şubelerde kayıtlı üyelerinin beşte birinin yazılı isteği üzerine, olağanüstü toplantıya çağırılabilir.

Madde 16 — Genel Kurulun görev ve yetkileri şunlardır:

- Merkez Yönetim Kurulunu seçmek;
- Merkez Denetim Kurulunu seçmek;
- Derneğin gelir-gider cedvellerini, Merkez Denetim Kurulunun raporlarına inceleyip karara bağlamak;
- Yeni yıl bütçesini onaylamak;
- Dernek tüzüğünde değişiklik yapmak;
- Derneği sona erdirmek.

Madde 17 — Merkez Yönetim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Derneğin amaçlarını gerçekleştirmek için, basın ve yayın işleri, konferanslar ve bildiri konularında kararlar almak, bunları uygulamak, aynı konularda şubelere genelgeler yollamak;
- Araştırma büroları kurmak, inceleme gezileri tertiplemek;
- Şubeler arasında işbirliğini sağlamak;

d) Derneğin bütçesini uygulamak, yeni bütçeyi tasarlamak, gelirleri toplamak;

e) Şube açılması için, bu Tüzük hükümlerine göre yetki vermek, şubeler kaldırmak;

f) Cemiyetler Kanununa göre gerekli defterleri tutmak;

g) Olağan ve olağanüstü Genel Kurul toplantılarının çağrı işleriyle ve günleriyle ilgili işleri yapmak;

h) Dernek memurlarını ve hizmetlilerini atıp çıkarmak;

i) Derneğin amaçlarına uygun çalışma ekipleri kurup bunları belli uzmanlık alanları için görevlendirmek, Derneğin yayımlarını denetleyecek uzmanlar kurulunu seçmek ve bu kurulun kararlarını onaylamak;

j) Gerekli gördüğü takdirde, en az üçte iki çoğunlukla Dernek Başkanının görevine son vermek;

k) Yukarıda yazılı olmaksızın da Derneğin amaç ve faaliyetlerinin gerektireceği işleri yapmak.

Madde 18 — Merkez Yönetim Kurulu, Onyedinci Maddede yazılı işlerin Merkez ve şubelerce âhenk içinde yürütülmesini sağlayacak yönetmelikler ve genelgeler yapabilir.

Madde 19 — Merkez Yönetim Kurulu, ilk toplantısında, iş bölümleri arasından bir Başkan, bir Sayman Üye ve gerekli görürse bir Genel Sekreter seçer.

Madde 20 — Merkez Yönetim Kurulu ayda en az bir defa toplanır. Toplantı yeri Dernek merkezidir. Gerekirse, Merkez Yönetim Kurulu Kararıyla başka yerde de toplantı yapılabilir.

Merkez Yönetim Kurulu toplantılarında mazeretsiz üç defa katılmayan üyeler kuruldun çekilmiş sayılır ve yerlerine Merkez Yönetim Kurulu tarafından Dernek üyelerinden biri seçilir.

Madde 21 — Bu Tüzükte saklı yazılı bulunmadıkça Merkez Yönetim Kurulu salt çoğunlukla karar alır.

Madde 22 — Merkez Yönetim Kurulu, Dernek bütçesinin uygulanmasını, gelirlerin sağlanmasını denetler ve yıl sonunda, Genel Kurula, geçmiş yılın hesapları için bir rapor sunar.

Şubelerin kuruluşu

Madde 23 — Gerekli görülen il, ilçe, bucak ve köylerde, bir mütegebis heyet vasıtasıyla ve Merkez Yönetim Kurulunun müsaadesiyle şubeler kurulabilir.

Madde 24 — Derneğin bir şubesinin kurulabilmesi için, en az üç kişilik bir mütegebis heyetinin Merkez Yönetim Kuruluna başvurusu ve şube açma izni alınması gerekir. Bir yerde şubenin kesin olarak açılabilmesi için en az on aday üyenin bulunması şarttır. Mütegebis heyetin faaliyete geçmesinden sonraki üç ay içinde en az on aday üye bulunmazsa, mütegebis heyete verilmiş olan şube açma izni geri alınır.

Madde 25 — Şubeler, her yıl Kasım ayının ilk Pazar günü, kabul işlemleri tamamlanmış üyelerinin katılmasına kongrelerini yapar ve üç ilâ beş kişilik bir yönetim kurulu seçerler. Seçim sonunda şube Yönetim Kuruluna seçilenler, ilk toplantıda kendi aralarından bir Şube Başkanı, bir Şube Sekreteri ve bir şube saymanı seçerler. Şube çalışmalarını şube Yönetim Kuruluları yürütür.

Madde 26 — Şube Kongrelerinde, Dernek Genel Kurulu toplantılarına şube başkanı ile birlikte katılmak üzere, her on üyeye karşılık bir temsilci seçilir.

Madde 27 — Şube Yönetim Kurulları, Merkez Yönetim Kurulunun çağrılmalarına paralel olarak ve Merkez Yönetim Kurulunun direksiyonuna uygun şekilde, buldukları yerlerde Derneğin amaçlarını gerçekleştirmeğe yarayan çalışmalar yaparlar.

Madde 28 — Şube üyeleri, yirmi beşinci maddeye göre, yapılacak yıllık toplantıda, bir de denetçi seçerler. Denetçi, görevini, Yirmineci maddedeki Merkez Denetim Kuruluna paralel olarak ve şube işleri çerçevesinde yerine getirir. Şubelerdeki mali işlerin denetim bakımından Şube Denetçisi birinci derecede görevli ve sorumludur.

Gelir kaynakları

Madde 29 — Derneğin başlıca gelir kaynakları şunlardır:

- Kurucu üyelere en az elli lira kuruluş parası;
- Derneğe girecek üyelere yedinci maddeye göre alınacak giriş ödentisi;
- Üyelerden on iki liradan az ve yüz yirmi liradan fazla alınacak üzere alınacak yıllık ödentiler;
- Bağışlar;
- Derneğin türlü sosyal faaliyetlerinden elde edilecek gelirler;
- Yapılacak yayınlardan elde edilecek gelirler;
- Dernek mallarının satışından elde edilecek gelirler;
- Çeşitli başka gelirler.

Madde 30 — Şubeler gelirlerinin yüzde onunu, belli sürelerle, Merkeze gönderirler.

Tüzükteki boşluklar

Madde 31 — Bu tüzükteki boşluklar, Anayasa ilkeleri çerçevesinde, Cemiyetler Kanunu ve Medeni Kanun hükümleriyle doldurulur.

Derneğin sona ermesi, malları

Madde 32 — Genel Kurul, Derneğin feshine karar verebilir. Derneğin sona ermesi halinde, malları, Genel Kurul kararıyla, Derneğin amacına uygun siyasi veya siyasi olmayan bir derneğe bırakılır.

Bunun dışında, herhangi bir sebeple Derneğin sona ermesi halinde, kendiliğinden veya herhangi bir vatandaşın müracaatı üzerine, Derneğin mallarının bu maddeye uygun bir başka derneğe verilmesi için, Ankara Asliye Birinci Hukuk Hâkimi, kişisel hüviyetiyle hakem olarak kabul edilmiştir.

Geçici Maddeler

Geçici Madde 1 — Bu tüzüğü imzalatılarak bir örneğini Ankara Valiliğine sunan Kurucu üyeler, en geç 1963 yılı Ocak ayında toplanacak olan ilk Genel Kurul toplantısına kadar Genel Kurul yetkilerine sahiptir.

Geçici Madde 2 — Kurucu üyeler, ilk Genel Kurul toplantısına kadar bu tüzükte uygun görecekları değişiklikleri yapabilirler. Bu değişiklikler Genel Kurulun onayına sunulur.

22 Aralık Mitinqi Niçin Yapılıyor

22 Aralık Ankara'da yapılacak büyük işçi mitinqi hakkında, sorularımızı Türk - İş Başkanı Seyfi Demirsoy ve Türk - İş Genel Sekreteri Hâilîl Tunç cevaplandırdı.

Soru — 22 Aralık mitinqine neden lüzum gördünüz?

Seyfi Demirsoy — Yönetim Kurulumuzun toplantısında memleketin siyasi havası gözden geçirildi. Komünizm ve faşizm hareketlerinin gelişmekte olduğu müşahade edildi. Yönetim Kurulu, başta komünizm ve faşizm olmak üzere her türlü diktatörlüğü protesto amacıyla bir mitinq yapılması için, İcra Heyetine direktif verdi.

Biz inanıyoruz ki, sendikacılık ancak hür ve demokratik idarelerde yayılabilir ve gelişebilir. Diktatörlüğün her çeşidi, hür sendikacılığa karşıdır. Kısaca, mitinq her türlü totaliter cereyanları protesto için yapılmaktadır. Türkiye İşçi Partisine karşı değildir.

Soru — Mitinqin, Grev ve Toplu Sözleşme Kanunlarının gecikmesiyle bir ilişki olmayacak mı? Çalışma Bakanı, sanırım, 1962 başlarında «Bu kanunlar 3 ay içinde çıkmazsa, istifa ederim» demişti. Komisyonunda da müzakereler, bildiğiniz gibi, çok yavaş gidiyor.

Seyfi Demirsoy — İşçi mitinqinin endişe olarak böyle bir mânâda da tabii ki vardır. Grev ve toplu sözleşmenin çıkması için Marta kadar bekliyeceğiz. Marta kadar çıkmazsa ikinci bir mitinq yapabiliriz.

Soru — Komünizm propagandasının ya saklanması kimsenin bir şey dediği yok. Yalnız Ceza Kanununun müphem 141 ve 142 maddeleri bir zamanlar Prof. Fethi Çelikbaşın da Meclis kürsüsünden belirttiği üzere, sendikacılığın gelişmesini de önleyebilecek mahiyettedir. Ne dersiniz?

Seyfi Demirsoy — Komünizm propagandası cezalandırılmadığıdır. Yalnız komünizm sarahaten tarif edilmelidir. 141 ve 142 maddeler müphemdir, düzeltilmelidir. Sosyal adaleti getirecek nizamları sarsmak iddiasıyla sosyal adalete zarar verme yoluna gidilmez.

Soru — Sizce faşizm de komünizm kadar tehlikeli mi? Memleketimizde komünist sendika mevcut değil. Komünist propagandasının ve komünist partileri kurmanın serbest olduğu Orta Doğu memleketlerinde de komünizm hiç bir zaman tehlike teşkil etmedi. Halbuki faşist propaganda tamamen serbest. Faşist ideolojiye sahip insanlar, önemli mevkileri ele geçirmiş bulunuyorlar. Faşizmden, işçilerin ve diğer bütün çalışanların haklı taleplerini önlemek için kurulmuş diktatörlükleri anıyoruz. Yarın İktisadi güçlükler artar, grevler ve işçilerin talepleri sermayedarları ürktürürse, bu kimseler haklı talepleri zorla susturmak için otoriter idare istemezler mi? Bu tehlike daha büyük ve yakın değil mi? Sonra komünizm iddialarının, birçok halde sosyal adaleti önlemek için başvurulan iftiralarından ibaret olduğunu hatırlamak lâzım.

Seyfi Demirsoy — Evet, memleketimizde komünist sendikası yoktur. İşçilerimiz, komünizme karşıdır. Fakat komünist faaliyet var. Komünistler, sendikaların parçalamaya gayesi güdüyorlar. Endişe ediyoruz.

Hâilîl Tunç — Komünizm uzun vadede kaçıyor. 50 senede, 100 senede netice almaya razıdır. Sendikaların içine girmeye, sendikaları ve sendikacıları bölmeye gayret ediyorlar. Komünizm bu sebeple tehlikeli. Yalnız «Kahr olsun ko-

Seyfi Demirsoy

Halil Tunç

münizm» diye bağırarak, komünizmle mücadele edilmiş olmaz. Meslece komünizme elverişli bir ortam yaratılmasını önlemektir. Bu da sosyal adaletin ve kalkınmanın gerçekleştirilmesiyle olur. Bunu unutmamak lâzım. Faşist tehlikeyi de küçümsüyor değiliz. Fakat iki yıldır çok yol alındı. İşçiler artık haklarını aramasını biliyor. Faşizm ihtimali karşısında, Türk - İş'in vereceği bir işaret bütün işçiyi ve emek sahibini harekete geçirir. Faşizmi yenecek güce sahibiz.

Soru — Sendikaların, Türkiye'nin demokratik gelişmesinde temel olduğuna inanıyoruz. Yalnız sendikalar daha yeni yeni gerçek sendikalar hâline geliyor.

Halil Tunç — Sendikalar hızla gelişiyor. Hâten 300 bine yakın sendikah işçi var. Bir iki yıl zarfında, sanayi işçilerinin tamamını organize edeceğiz. Bu, 1 milyon 200 bin sendikah işçi demek. İşçilerimizde birlik ve dayanışma duy-

gusu, hızla kuvvetleniyor. Türk-İş aidiyatının 5 kuruştan 25 kuruşa çıkarılması teklifleri Türk-İş'ten değil, işçilerden geliyor. Sendikalar birleşiyor, az sayıda kuvvetli teşekküller hâlinde ortaya çıkıyorlar. Bugün en önemli mesele, sendikaların birlik içinde kuvvetlenmesi. Türk işçisinin sesini duyurabilmesi buna bağlı. Kuvvetli sendika olmadıkça, işçileri temsil eden kuvvetli siyasi teşekküller de kurulamaz.

Faşizmle mücadelede, en önemli vazife sendikalara düşüyor. Sendikaları bir an önce kuvvetlendirmek hedef olmalı, siyasi cereyanların sendikaları zayıflatacak ve böylece bir istikamette gelişmesi önemlidir. Bu sebeple önce sendika, sonra parti diyoruz ve sendikaların bugün bile faşizme karşı durabilecek güce sahip olduğuna inanıyoruz.

Soru — Mitinq, hazırlıkları hakkında da biraz bilgi verebilir misiniz? Demirsoy,

Ankara mitinqine 50 bin kişinin katılacağını tahmin ettiğini söyledi, ne dersiniz?

Halil Tunç — Asgari 50 bin kişi. Ben 100 bin civarında iştirak bekliyorum. Sadece Ankara işçilerinden 50 binin bir hayli üstünde iştirak olacak. Her ilde geniş kitleler Ankara'ya gelecek. Zonguldaktan özel kabile bekleniyor. 500 maden işçisi de kömür ocaklarında giydikleri kıyafetlerle ve bandoyla mitinqe katılacaklar. Eskişehir'den de büyük bir kabile geliyor.

Hazırlıklar ciddi şekilde ilerliyor. Ankara'da 14 kişilik bir mitinq komitesi kuruldu. Komite, her akşam toplantı yapıyor. 5 kişilik, tâli komite ise geceli gündüzlü faaliyet hâlinde. Her ilde de mitinqe katılma komiteleri var. El ilânları, duvar afişleri hazırlıyorlar. Mitinqin intizamı için bin işçi vazifelendirilecek.

22 Aralık mitinqi, sendikaların birlik ve beraberlik gösterisi olacak.

Öhhöööö

Geh bili bili!..

Nasrettin Hocanın eşiği nasıl okuttuğunu bilirsiniz. Kitabın yaprakları arasına arpa taneleri serpiştirmiş; arpa bula çagım diye yaprakları istahla çeviren uzun kulak, tezgünde allâme-i cihan olup çıkmış.

Bundan sonrası bilmezsiniz, durum da anlatayım:

Uzunkulakın gözüne, Ankara Türk Devrim Ocağının bildirileri ilişmiş. Arpa bulma umuduyla bildirilerin altına üstü ne getiren uzunkulak, sonunda meşhuur namesini salıvermiş.

Bu fıkra eksik oldu. Ne diyelim?

«Geh bili bili!

«Geh bili bili!

«Geh bili bili!

Hooşşt!..»

Bir «dokunulmaz»

«Ve birgün bir pehlivan çıktı meydanına... Ve bu pehlivan oğlu pehlivan, elhaak, ötekilerden de merdâne (yâni, elhindir). Üstelik, huytu olduğu için dokunulmazlığı da var. (Yâni, önceleri orasına burasına dokunurlarmış. Oysa, güreşte bazı bölgeler yasak bölgedir, bilirsiniz.)

Ve rivayet ederler ki, Karadeniz'in bu oynak çocuğu, bu pehlivan oğlu pehlivan vakityle bir buy kapmış imiş... Yâni, rivayet ederler kim, muallehye Doğu Karadeniz illerinden birinde askerlik hizmetini yapmakta iken Üst Makam'dan gelen bir emirde, «Bu kişi sol cenaba mensup olup, göz hapsinde tutulması» denilmekte imiş... Korkudan dudakları uçuklayan pehlivan oğlu pehlivan biraderimiz, kurtuluşu, bir «dokunulmazlık fermanı» almakta bulmuş imiş...

Ve işte, birdenbire, ardına gelene dokunması, önüne gelene dokunması bundan imiş...

Ve rivayet ederler kim, muhterem Başlı hazretlerinin de müfritlerinden imiş ve de namlı ocaklardan birinde ambarcılık yapmış imiş. Ve «saldıran yıldırım» kaldesine göre hareket eden muallehyin son günlerde birden aşka gelerek, ardına gelene dokunması, önüne gelene dokunması bundan imiş. Yâni, zo rundan imiş, vesselâm!

Yaz - Boz

Turban Feyzioğlu CHP Seçim Beyannamesindeki «sosyal adalet» sözünü çıldır yerine «hürriyet» yazdı diye kızıyorlar.

Bence, haksızlık ederler Feyzioğlu'na... Koskoca Başbakan Yardımcısı ve üstelik profesör olan bir kimsede, kupkuru «hürriyet» sözünün «sosyal adalet» in yerini tutmayacağını bilmez mi? «Hürriyet» in Türkiye'de çıkan ve tirajı 300 binin üstünde bir gazete olduğunu bilmez mi? Yooo, vallahi de haksızlık...

Sayın Feyzioğlu, «sosyal adalet» ile «hürriyet» yazmakla şunu demek istemiştir: Halk Partisi sosyal adaleti bitirdi, hürriyete geçti! Ya da, «sosyal adaletten hürriyet doğar.»

Ama, belki de şöyle demek istemiştir: «Hürriyet olan yerde sosyal adaletin ne gereği var?»

Bakın şu da akla gelebilir: «Sosyal adalet nasıl olsa gerçekleştirilemez, en iyisi «hürriyet»...»

«Yüksel ki yerin...»

«Yüksek Meclis, Türk Gençliğini, ve tanrıver aydınları Müdafesa-ı Nefs-i Millî ad altında komünizme karşı birleştirmeğe davet ediyorum!»

Sebilürreşat'ta mı çıktı bu sözler? Hayır! Tıcanların bildirilerinden mi aldım? Hayır! Nurcuların mı? Hayır! Çemmer sakallı şeriatçilerin ağzından mı kaptım? Yooo! Ata'nın beykelin!

saltıyanlardan birinin cebinden mi çıktı? Hayır! Akıl hastahanelerinin arşivlerinden mi derledim? Yooo! Volkan'dan mı aldım? Hayır, hayır, hayır!

Bu sözler, 1962 yılı Aralık ayı ortalarında T. C. Büyük Millet Meclisi kürsüsünden savralmıştır! Görüyor musunuz ne kadar yol almışız... 31 Mart'tan Menemen'e, Menemen'den Menderes'e, Menderes'ten Sadi Pehlivanoglu günlerine gelmişiz! Bir gerçekten demokratiz. Deriş Vahdeti'yi 1962'de milletvekili olarak konuşuracak kadar demokrat!..

31 Mart'ın 31'ini gördük... Yakında Mart'ın da görürüz...

Mevlâna T.A.Ş.

Bazı gazetelerde Mevlâna ticareti yapah, soğudum Mevlâna'dan. Herifler şirket kurduklar: Mevlâna T.A.Ş... Birinci sayfalarda Mevlâna, ikinci sayfalarda, beşinci sayfalarda Mevlâna... Bence bu durum, Mevlâna'nın büyüklüğünü değil, bizimkilerin açığözüllüğünü ispat eder. Mevlâna ne zaman büyüktür?

Mevlâna T.A.Ş. dağıldığı, Mevlâna İsparta mah. olmaktan kurtulduğu gün!

Zibidiler takımı

Kulağımıza geldiğine göre, bazı aydınlarla Plâncıları öldürmek için zibidiler hazırlık yapıyorlar.

İtin biri, ağzını karşı dağa çevirmiş havlayıp duruyormuş. Sormuşlar:

— Ne havlıyorsun?

— Kurdu korkutacağımı.

Gülmüşler.

— Kurt orada işte... Burada böyle yırtınacağına, yanına gitsene!

— Eee, korkuyorum...

Zibidiler saldırmışlar... Ama, kervan hep yürü...

Hüseyin Korkmazgil

Fakir öğrenci niçin yüksek öğretim yapamaz?

Yurtlar ve Kredi Kurumunun fayda sağlamamasının nedenleri

ÖĞRENİMİ kolaylaştırmak için, Batı Üniversitelerinden örnek alınarak kurulan bu kurum, işleyiş şeklinin yanlış düzenlenmesi yüzünden, gereken fonksiyonu yapamamaktadır. Şişkin müddet ve memur kadroları ve bilhassa merkez perşoneline ayrılan giderler, büyük bir toplam tuttuğu için, kurum ilkönce bütçe yönünden yığılmaktadır. 32 milyon liralık 1962 bütçesinde, sadece merkez perşoneline 1,5 milyon liraya yakın ayrılmış dikkatli çekil bir olay olsa gerektir. Bunun yanında, yolculuk ve temsil giderlerine 150 bin lira ayrılmış da bol bol iç gezilerin yapılacağını göstermektedir. Adeta bu Kurum sayesinde de yeni bir iş sahəsi açılmıştır. Öyle bir iş sahəsi ki okumak isteyen genç kuşağın sırtından... Bunların yanında, bir de yöne tim kurulu üyelerine kanunla 10 bin liralık ücret tesbit edilmiştir. Oysa bu Kurum, daha çok fabrikalı çalışmayı gerektirmektedir. Zaten bu kurumun yöne tim kurulu üyeleri dolgun maaş alan görevlerde bulunmaktadır. Kurumun asıl amacı olan; yoksul öğrencileri okutabilmesi için yalnızca başka şehirlerde oturanlara yolculuk ve yemini ve rimesi, ayrıca diğer personel maaşlarından kısılarak kredi fonu genişletilmelidir.

Kredi Dağıtımı

1962 yılı bütçesinde kredi dağıtımına 9,5 milyon liralık ayrılmıştır. Bu Kurum henüz ku ruluş devresindedir dence de azdır. 32 milyondan fazla olan bütçenin diğer kısmının sistemli olarak kullanılmayışı, bunun açık

belirtisidir. Bu Kurum, fakir öğrencilere okuma yeteneği hazırlamak için kurulmuştur. Bir fakir öğrencinin aşağıdaki teminatları gösterme imkânı var mıdır?

Banka teminat mektubu, İpo tek senedi, rehin senedi, Devlet Tahvil, Hazine kefaletini haiz diğer tahviller, Kurumca çıkarılacak diğer tahviller veya Kurumca kabul edilecek iki mütte selül kefil.

Bunların herhangi birisini, fakir bir öğrencinin göstermesine imkân yoktur.

Bu duruma göre Kurum, İhtiyaç olan öğrencilere değil, zaten bir miktar parası olan kim selere yardım yapmış olacaktır.

Mütteselsil iki kefil gösterme nispeten kolaydır. Ama bu kefil leri yeterliliği üzerinde kurumun takdir hakkı vardır. Ayrıca, kefilin herhangi birisi ödeme gücünü kaybederse, yenileme mecburiyeti vardır.

Görüldüğü ki bu teminat daye teri kadar işliyemeyecektir. Ayrıca, çeşitli İhtimaller yapılmasına elverişlidir. Bu duruma göre, fakir öğrenciler yalnızca devlet ta rafından verilen burslarla yetin mek zorunda kalmaktadırlar.

Devlet ise sadece 3242 kişiye burs vermektedir. Bunun yanı sıra da bankalar ve devlet teşekkül lerinin verdiği 680 ve hususî ku rumların verdiği 119 bursu da katarak hesaplamak, burs sayısı 4041'e yükselmektedir.

96 bin yüksek öğrenim genci nin yanında, yalnızca 4041 kişi nin burs alması, hiç deneyecek ka dar azdır. Ayrıca, Yüksek Öğre nim Yurtlar ve Kredi Kurumu çalışmaya başladıkdan sonra, Ba kanlık bursları kesilecektir. Kurumun durumu da açıktır. Sonuç olarak diyebiliriz ki asıl İhtiyaç

sayılamayacak kadar çoktur.

Bu durum bir zihniyetin mahsulüdür: Üniversite yalnızca hocaların varlığını kabul eden bir zihniyettir... Öğrenciler arkanın gelmekte, hocalar araştırma yaparken tesadüfen onlar da öğrenim yapmaktadırlar. Açılışlarda yıllarca öğrenciye söz hakkı verilmemesi, geçen yıl öğrencinin ağır basması yüzünden söz hakkı verilmesine rağmen aynı mikrofonda rektörlerin konuşmaması ve aynı mikrofonda konuşmayı İhtim kariyerlerinin düşmesi olarak kabul edilmesi hep bu zihniyetin mahsulüleri değil midir?

İşte bu düşüncelerini tatbik etmek için «İhtim kademeleri», bu yönetmeliği değiştirmek istemektedir.

Yönetmelik şöyle başlamakta: «Ancak vazifelerinin ifası sırasında veya İfa ettikleri vazifelerden dolayı üniversite öğretim üyelerine veya yardımcılarına, İhtim veya yehut sözle, yahut İmâ ile veyahut yazı ve yayın suretiyle tecavüz veya hakaret edenler, böyle bir harekete teşebbüs edenler, hareketlerinin sebep ve sebebi ne olursa olsun üniversiteden çıkartılırlar.»

Gene aynı zihniyetin devam ettirmeye için şu maddelerle kuvvetlendirilmekte: «Merasim ve törenlerde öğretim üyelerine ve davetlilere ayrılan yerleri İşgal etmek... Yahut böyle hareketlere teşebbüs veya bunlara başkalarını teşvik ve tahrik etmek... Disiplin cezasına gerektiren İhtimlerdir.»

Bu ve buna benzer birçok maddeler taşınmasında rağmen herhangi bir boşluktan korkulmakta, hâkimiyetli tam sağlanabilme için: «Disiplin cezalarını gerektiren yukarıda yazılı haller İhtim didi değildir. Herhangi bir hareketin disiplin cezasını gerektirip gerektirmediğini selâhiyetli fakülte yönetim kurulu takdir eder» maddesi konmuş bulunmaktadır.

Oysa günün üniversite anlayışı hocanın her söylediği doğrudur düşüncesinin peşinde gitmekte, karşılıklı tartışmalarla gerçekler bulunmağa çalışılmaktadır. Günün üniversiteleri İhtim kulelerine çekilmiş kimseler topluluğu değil, ha yatın akışı içinde insanlığın hamurunu yuğurmak kurumlardır. Bizim üniversitemizin de kısa zamanda bu eski düşüncesinin kısır ürünlerini değiştirerek normal fonksiyonlarını yapacaklarını umuyoruz.

PROFESÖRLÜK TİCARET METALİ DEĞİLDİR

AKADEMİKİLERİN YÜRÜYÜŞÜ

Geçen hafta içinde İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi öğrencileri bir yürüyüş yaptılar. Ellerinde çeşitli dövizlerle okullarından Vilâyete kadar yürüyen öğrenciler, başbos bırakılan özel teşebbüsün açtığı yaralardan birisini daha haber verdiler.

Son günlerde bazı kişiler, akademinin hocalarını da aralarına alarak Özel İktisadi ve Ticari İlimler Okulu açma yarışına girmişlerdir. YÖN'ün geçen sayısında da belirtildiği gibi Anayasaya aykırı olan bu özel yüksek okullardan İstanbulda üç tane açılmış ve 28 yeni müdürlük yapılmıştır. Bu gidiş karşısında Akademinin hocalarından, aynı zamanda bir özel okulun müdürlüğünü yapan Prof. Cevat Yücesoy dahi derste öğrencilerine tehlike çanlarının çalınmaya başladığını haber vermedememektedir.

Açılan özel okullara girenler oldukça dolgun bir ücret ödemektedirler. Bunu da yalnız parası olanlar verebildiği için okuma hakkına onlar sahip olmaktadır. Özel okullarda

fazla ücret alan hocalar da oraya akmakta ve böylece devlet okulları boşalmaktadır. Örneğin gene aynı akademide İngilizce derslerini okutan İhtim hoca, derslerine devam edememektedir.

Bunlara karşılık, hükümetler de devlet akademilerini kaderleri ile başbos bırakmıştır. İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi binasının daha girişinde «sigara içmeyiniz, yangın tehlikesi vardır» yazısıyla karşılaşırız. Her basamağa ayrı bir ses çıkaran merdivenlerde en ufak bir dikkatsizlik yaralanmalara sebep olmaktadır. Devrim öncesi ve devrim sonrası birçok Milli Eğitim Bakanlarının Teknik Üniversite veya Sarayhanede kendilerine yeni bir yer yapılacağını söylemelerine rağmen, henüz atılan en ufak bir adım yoktur.

Bu başbos gidiş karşısında Akademi öğrencileri daha fazla durmamışlar ve durumlarını İhtimlere duyurmak istemişlerdir.

olan fakir öğrenciler yine okuma niyacaklardır.

Nasıl olmalı

Bir defa, Kurum kredi dağıtsa da, Bakanlık bursları devam etmeli, hattâ çoğaltılmalıdır. Kurum da kredi açarken, yukarıda ki teminatlar karşılığı değil, Devletin kefaleti karşılığında kredi vermeliydi. Bu teminat en kuv

vetli ve fakir öğrencilerin de faydalanabileceği bir durumdur. Öğrenci, hayata atıldıktan sonra devletin İhtim üzerinde yaşayacağına göre, devlet nerede çalışır sa çalışsın, aldığı kredileri öde tebilecek durumdadır. Zaten, kefil ödemesi, yine devletin or ganları tarafından zorlanacaktır. Fakat bu sistemle araya vasıta girmemiş olacaktır.

Ödeme süresi

Ödeme, kredi aldığı yılın İhtim katı bir zamanda yapılacaktır. Üstelik faizsizdir. Yalnızca mas raf karşılığı olarak yüzde 3 ke silmektedir. Büyük zorluk, öde me müddetinin başlangıcındadır. Kredi alan öğrenci, öğreniminin bitiminden İhtim yıl sonra, ödeme İhtim başlayacaktır. Türkiye'de bu İhtim müddetidir. Öğrenimini bitiren öğrenci, hemen askere gitmekte dir. Askerlik İhtim yıldır. Öğrenim İhtim bitimi ile askerliğin başla ması arasında yarım yıllık bir zaman kaybı vardır. Bıyok okul larda staj öğrenim bittikten sonradır. Bu duruma göre, Öğrenci ancak 3,5 yıl sonra hayata başlayabilmektedir. 3,5 yıl sonra hayata başlayan bir öğrenci nasıl olur da ödemeye İhtim yıl sonra başlayabilir. Kurum, kuruluş devrinde olduğu için, bu aksaklık daha kendini göstermemiştir. Önümüzdeki yıllarda ödemeler başlayınca, aksaklığın bütün kö kö neticeleri ortaya çıkacaktır.

Gelecek yazı YURTLARIN DURUMU

TÜRK KÜLTÜR DERNEĞİ GENEL MERKEZİ

DERNEK YAYINLARI

TARİH BOYUNCA TÜRK DİLİ: Ağâh Sırrı Levent, 250 Kr. PUSUDA: Cahit Atay, (Oyun) 100 Kr.

DEVİRİMCİNİN TAKVİMİ: Ceyhan A. Kansu (Devrim yazıları) 200 Kr.

İsteme Adresi: Atatürk Bulvarı, 104 — Ankara. (Ödemeli gönderilir.)

İstanbul'da: Elif Kitabevi, Beyazıt.

İzmir'de: Kültür Kitabevi, Milli Kütüphane arkası.

YON — 147

ÖĞRENCİ DISİPLİN YÖNETMELİĞİ «İNSAN HAKLARI» NA AYKIRIDIR

1951 yılında Tevfik İhtim'in bakanlığı sırasında yapılan İstanbul Üniversitesi Öğrenci Disiplin Yönetmeliği hâlen yürürlüktedir. O zamanki gidiş ayak uydurularak yapılan bu yönetmelik, İhtim olmasına, Anayasaların değişmesine rağmen bir türlü değişmemiştir. Bırakınız anayasaları, insan haklarına dahi aykırı taktiri cezalar taşıdığı için suçunun cezalandırılması yönünde değil, üniversite içinde tek yönlü bir hâkimiyet kurmak için kullanılmaktadır.

Bu durum birçok olaylarla İspatlanabilir. Devrim aleyhtarı tutumu yüzünden Ord. Prof. Ali Fuat Başgil'in fakülteden uzaklaştırılması için öğrencilerin topladıkları İhtimlara katılan İhtim asistan hakında bu yüzden tahkikat açılmış ve diğerlerinin katılmasını önlemek istemiştir.

Oysa Prof. Başgil yalnız devrim aleyhtarı hareket yapmakla kalmamakta, yıllardır bir defa olsun derse de gelmektedir.

1961 yılında bazı öğrenci sorunlarını konuşmak için Cemiyet yöneticileri Hukuk Fakültesi Dekanlığına çıktıkları zaman, Dekan Prof. Naci Sensoy, Cemiyetin öğrencileri temsil etmediğini söylemiş ve cemiyet yöneticilerini tanınamıştı. Bunun üstüne toplanan Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti Kongresi aksî kanaatini bildirmiş ve dekanın mantığının hukuk mantığı ile bağdaşmadığını öne sürerek İstifa etmesini istemişti. Bu karar verilen bir önerge üzerine kongrede oybirliği ile alınmış ve Kongre Başkanlığı tarafından dekanlığa bildirilmişti.

Dekan Sensoy'un İhtimadına hemen bu yönetmelik yetmişmiştir. İçinde öğrencilerin bulunmadığı ceza kurulları toplanmış taktiri hükümlere dayanılarak Kongre Başkanı bir yıl okuldaki uzaklaştırılmıştır. Ayrıca Kongreye katılan bir Doçent ve İhtim asistan hakkında da hemen soruşturma açılmıştır. Soruşturma, baskıyı devam ettirmek için hâlâ sonuçlandırılmamıştır. Prof. Kubalı oylarında gene aynı hükümlere dayanılarak öğrenciler okuldaki uzaklaştırılmıştır. Bu misaller

HÜSEYİN CÖNTÜRK
ASIM BEZİRCİ
GÜNLERİN
GÖTÜRDÜĞÜ
GETİRDİĞİ
(Bir eleştirmeci beş hikâyeci)
Fiatı 4 Lira
ATAÇ KİTABEVİ — İstanbul
YON — 146

SAMİM KOCAGÖZ
KALPAKLILAR
— Kurtuluş savaşımızı
destanlaştıran roman —
ATAÇ Kitabevi
Fiatı 7,5 Liradır.
Ödemeli gönderilir.
Ankara Cad. 45 İstanbul
YON — 148

Öğretimde Sosyal Adalet

Doç. Dr. Mükerrer Hiç

Öğretim yılı başlarında yapılan tahminlerin ve belirlenen endişelerin aksine, bu yıl da Üniversitelerin kontenjanlarını geçen yıl nazaran çok daha arttırmaları ve bir takım yeni özel yüksek öğrenim müessesesine öğrenci olarak kayde dilediklerini temin edilmiş bulunmaktadır. Nitekim, bu yıl resmi liselerden 11.774, özel liselerden 1.925 olmak üzere 12.899 talebe mezun olmuştur. Buna karşılık Üni versite ve yüksek okul kontenjanları ise 14.142 dir. Bu rakamın dökümü şöyledir: Üniversiteler: 11.198; Yüksek Okullar: 2.326, haricte hükümet devriyle veya kendi dövizleriyle okuyacak öğrenciler: 618 (1). 14.142 rakamına yeni açılan özel yüksek ticaret okulları dahil değildir (2). Geçen yıl da sık sık yapılan talebe mitingleri karşın da Üniversite ve yüksek okul kontenjanları artırılmış ve o yılki lise mezunlarının tamamen masredilebilme imkânı temin edilmiştir. Geçen yılki lise mezunu sayısı 11.205, Üniversite, Yüksek Öğretim ve haricte okuyacak öğrenci kontenjanı toplamı ise 11.595 idi (3). Şu halde, bu yıl Üniversitelere müracaat edenler arasında geçen yıldan Üniversiteye giremeyen yoktur. Fakülte değiştirmek için yeniden müracaat kayıt bildirmen mecburiyeti olduğundan hemen hiçbir babilis konusu olmamaktadır. Daha evvelki yıllarda lise den mezun olmuş adayların sayısı ise çok az tutmaktadır. Demek ki, bu yıla ait kontenjan toplamı olan 14.142, yeni yüksek özel okulları da kapsayacak şekilde bu yılki lise mezunlarının değil, daha genel olarak bu yıl Üniversitelere ve yüksek okullara kayıt için müracaat eden bütün adayların sayısının üstündedir.

Yama tedbirler

Bütün bu olaylar şunu açıkça gösteriyor ki, bugün için yüksek öğrenim problemi ilseyle bitiren her öğrencinin hangi fakülte de olursa olsun ve öğretimin kalitesi ne olursa olsun Üniversiteye girebilmesi şeklinde ele alınmaktadır (4). Ve yüksek öğretimde karşılaşılan problemin en basiti olan bu problem de fakülte ve yüksek okul kontenjanlarını rastgele arttırmak ve özel yüksek okullar açmak suretiyle, yani bir takım yama tedbirlerle geçiştirilmektedir. Çünkü, bugün için öğrenci ile ilgili siyasal huzur ve Üniversite nin kendiliğinden huzuru Üniversiteye giremeyenlerin sayısı ile yakından ilgilidir. Üniversiteye giremeyen talebe kalmazsa huzur temin edilecektir. Giremeyenlerin sayısı ne kadar çoksa bu sefer yapılacak nümayişler, protesto toplantıları o kadar müessir olacak. Atatürk gençliği okumak istiyor; siz mâni oluyorsunuz denecek. Eğitimde sosyal adalet isteriz; Üniversitede okumak her lise mezununun hakkıdır denecek. Giriş imtihanlarında sulistimaller, haksızlıkları yapıldığı söylenecek. Yahut bu imtihanlardaki sistem bozukluğundan dem vuruşacak. Üniversite hocalarının işi ticarete döktüğü öğretim ve araştırma ile meşgul olmadıklarından şikâyet edilecek.

Buna karşı Üniversiteler, ya hükümet tazyikiyle, ya da yığıltilik bizde kalsın ka bilinden kendi inisiyatifleriyle kontenjanlarını arttırmaya devam edecekler. Bazı fakültelerde ve bazı hallerde öğrenci kontenjanlarının artırılması.

O fakülte de ki veya o fakültenin herhangi bir kürsüsündeki boş kapasiteyi harekete geçirmiş olacak. Yani, daha fazla öğrenci almışla eğitimin kalitesi bozulmuş olacak, sadece boş oturan hoca ve boş duran tesisler kullanılmayacak. Çoğu hallerde ise talebe sayısının artırılması ile Üniversite eğitiminin kalitesi düşecek. Fakat, Üniversite eğitiminin kalitesindeki bu belirsizlik, düşme bugün için umumi etkari hiç harekete getirmeyecek. Dolayısıyla hükümet ve politikacılar da harekete geçmeyecek. Öğrenci miktarının artması bazı Üniversite hocalarını kitap satmak imkânlarının genişleyeceği ümidiyle memnun edecek. Bazı Üniversite hocalarının ise dışarıda çalışmaya daha az vakit bırakacağı için, canlarını sıkacak.

Mevcut büyük Üniversitelerin öğretim

kadrolarının ve tesislerinin genişletilmesi tedbirlerine gelince, içeriden birçok hocalar bu tedbiri kendi intiyazlı durumlarını belki maksat endişesiyle istemiyecekler. Bu na mukabil, ek görev ve gelir kaynağı teşkil edecek diye, yakın yerlerde yeni Üniversiteler açılması tezini eni gönülden destekleyecekler. Başka şehirlerde yeni Üniversiteler açılması fikri esasen oy peşindeki politikacının da işine gelecek. Bu arada, belki Edirne Üniversitesinin ve benzeri bir kaç Üniversitenin kurulması ergeç tahakkuk edecek.

Diğer taraftan, yüksek okul açmanın ne kadar kârlı bir ticaret olduğunu gören özel teşebbüs bu büyük eğitim davasını halletmek yüksek amacıyla elini filen Üniversite eğitim sahasına da atacak ve düşük maliyetli özel ticaret yüksek okul leri yanında yüksek maliyetli, diğ hekimliği, teknik okullar v.s. için dehi intiyazlar koparacak. Özel yüksek okulları savunanlar içinde en akıllısı: Canım diyecek, bu özel okullara kaydolun talebe hiç Üniversite tahsili görmeyecekti; düşük kalite li de olsa bir eğitimden geçmeleri daha faydalı olmayacak mı? Yahut da diyecek ki: Bu talebe mevcut Üniversitelere girer ve oradaki öğretimin kalitesini bozmaya cak mıydı? Şu halde, özel yüksek okullar daki öğretim kalitesi düşüğe olsa, bu okulların açılması talebe sayısını azaltmak yoluyla mevcut Üniversitelerin öğretim kalitesinin yükselmesine dolaylı bir şekilde hizmet etmiş olmayıyor mu? Aynı kimseler bu kabil özel okulların fikir hürriyetine sahip olduğunu da kimbilir nasıl savunmaya çalışacaklar?

Bütün bunlar şunu açıkça gösteriyor ki, Üniversite eğitimi ile ilgili problemler eksik teşrih edilmektedir. Mesele çok sathı olarak her lise mezununa hangi fakülte de olursa olsun Üniversitede yer bulmak şeklinde ele alınmaktadır. Bu problem için alınan yama tedbirler ise Üniversite eğitiminde sosyal adaletin tahakkuku, memleketin gelecekteki yüksek tahsil görmüş eleman ihtiyacının giderilmesi gibi gerçeklerle savunulmaktadır. Yüksek öğretimde sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkesi ni her lise mezununa Üniversitede yer bulmak şeklinde yorumlamaya ve bu kadar anlamsız bir hale getirmeye kimsenin hakkı yoktur. Bu yanda bilhassa yüksek öğretimde sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkesinin anlamı ve bu ilkenin tahakkuk yolları üzerinde durmak istiyoruz. Fakat bu meseleye girmeden önce hemen belirtelim ki, hangi fakülte de olursa olsun Üniversiteye kapak olmak isteyen bir kısım gençlerin yüksek tahsil yapmak hususunda gösterdikleri arzusunun samimiyetinden şüphe etmekteyiz.

Üniversitelerde başarısızlık sebepleri

Ne gariptir ki, gençliğin eğitiminde sosyal adalet ilkesi bayrakına sığınan okumak evki Üniversiteye giriş hakkı kazanır kazanılmaz hemen bir balon gibi sönmektedir. İmtihanalardaki başarı derecesi ni bir bakıma Üniversitelerde ciddi eğitim görebilen öğrenci adedinin bir karinesi olarak alabiliriz. Herhangi bir dersin imtihanına girenler arasında muvaffak olanların nispeti % 30 civarındadır. İmtihana filen giren değil, girebilecek durumda olup da giremeyenler de hesaba katılacak olursa, ki, doğrusu da budur, nispet % 15 civarına düşmektedir.

Normal Üniversite öğretim süresi için de (Fakültesine göre 4, 5 veya 6 yıl) ve Haziran veya Ekimden mezun olanların ilk yıl Üniversiteye giren öğrenci adedinin nispeti Üniversitede ciddi eğitim görebilen talebe hakkında —ilgili Fakülte veya Üniversitenin çeşitli sebeple bu nispeti yüksek tutmadığı haller için— tek tek imtihan sonuçlarına nazaran daha doğru fikir

verebilir. Bu başarı nispeti, Üniversiteye veya Fakülteye göre değişmektedir ve çok düşüktür. Demek ki, Üniversite öğrencilerinin büyük kısmı Üniversitede geçen yıl lardan hem kendileri hem de toplum bakımından heba olmasın bir tarafa, sınavta ve imtihanlarda kuru kalabalık etmek suretiyle eğitimin kalitesini düşürmekten başka bir işe yaramıyorlar. Şüphesiz ki başarı nispetindeki yüz kızartıcı düşüklüğün sorumluluğunu olduğu gibi başarı gösteremiyen öğrencilerin sırtına yükleyemeyiz. Bu nispetin düşüklüğünde kimsen lise, kimsen de Üniversite eğitim sistemini ve nihayet toplumun büyük rolü vardır.

Liselerimize kısaca göz atalım: Liselerin adedi politik cereyanlarla alahıldığı ne artırılmış, hoca adedinin az olması yüzünden liselerin kalitesi adamsaklı düşmüştür. Lise eğitimi ve öğrencinin okumak hevesi ve ahşkanlığı geçitli mekanizmalarla büsbütün sulandırılmıştır. Bütün bunların yanında, az masraf verilmesi ve türlü mali ve politik tazyikler neticesinde lise hocasının sosyal statüsünün açışya kaydırılmasının da büyük rolü olmuştur. Bugün Üniversite kapılarını zorlayan dağaların bir kısmı ya oy maksadıyla kurulmuş Devlet liselerinin ya da ticaret maksadıyla kurulmuş özel liselerin zavallı mahkûmlarıdır!

Üniversite öğrencisinin randmanının düşüklüğünde Üniversitedeki öğretim sisteminin de payı vardır demistik. Bunun sebebi de, eğitim mülkemesi ve tesislerine ve bilhassa hoca adedine nazaran öğrenci adedi çokluğu ve bunun eğitim kalitesini bozması probleminin ciddi bir şekilde ele alınmamasıdır. Üniversite hocaları eğitim kalitesi problemini halletmek için rasyonel tedbirler teklif etmek şöyle dursun, lâl çıkmasını diye her lise diploması alana igeriye buyur etmek suretiyle öğretim kalitesini büsbütün bozmaktadır. Bu öğrenci kalabalıklığı neticesinde sadece okumak istemiyen veyahut lisede iyi bir eğitim göremiyen değil, bir kısım chil ve okuma ya hevesli talebe dahi doğru dürüst Üniversite tahsili yapamamaktadır.

Bir kısım Üniversite hocaları sırf para

kazanmak kastıyla zamanlarının büyük bir kısmını öğretim ve araştırma dışındaki işlere harfetmektedir. Halbuki, dışarıdan alınan işler araştırma, tatbikat gibi eğitim için faydalı mahiyette olan işlere inhisar ettirilmeli ve öğretim üyelerinin bu kabil işlere ayrılabileceği zamana bir tahdit konmalıdır. Gerçi pekden böyle bir tahdit mevcuttur; fakat bu genellikle kağıt üzerinde kalmaktadır. Kendi kendilerinin hakemli durumundaki öğretim üyelerinin bir kısmı bu tahdidi öz bakımından gerçeğe çevirmektedir. Bütün bu tahditlere karşı ise Üniversiteden temin ettiği gelir arttırılmıdır. Fakat, yukarıda teklif edilen tedbirlerin tatbiki halinde dışarıdan temin ettikleri kazançlarının ve dolayısıyla toplam gelirlerinin azalacağını hesaplayan bir kısım hocalar bu tedbirleri teklif etmekte ve alınmasına önayak olmaktan kaçınmaktadırlar. Bir kısım hocalar ise bu tedbirlerin doğru dürüst tatbik edilebileceği hususunda karamsarlardır. Ve nihayet bir kısım hocalar kanun koyucu organların bu kabil teklifleri benimseyerek kanunlaştırma çağına ihtimal vermemektedirler ve bu sebeple hiç bir teklifte bulunmamaktadırlar.

Kaç yıldır domup kalan öğretim üyesi, asistan, araştırmacı ve idareci kadrolarının da mutfaka setirilmesi lazımdır. Kanun koyucuya böyle bir teklifte bulunmak fikri de yine benzer sebeplerle ele alınmamaktadır. Halbuki sırf bu iki tedbirin alınmasıyla bugün Üniversite kontenjanlarının artırılması neticesinde ortaya çıkan öğretim kalitesinin düşmesi problemi ni hal yoluna sokmak mümkündür.

Üniversite eğitimindeki bütün bu kusurlara rağmen, şayet Üniversiteye girenler hakikaten kabiliyetli, hakikaten okumaya azimli olsalardı, esasen mevcut sistemdeki aksamlara göre ayarlanmış olan imtihanlarda her halde % 15'in çok daha üstünde başarı sağlayabilirlerdi (5). Yani, herşeye rağmen bir kısım lise öğrencisi bugünkü seviyedeki yüksek öğretime dehi ehil deydiler. Bir kısım gençler ise ciddi eğitim karşısında kaygısızdır. Bunlar Üniversiteye öğrenmek, meslek sahibi olmak için değil, yedek subaylık hakkı almak, askerliği teccil etmek, şebekle temin etmek ve ya sırf vakit geçirmek için veya başkaları da okuyor diye girmektedir.

Maalesef, toplumun şartları da ciddi

REKLAMLAR İÇİN EN İYİ VASITA
GAZETE VE DERGİLERDİR
GAZETE VE DERGİLER İÇİN DE
EN GÜVENİLİR ARACI

Yeni Açılan ERZURUM ve DİYARBAKIR Şubeleriyle

BACIN İLAN KURUMU'DUR

GENEL MÜDÜRLÜK	: İSTANBUL, Türk Ocağı Caddesi No. 1 Kat 3 Telefon: 22 43 84 — 22 43 85
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: İSTANBUL, Türk Ocağı Caddesi No. 1 Kat 3
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: ANKARA, Ulus İshanı «E» Bloku Kat 2 No. 41 Telefon: 105817 — 105787
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: İZMİR, İkinci Kordon Gazi Bulvarı Küçük Kardıçalhan Telefon: 23911
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: TELGRAF: BASIN KURUMU
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: ADANA, Abdinpaşa Cad. Remo İshanı No.46 Telefon: 4510
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: BURSA, İnönü Cad. Aysanhan No. 20 Telefon: 2552
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: DİYARBAKIR, İnönü Cad. İşmenhan Kat. 2 No. 22
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: ESKİŞEHİR, Porsuk İshanı Kat 2 No. 1 Telf: 2512
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: ERZURUM, Belediye Dinasında
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: KONYA Müze Caddesi İçiş Sigortaları İshanı Kat 2 No. 8 Telf: 1800 — 75
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	: ZONGULDAK, Amele Birliği Passajı No. 15/16 Telefon: 2038 DASIN — 20259/149

eğitimin arka planda tutulmasına vesile teşkil etmektedir. Çünkü, bugün çeşitli meslekler için dahi asıl önemli olan bilgi derecesi değil, bir diploma temin etmekten ibarettir. Bu şekilde düşünen öğrenciler için özel yüksek okullar emin bir malce olabilir. Bu sebeple, bu kabül yüksek okulların dik katli davranması gerekmektedir.

Sosyal adalet Üniversitede başlamaz

Eğitimde sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkesi anlamına ve bu ilkelere ulaşmak üzere asıl alınması gerekli tedbirler gelince; her şeyden evvel müstakki vantsız vergiler, sosyal sigortalar ve benzeri tedbirlerle gelir ve servet dağılımındaki büyük eşitsizliklerin geniş ölçüde giderilmesi, yani genel anlamda sosyal adaleti sağlamak lazımdır. Bu olmadan sadece eğitimde sosyal adalet ve fırsat eşitliğini sağlama mayata matuf tedbirler almaya kalkmak ise, yine meseleye belki biraz daha iyi bir yaklaşım vermaktan ileri geçemez. Ne var ki, sosyal adalet sağlandıktan sonra dahi ilave tedbirlerle eğitimde fırsat eşitliğini daha şüphesiz olarak tahakkuk ettirmek gerekir. Yani, gelir eşitsizliklerinin vergi yoluyla geniş ölçüde giderilmesine rağmen tahsil yapmak hususunda mali imkânlarla karşılaşacak olan ciddi ve kabiliyetli öğrencinin masraflarını temin etmek şarttır. Nitekim, Amerika, İngiltere gibi, «refah devletlerinde» yani, bugünkü batılı anlamda liberal sistemde durum budur ve Üniversite eğitimiyle ilgili tedbirler bu amaçlara yönelmiştir. Bu da Üniversite eğitiminin parasız yapma yoluna değil, başka tedbirlerle halledilmektedir.

Bilhassa belirtmek istediğim nokta şudur: Bütün eğitim problemleri için olduğu gibi, eğitimde fırsat eşitliği problemi de Üniversite kapsamında başlamaz ve problemi sosyal adalet tedbirleri çerçevesine bağlamak ve aynı zamanda eğitim politikası için de görmek gerekmektedir.

Parasız eğitim ve sosyal adalet

Bizde Üniversite eğitimi imkânlarını fakir talebelere açmak kaygısıyla çok evvel den bir tedbir alınmış: Üniversite tahsilinin parasız yapılması. Böylece, Üniversite lerin ağır masraflarının asıl yükü Üniversite hizmetinden istifade edenden, yani Üniversite talebesinden değil Devlet, yani vergi mükellefleri tarafından temin edilmektedir. Üniversite öğrencisinden alınan derslere devam ve imtihana giriş harçları Üniversite masrafları için ciddi bir mali destek olmaktan çok uzaktır. Neden Üniversite tahsil bedava yapılmıştır? Çünkü, sosyal adalet ilkesini tatbik edeceğim diye, miyoplar gibi meseleye sadece Üniversite kapsamında bakılmıştır da ondan, denmiştir ki, fakir talebe parasız olarak Üniversitede okuyabilmeli.

Halbuki, bugünkü sosyal düzende Üniversitede okuyabilecek duruma gelen çocukların büyük kısmı halk çocukları değil zengin çocuklarıdır. Vergi veya enflasyon yoluyla onların evvelâ liselerde ve sonra da Üniversitelerde okumalarını finanse eden ise fakir halktır. Eğitimde sosyal adalet bilmeyerek bu kadar soysuzlaştırılabilir!

Üniversite eğitiminin parasız olmasının Üniversite kapsamına vaki hücumda bir rolü olduğu da muhakkaktır.

Üniversite eğitiminde sosyal adaleti sağlamak için, kasaatimce yapılacak şey şudur: Üniversite öğrencilerinden alınan devam harçları Üniversitenin masraflarına karşılayacak bir şekilde yükseltilmelidir.

Buna karşılık, Devlet bütçesinden burslar ve kredi fonları tesis edilmelidir. Kontrol eğitim organlarına verilerek şartıyla özel burslar ve borç fonları tesisi de teşvik edilmelidir. Kabiliyeti ile Üniversiteye giriş imkânını kazanmakla beraber zengin fakir zengin olan öğrenciye burs ve borç verilmemeli, kabiliyeti ile Üniversiteye giren fakir talebe, fakirliğinin derecesine göre eğitim masraflarının tamamını veya bir kısmını burs veya kredi ile temin edebilmelidirler.

Bu yol üniversite eğitiminde sosyal adalet ve fırsat eşitliği tesisini parasız üniversite tahsil tedbirine nazaran daha iyi tahakkuk ettirecektir. Aynı zamanda, şebeke eğitimi öğrenciyi de Üniversite kapsamından kesip atacaktır. Burslar daha ziyade

ANKARA DERNEĞİ ÖĞRETMENLER ANLAŞMAZLIĞI

Ankara'nın en güzel yerinde, Yenisehir Tuna caddesinde 6 numaralı gösterişli, fakat harap ve bakımsız bir yapı vardır. Bodrum ve çatıdan başka iki çok kullanışlı katı olan bu yapı, 842 metrekare, ağaçlıklı bir bahçe içindedir. Ankara Öğretmenleri Yardımlaşma Derneği ile Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonunun mülkiyettir bu yapı.

Binayı her görenin işi mutlakla sızım sızım sızlar. O güzelim bahçe perişan olmuş, boyası dökülmüş bahçe iskemle ve koltukları, üst fiste bir köşeye atılmıştır. Birinci kat kapalı. Tül perde ler, kırık camlardan giren rüzgârla, sahipsiz sahipsiz, oyana bu yana sallanıp dururlar.

Bu birinci kat, kapanmadan önce en perişan cinsinden bir içkili lokanta, uzun saatler hiç kıpırdamadan kâğıt, tavla ve satranç oynanan zevksiz bir mahalle kahvesi halinde idi. Binada oturumlar yapıldığı, tartışma; tartışmasız konferanslar verildiği sık görülür şeylerden değildir. Hayli zengince olan kitaplığı, oldumolusya kilitlidir, bir kataloğu bile olmadığını söylersem, kim üzülmez?

Ankara'da, Devletin başkentinde, Öğretmenler Yardımlaşma Derneğine durumu budur dostlarım. 27 Mayıs öncesinde Dernek yönetim kurulları ya milli eğitim müdürlerinin, ya da Bakanlık sorumlularının fısıltılarıyla seçilirdi. Buna inanmamak istiyeceler, bunu haksız bulacaklar çıkabilir. Ama bu, acı gerçeği değiştirmez.

Neden böyledir bu? Durumun böyle oluşunda, cemiyetler kanununun, bugün de, anayasaya aykırılığı apaçık iken yürürlükten kaldırılmaması bulunan meşhur 12. maddesindeki «Devlet, hususi idareler ve Belediyelerle devlete bağlı kurumlardan hizmet karşılığı maaş veya ücret alanlar, buldukları için sıfat ve mahiyeti ile cemiyet kuramazlar. hükmine karşı, bir oyalamaca gibi kurulmasının etkisi bulunduğunu düşünmek rahat bir tesellidir. Gerçek neden, öğretmenlerin de, bütün öteki aydınlarımız gibi, toplum ve de kendi meslek davalarına karşı omuz silkmeleri, korkunç bir adamsendeciliğin gayyasına düşmeleridir.

Bundan umutsuzluğa kapılmıyoruz biz. Bunda haklı olduğumuzu gösteren işaret de, Ankara öğretmenleri arasında başgösteren anlaşmazlıktır. Bu o demektir ki artık öğretmenler, mesleklerinin icrası yönünden taraf tutmaya başlamışlardır. Bu henüz bir tartışma niteliğine yükselmemiştir, çekişme halindedir. Bu durumun duygu planından fikir planına yönelmesi çok yararlı olacaktır. Bu çekmeyi hiç bir yanı tutmamaya çalışarak, belgelere dayanarak yolundan yorumlayacak olursak durum olduğu gibi ortaya çıkacaktır. Sözerimize

günün da ekliyelim ki, çekişmekte olan iki tarafın liderleri durumunda görünen öğretmenleri çocukluklarından bu yana tanırız. Biri üzerinde, az çok öğretmenlik hakkımız da vardır.

Biz 13.5.1962 den bu yana sürüp giden ve mahkeme dosyalarına giren olayları, bağırıp çağırma, yumruk atma, dış kurtarma, burun kanatmalı toplantılara yazımızda yer vermiyeceğiz. Bunları bütün öğretmenler ve Türk halkoyu gazetelerden okudular, irkildiler ve üzdüler.

Nedir iki tarafın iddiası? Bunu saptamak için karşı karşıya gelen tarafları isimlendirmek zorundayız. Bir tarafı öğretmen sayın Hürrem Arman temsil ediyor. Öbür tarafın lideri de sayın Mustafa Cura görünüyor. Hürrem Armanın katıldığı görüşü Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu'nun bildirisinden alacağız. Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonunun, 25.7.1962 tarihli Yön gazetesinde, Başbakan sayın İnönü'ye eğitime ilgili meselelere dikkati çekmek isteyen şu muhtırayı yayınlamıştır:

«Bugünkü eğitim sistemimiz ve politikamız, kalkınma çabalarına ayak uyduramamaktadır. Aynı zamanda anayasamızın istediği şekilde ve mecbur tuttuğu ölçüde ilk öğretimi dahi yüzde yüz sağlamaktan da uzaktır. Nitekim, hâlen köylerdeki okuma çağındaki çocuklarımızın 2 milyonu okula mahrumdur. 90 bin öğretmeni, görevini yitirmiş Milli Eğitim Bakanlığının merkez teşkilâtını, kişisel çıkarlarını düşünen, donuk ve tutucu kafalardan ve ellerden kurtarmak gerekir. Bu yapılmadıkça, yurdun en kıyı bucak köşelerinde çalışan öğretmenlerimizin hizmetleri verimli ve etkin olamayacaktır. Atatürk devrimlerinin yayıcısı, koruyucusu ve batı uygarlığının savunucuları olan öğretmenler kitlemizi ile Bakanlık merkez teşkilâtında köprü başı tutmuş bir kısım çıkarıcı, tenbel ve gerici idareciler arasındaki mesafe kapanmalı, çalışanla çalıştırın arasında ülkü birliğine dayanan münasebetler kurulmalıdır.»

Mustafa Cura'nın kendî imzasıyla 30.7.1962 de yayınladığı ve görüşünü açıkladığı bildiri de şudur: «Bu muhtıra bütünü itibarıyla siyasi, müteceviz ve hakaretâmidir. Tezadlarla doludur. Milli eğitim amaçlarından ziyade bakanlık sandalyası umun sayın yazarmın amaçları dikkate alınarak yazılmıştır. Milli Federasyon yöneticilerinin muhtırasını tasvip etmiyoruz. Bu muhtıra ikilik yaratıcıdır. Kim ve düşmanlık doğurucudur. Öğretmenlerin tamamının düşüncesini yansıtmaktan uzaktır. Amaçları ve açıklamaları memleket gerçeklerine uygun değildir. Biz kanunlarını ve tüzüklerini verdiği imkânlar ölçüsünde sevgiye, dostluğa, toleransa ve meslek şu-

runa dayanan ve yumruk gösterileri değil, fikir çalışmaları yapan bir Milli Birliğin kurulmasını özleyyoruz. Ve bir gün bunun mümkün olacağına da inanıyoruz.»

İşte iki ayrı görüş bunlardır. Hangisi doğrudur bunların? Hangisi memleket gerçeklerine uygun? Hangisi kişisel duygudan uzak bir nitelik taşıyor? Ve bir meslekdaşın bakanlık sandalyası umması neden suç oluyor? Sevgi, dostluk, tolerans ve meslek şuurunun kanun ve tüzüklerin verdiği imkânlarla ölçülmesi ne demektir? Yumruk gösterileri değil, fikir çalışmaları özlemi taşıyan bir meslekdaş bu bildiriyle hangisinde fikir, hangisinde yumruk olduğunu fark etmez olur mu? Eğitim sistemimiz ve politikamız yeterli midir? Bütün köy çocukları okula ve öğretmene kavuşturulmuş mudur? Bakanlık merkez örgütündeki işlerden ve bu işlerin sorumlularından şikâyet edilemez mi? Çalışanlarla çalıştırınlar arasında ülkü birliği kurulmasını istemek yanlış mıdır? İkili, kim ve düşmanlık hangi bildiriye aittir? Memleket gerçeklerinden yana fukara olan bildiri hangisidir? Beğenilmeyen amaç ve açıklamaların daha doğrusu ve daha güzel neden verilmiyor?

Böylesine kısır tartışma örneklerini bu memleket çok görmektedir. Ve bunlardan artık tiksiniştir. İllallah demis, yaka silkinmiştir. Öğretmenler topluma ışık tutması gereken bir meslekin adanlarıdır. Bu memleket halkı bize döner de:

«Anlar ki verir laf ile dünyaya nizamat Bin türlü teseyyüp bulunur hanelerde» derse, ellerimizi yüzümüze kapatmaktan başka ne yapabiliriz?

Yazımıza son vermeden önce bir noktaya işaret etmek istiyoruz. Sayın Hürrem Arman'ın katıldığı federasyon bildirisi, bir ileri atılım, kâr düğüm olmuş milli eğitim politikamızın doğru bir görüntüsünü verdiği iddiasındadır. Bunu açık açık söylemektedir. Sayın Mustafa Cura'nın bu iddianın yersizliğine inandığı, muhtırayı iyasi, müteceviz ve hakaretâmidir bulduğu anlaşılmaktadır. Fakat bildirisinde bir karşı fikir düzeni verilmiyor.

Ashında ve bilinen anlaşmazlık Hürrem Arman'ın, başında bulunarak yıllarca başarılı hizmetler gördüğü Köy Eastitüleri Sistemi'ni savunmasından, kendi köyünün kalkınması yolunda ilginç planları ve başarılı uygulamaları anlatılan Mustafa Cura'nın ise bu sisteme karşı koymasından ileri gelmektedir.

Dileğimiz odur ki, kötülemeye gitmeden, kişisel duygulanmalara ön vermeden bu iki görüşü açıkça tartışmak yolunu seçelim. Bunun için ön yargılara bağlanmadan, duygusal davranışlara sapsapmadan kurtulmamız gerekir.

Osman K. Akol

çok kabiliyetlere verilmeli ve çalışmaya teşvik amacıyla gütmelidir. Buna muhâbil, esas finansman yolunun talebinin borçlanmasız olması daha doğrudur. Çünkü, borçlanma burs dilenmeye nazaran kişiyi daha sorumlu ve daha işsîyet sahibi kabul etmektedir. Bu teklifimize karşı Üniversite öğrencisi için bir yardım ve borç mekanizmasının esasen halen de mevcut bulunduğu iddiası ileri sürülemez. Çünkü, bu yazıda savunulan vücutta borç ve yardım fonu halen mevcut borçlanma ve yardım fonları na nispetle kıyas kabul etmez (6). Anlaşıl diğna göre, yeni kurulan Yüksek öğrenim ve Yurtlar kurumu ise öğrenciye kredi vermek için çeşit şartlar koymaktadır ki bu şartları fakir ve sad krediye ihtiyacı olan öğrencinin yerine getirmesine imkân yoktur. Neticede, bu kurumun açacağı krediler zıncını taşıyabilecek ve ihtiyacı olana değil, tam aksine parasız olana gidecek tür (7).

Meselenin başka bir tarafı da, Genel Kalkınma Planı çerçevesinde eğitimin planlanmasıdır. Bugün için Üniversite

problemi sadece bütün liseyi bitirenlerin hangi fakülte olursa olsun Üniversiteye girilmesi şeklinde yorumlanmaktadır. Halbuki, ortada çok açık bir gerçek vardır: Fakir ve kaynakları kıt bir memleket en kabiliyetsizine kadar herkesi Üniversiteye eğitimi temin edemez; her Üniversitede okumak isteyenlere ise istediği fakülte de okumak imkânını veremez.

Üniversite eğitiminde fırsat eşitliği, her isteyen her istediği fakülteye girmesi şeklinde yorumlanmamalıdır. Uzun vadede ekonomik ve sosyal plânın icap ettirdiği fakülte kontenjanları için zengin fakir her öğrencinin eşit şartlarla müsabakaya girebilmesi şeklinde yorumlanmalıdır.

(1) Mevaz Milli Eğitim Bakanlığının İstatistik Birimidir. Daha sonra yeniden yapılan kontenjan arttırılması neticesinde son şekliyle bu rakamın 14.650 civarına çıkmıştır. Bu istatistiklerin temininde bana yardımda bulunan Türk Milli Talebe Federasyonu sekreteri sayın Yekta Eti'ye bilhassa teşekkür etmek isterim.

(2) Yeni açılan özel ticaret okulları kon-

tenjanlarının toplamı 850 dir.

(3) Döküm şöyledir: 9391 İlk kontenjan; Kontenjan artışı: 1701. Toplam Üniversite ve yüksek okul kontenjanı: 11.092. Yabancı memleketlerde okuyacaklar için kontenjanı 503. Mevaz: Yekta Eti (T.M.T.F.) eliyle M.E.B.

(4) Maamafih, Yüksek öğrenim gençliği tekküllerinde bazan aksi fikrin savunulduğu da rastlanmaktadır. Nitekim, İstambul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Nafiz Duru yaptığı açık konuşmasında Üniversitenin kontenjanlarının azaltılması istemiştir.

(5) Doç. Dr. Nermin Abadan tarafından Ankara Yüksek Öğretim Gençliği arasında yapılan anketin neticeleri bu bakımdan tetkik edilmeğe değer: Gençlik boş zamanını nasıl geçiriyor? Neticelerin özeti için bakınız YÖN, 9 Mayıs 1962, sayı 2.

(6) Bu konuda çok ciddi ve rakkamlı bir tetkik için bakınız: Süha Baykal «Üniversite teleri muthu azlığın tekelinden kurtarmalıyız» YÖN, 17 Ekim 1962, sayı 44.

(7) Bu iddia için yine Süha Baykal'ın adı geçen etüdüne bakınız.

TÜSTAV

rekir) kolayca halledileceğine inanılmaktadır.

Almanya, demokrasi geleceği çok kısa olan ülkelerden biridir. Muhalefet kavramı, meselâ Amerika ve İngiltere'den çok başka bir Doğu Almanya'da muhalefet alternatifini kaçırmaktan ibarettir, gefine kızan memurdan, sistemin kendisine muhalif olana kadar herkes Batıya gitmeyi tek yol bi lıyordu. Batı Almanya'da aslında parti olarak Sosyal Demokratlar muhalefeti temsil etmektedirler. Fakat on üç yıldır muhalefette olan bu parti, gün geçtikçe mu halefet vasfını kaybetmiştir.

1945 te Hıristiyan Demokrat lar, pek çok devletçi yönü olan bir programla ortaya çıkıp, son radan yavaş yavaş tam kapitaliz me yönelmişlerdir. Sosyal De mokratlar da aynı yolu izlemeye başlamışlardır. Hele Bad Godes berg programının kabulünden sonra, partinin sol hüviyeti git tikçe kuvvetini kaybetmeye baş lamıştır. Savunma politikası ta mamen Hıristiyan Demokratlara uydurulmuştur. Dış politikada fark yoktur; atom silahlanma konusunda görüş ayrılığı kalmı ştır. Hükümetin bugünlerde çı karmak istediği, fakat Spiegel ola yından sonra kopan fırtına dolı sıyle şimdilik bir süre beklet meyi uygun gördüğü, demokratik hürriyetlerin tamamen kısıtlanması demek olan ve Hitlerin meşhur «Tam Yetki Kanunu»na hatıra tan «Fevkalâde Hal Kanunu»nu Sosyal Demokratlar Meclisi öncesi müzakerelerde kabul etmişlerdir. Hatâ bazı çevreler — tabii şa ka olarak — Sosyal Demokratla rın parti sembolü olan SPD harf lerinin arasında, Katoliklerden oy alabilmek için, bir «Ca (Hıristi yan)» harfini sıkırtırmayı düşün müklerini söylüyorlar.

Bu türü bir gelişim karşın da, muhalefet sadece birkaç ga sete ve dergiye kalmıştır. Spi gel, bu muhalefetin 1 numaralı temsilciydi. Millitarizme, kuvvet politikasına ve Alman fikri haya tını çemberi içine alan Klerika lizme karşı savaşıyordu. Eğilimi tek kelime ile «liberal» olarak adlandırılabilir (kurucusu Rudolf Augstein Hür Demokrat Parti'di. Spiegel ve bir ara da adayı idi). 1958 de Kemalist Partinin ya şak edilmemesinde, sol gazetelerin kapatılmasında ve Sosyal Demokrat larla sendikaların bir hizaya ge ttilmelerinden sonra, muhale fet organı olarak tek Spiegel fas lıyet gösterilebiliyordu. (Parti ola rak tek DPU. — Alman Barış Hürriyeti tarafızlık propagandası yapmaktadır — Ekim ayında Federal Almanya, Federal Devlet ler İçişleri Bakanları toplantısın da bu partinin de yasak edil mesi konuşulmuştur.).

Spiegel yazarlarının tevkifi, Batı Alman Hükümetini hiç um madığı bir protesto kampanyası le karşı karaya getirmiştir. Bül hasse üniversite gençliği ve pro fesörler (Tübingen'de 53, Bonn'da 63 profesör) ndımayışlar, top lantılar ve bildirilerle Batı Al manya'da aydınlar arasında kuv vetli bir muhalefetin mevcudiy e tını ortaya koymışlardır. Bilhas sa Hessen ve Hamburg gibi yer lerde açıkça, politikanın değişti ğini söylemişlerdir. Fakat Ade nauer ve CDU (Hıristiyan Demok ratlar) başta olmak üzere, bu poli tikanın değişmesi tabii ki bekle nemez. Adenauer'in istifası ise, yemini Adenauer'in halefini tes bit etmesi tartışmalarına bırak maştır. Bilindiği gibi, geçen se çimlerden sonra, yaşlı şansönye, (88 yaşındadır) en geç 1963 te, geri çekileceğine söz vermişti. Fa kat Hür Demokratların kabine den çekilmesi üzerine, derhaf «Liberaler koalisyon şartları» başı da, o halde ben de 1965 se çimlerine kadar Başbakan olarak kalacağına demiştir.

Liberalerin buna razı olmadık ları bilinmektedir. Fakat aslında bu şartlar altında, yeni seçime re gidilmediği takdirde, Batı Al manya'nın politikası ve tutumun da bir değişiklik beklenemez. Spi eel sadece politikasının kurba na olmuştur. Onu tarafızlık poli tikaıı taraftarı öbür ufak dergi ve gazetelerin takip etmesi bek lenebilir.

NATO

NATO'nun üçüncü nükleer kuvvet hâline getirilmesi konusunda Batılılar anlaşılmadı.

Geçen haftanın ortasında Paris'te toplanan Nato Bakanlar Konseyinin üzerinde durduğu

NATO Bakanlar Konseyinin son Paris toplantısı Anlaşma sağlanamadı

en önemli konu, Nato'nun nükleer silahlarla donatılması, daha doğrusu Nato'nun bir «üçüncü nükleer kuvvet» haline getirilmesiyle ilgili di. Yıllardır Batılı müttefikler arasında tartışma konusu olan bu mesele bir sonuca bağlanamadı. Fransanın kendi başına bir nükleer güce sahip olmağa azimli görünmesi, nükleer silahlara sahip ülkeler sayısının çoğalmasını istemeyen Birleşik Amerika'ya yeni tekliflerle ortaya çıkmışta zorladı. Son aylar zarfında Amerikalı resmî şahsiyetlerin yavaş yavaş batılı müttefiklerini «sıkırtmağa» çalışmaları bu teklifler Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk ve Savunma Bakanı Mc Namara tarafından konferansta resmen açıklandı: Birleşik Amerika, Nato ülkeleri arasında çok taraflı bir nükleer kuvvetin kurulmasını teklif etti. Fakat yapılan teklif, Batılı müttefikleri, özellikle Fransayı tatmin edecek nitelikte değildi. Birleşik Amerika Nato emrindeki bu kuvveti, nükleer başlık taşıyan Polaris füzeleriyle donatılmış atom la işleyez denizaltılarından mey dana gelecek bir deniz kuvveti ola rak düşünmektedir. Bundan başka, böyle bir kuvvetin meydana getiril mesi için, Birleşik Amerika 1) Bunun Natomdaki müttefikleri tarafın dan istemesini, 2) Bu kuvvetin ne şekilde kontrol edileceği meselesinin çözümlenmesini, 3) Çok pahalıya kaçacak olan bu kuvvetin masraflarının Nato'lu müttefiklerce paylaşı lmasını şart koşmuştur.

Bütün bunlar, aşağı yukarı, böyle bir kuvvetin kuruluşunu imkânsız kılmak hususindedir. Gerçekle Birleşik Amerikanın Nato emrine vereceği Nükleer silahların kontrolünün sadece kendisine ait olmasın dan vazgeçeceğini gösterir herhangi bir belirti yoktur. Hiç olmazsa General De Gaulle'in düşüncesine bu dur. Birleşik Amerika ile İngiltere nin ortaklığı meydana getirecekleri «Skybolt» füzelerinin imâlinde Birleşik Amerikanın vazgeçmesi, Fransanın bu görüşünü kuvvetlendirecek bir olaydır. Birleşik Amerikanın Milletlerarası alanda müttefikleri arasında bile üstünlüğün, son sözün kendisine ait olmasında dire nişi, General De Gaulle'ün ne kadar pahalıya mal olursa olsun Fransanın kendi nükleer gücünü kendisinin meydana getirmesi gerektiği düşüncesine yönelmiştir. İki tara fın görüşlerinin birbirine taban tabana zıt olduğu da, Mc Namara'nın Nato Bakanlar Konseyindeki bir cümlesiyle açıkça ortaya çıkmış tır. Mc Namara klasik silahları «de ğer», nükleer kuvveti ise «kalkın» olarak vasıflandırmıştır. General De Gaulle ve onun düşüncesinde olanları ise bunun tam tersini düşünmektedirler, ayrıca nükleer gü ce sahip olmanın Milletlerarası alan da kendilerine sağlayacağı siyasi üstünlüğü de hesaba katmaktadır.

UZAK DOĞU

Brunei Halk Partisi, 34 yaşındaki başkanı Şeyh İnce'nin liderliğinde, sömürge idaresine karşı ayaklandı.

Brunei'de ayaklanma

Dünyanın huzursuzluk içinde çalkanan bölgelerine, geçen hafta adı şimdiki kadar hemen hiç işitilmemiş biri daha ka tıldı: Brunei. Brunei dünyanın üçüncü büyük adası olan Borneo nun kuzeyindeki küçük bir sultan lıktır. Bilindiği gibi Borneo, siyasi bakımdan dört ayrı bölgeyi içinde barındırır. Adanın güney yarısını kaplayan Kalimantan, Endonezya Cumhuriyetinin on eyaletinden biri dir. Kuzeyde ise iki İngiliz sömürge si olan İngiliz Kuzey Borneosu ile Sarawak, bir de İngiliz himaye böl gesi olan Brunei Sultanlığı yer alır. 5.700 kilometre kare olan bu küçük ülkede 85.000 kişi yaşar. İngiliz sömürgeciliğinin tipik davranışlarından biri olarak küçük Brunei Sultanlığı, Sarawak'a ait bir şekilde ikiye bölünmüştür. Geçen haftaki ayaklanma da yine İngiliz sömürgeciliğinin başka bir davranışından petlak vermiştir. Sömürgecilerin küçük parçaları ayrı ran, sonra mutemet adamlarının yönetiminde bu parçaları federas yonlarda birleştirip İngiliz Milletler topluluğuna bağlamışa çalışan İn-

giltere, Brunei Sultanlığını, Sarawak, İngiliz Kuzey Borneosu, Malezya ile bir Malezya Federasyonu içinde birleştirmek niyetindedir. Federasyon Başkanı da Malezya Başbakanı Tunku (Emir) Abdurrah man olacaktır. Fakat Brunei milli yetçileri, 19 Ağustos 1963 te ilan e dilecek bu federasyonu beklemeden şimdiden ayaklanmışlar ve Brunei'nin belli başlı şehirlerini ele geçirmişlerdir. Ayaklanma, Brunei'nin en büyük partisi olan «Reaya» (Halk) partisi tarafından yönetil mektedir. Partinin başkanı Manilla'da bulunan Şeyh İnce A. M. Ezer ri adındaki 34 yaşındaki gençtir. Reaya Partisi, Brunei parlamento, sundaki 55 üyelikten 34 üni elinde bulundurmakta birlikte, federasyo na tarafîr olan Sultan Ömer Ali Seyfettin'e laf geçirememiştir. Bundan dolayı, Brunei'nin biricik zen ginciliği olan petrolden elde edilen gelirin sultan tarafından çıkarıp e dilmesinden zaten memnun olan yan milliyetçiler ayaklanmaktan başka çıkar yol bulmamışlardır.

Çete Savaşı: Bu son derece bek lenmedik anda patlak veren ayak lanma İngilizleri gafil avlamıştır. Fakat İngilizler Singapur'da üste nen askerlerini Brunei'ye göndererek milliyetçilerin ele geçirdikleri başlıca şehirleri birer birer geri almağa başlamışlardır. Bununla bir likte Brunei ayaklanmasına bastı rılmış gözle bakmak doğru ol maz. «Kuzey Borneo Milli Ordusu» adını alan milliyetçi kuvvetler, şim di Brunei'nin ormanlık kısmına, çe kilmişlerdir. Bundan sonra kesin so nuş alınmaya kadar sürüp gidecek bir çete savaşı başlayacaktır. Öte yandan, gerek Endonezya'nın ge-

rekse komşu Filipin'in, ayaklanma hareketine sempati besledikleri, he le Endonezyanın Kalimantan eyaletinin Brunei'ye komşu olduğu göz önüne alınca, Brunei çetecilerinin dışarıdan da destek sağlayabilecek leri şüphe götürmez. Bu durumda kurulması tasarlanan «Malezya Fe derasyonu», daha çok «ölü doğ muş» bir çocuğu andırmaktadır.

ARJANTİN

Hava Kuvvetleri Komutanının hükümet darbesi başarısızlığı uğradı.

48 saatlik ayaklanma

Geçen hafta, Arjantin'deki sa yısız ayaklanmalara bir yeni si ilâve edildi, fakat hemen hemen bir sürat rekoru kırarak 48 saat içinde bastırıldı. Zaten ayak lanma, aşağı yukarı tek kişinin « ayaklanmasıydı. Bununla birlikte bu tek kişinin hüviyeti, olayın önemi ni arttırıyordu, zira ayaklanma şa hıs Arjantin Hava Kuvvetleri Baş komutanı Tuğgeneral Cayo Antonio Alsina'ydı. Ayaklanma, geçen ey lüldeki «kırmızılar» — «maviler» çatışmasının sonucuydu. Seçim so nuçlarına saygı gösterilmesi ve ye ni seçimlerin teminat altına alın masını isteyen «maviler» (veya meş ruiyetçiler) ile sağcı bir askeri idâ renin kurulmasını isteyen «kırmızı lar» (veya goriller) arasındaki mü cadelede Arjantin hava kuvvetleri nin çekimser kaldığı bilinmektedir. Hava Kuvvetleri, Arjantin'i bir iş savaşa sürükleyecek istidattaki bu buhranda tutumunu açıkça belli etmemiş, ancak son anda, mücadeleyi kazanmakta olan «maviler»in tara fına geçmiştir. O vakitten beri, iki tıdara ele geçiren «maviler» ord u, nun geçirdiği muharabada temizleme yapıları hâalde, hava kuvvetlerine dokunmamışlardır. Geçen hafta bir yandan hava kuvvetlerinin bu ka rarsızlığına sebep olanları temizleme bir yandan da hava kuvvetle ri komutanını sağcı bir diktatörlük kurma teşebbüslerini önlemek ama cıyla, General Alsina görevinde z hınıgı yerine Tuğgeneral Carlos Comares Ormanını getirilmiştir. Or manın'ın ilk işi, Cordoba'daki Ha va üsüne bağlı Hava Okulu ile As subay Hava Okulu komutanlarını uzaklaştırmak olmuştur. General Alsina ise, kendisinin görevden alınmasını kabul etmeyerek bir uça ğa atılmış ve doğrudan Cordoba ü süne giderek orada görevlerinden alınan komutanlarla birleşmiş ve hükümete açıkça meydan okumuşt ur. Fakat General Alsina ve yanm dakiler, Arjantin silahlı kuvvetleri nin başka birliklerinden destek gör memiş, hatta bir zamanlar kendi komuta ettiği hava kuvvetlerinden filolarını Cordoba üsü üzerinde ih tar uçuşunda bulunması üzerine teslim olmak zorunda kalmıştır.

Ziraat Bankasında tasarrufunuz varsa Talih kuşu size de uğrayabilir

T.C. ZİRAAT BANKASI

Kemalizm nedir?

Paris Hukuk Fakültesi profesörlerinden Maurice DUVERGER Başbakan İnönü'nün 11 Kasım günü radyoda yaptığı konuşmada, bugünkü sistemi Atatürk'ün de istediğini ispat için şahitliğe çağırdığı ilim adamıdır.

Aslında Duverger, İnönü'den çok farklı görüşlere sahiptir ve bu görüşler, geçen yıl Türkiye'de ufak bir kıyametin kopmasına yol açmıştır. Hikâye şu: Eski Paris Basın Ateşimiz Aydemir Balkan, 27 Mayıs'ın ilk yıldönümünde, inkılabı ve Türk gerçeklerini Avrupa'ya tanıtmak için 20 tanınmış Fransız kalem ve siyaset adamından, bu arada Duvergerden, yazı almayı başarmış ve bunları bir kitap hâlinde toplamıştır. Duverger'in yazısı, göreceğiniz gibi, ilmi, hattâ akademik bir etüddür. Fakat bu makale dolayısıyla, seçimler arifesinde CHP ve İnönü'ye yaranmak için bazı şerbetçi münevverimiz hem Aydemir Balkan'a hem Duverger'e çatma gayretine girişmişlerdir. Feridun Ergin, bahis konusu yazıda İnönü'ye hakaret olduğu iddiasıyla, ya kasten ters tercüme ederek veya hakikaten anlamıyarak bir yazı neşretmiş ve eseri kötülemiştir. Zamanın Basın-Yayın Bakanı, Cihad Baban ise, Bakanlık koridorlarında alenen bu yazı hakkında nutuklar çekmiş, işi Parti Meclisi ne, sonra da Gürsel kadar götürmüş ve alelûsul komünist tahrikinden bahsetmiştir. Durum M.B.K.'ne intikal etmiş, fakat 27 Mayısçılar bu konuda çok müsbet ve soğukkanlı davranarak, hem yazının tercümesini, hem de ihtiyaten tercüme edenlerin isimlerini istemişlerdir. Şamata, o tarihlerde böyle son bulmuştur. Aydemir Balkan'a gelince, Paris'te kesif ve başarılı bir çalışma yapan bu ateşe, İkinci Koalisyon Hükümeti devrinde ve hakikaten açık rejime has bir buluşta «sihhi sebeplere binaen malûlen emekliye» sevk edilmiştir...

Böyle bir hikâyesi olan Duverger'in yazısının, bugünkü rejimi savunmak için ondan medet umanlar tarafından dikkatle okunacağını ümit ediyoruz.

İkinci Dünya Savaşına kadar Mustafa Kemal'in eseri sadece Türkiye hudutları çerçevesi içinde ölçülmekte, arkaik bir memleketin modern bir devlet olma yolundaki değişme gayretini hayranlıkla karşılanmaktaydı. Fakat 1945'ten beri Mustafa Kemal'in eseri, bir örnek eser kıymetini kazanmıştır. Artık «Kemalizm» Türk tarihinin bir lâbzası değildir. «Kemalizm» şimdi bir siyasi sistem tipidir. Bu sistem, komünizm gibi veya Batı demokrasisi gibi kesin ve belirli çizgili bir şema ile tarif edilememesine rağmen çok önemli bir siyasi sistemdir. Zira, Moskova'nın veya Pekin'in nüfuz ve yörüngesi içinde olmayan bir çok Üçüncü Blok devleti, direkt veya endirekt olarak Kemali zmeden ilham almaktadır. Kemalizm yarı gelişmiş memleketler için Marksizm karşısında gerçek bir alternatif, bir tercih imkânı olarak görülmektedir. Zira Batı Avrupa veya Kuzey Amerika rejimleri bu memleketlerde uygun ve elverişli olmamaktadır.

Aldatıcı perdeler

Çok partili hayata ve seçim yarışmalarına dayanan liberal siyasi müesseseler, ahalinin büyük çoğunluğunun okuma yazma bilmez olduğu, milletin açlık ve sefaletten ızdırıp çektiği ve hayatı ihtiyaçlarının asgarisinin de gerisinde, yani «beşer altı» bir seviyede bulunduğu memleketlerde işleyemezler. Bu müesseseleri, bu memleketlere altıtırma iddiasında bulunulsa bile, bunlar sahte ve aldatıcı karakterleriyle kalmaktadırlar. Bu siyasi müesseseler birer boyalı perde olarak görülmekte, fakat gerilerinde gerçek iktidarı yine eski feodaliteler muhafaza etmektedirler. Yine aynı şekilde, özel teşebbüs ve kapitalizm, az gelişmişlik devresinden kurtulamayan bu memleketlerde, hızlı ve âhenkli bir iktisadi kalkınma da sağlayamazlar.

Siyasi demokrasinin gerçek bir şekilde işlemesi ancak belirli bir iktisadi gelişme seviyesinden sonra mümkün olabilmektedir. Doğu ve Batı bloku nun dışındaki memleketler ise, kapitalizm yoluyla ve süratle bu seviyeye erişemezler. İşte bu iki husus Anayasa, Afrika ve Güney Amerikadaki gelişmelere hâkim olan en esassî iki unsurdur. Bunlardan komünizm direkt olarak yararlanmaktadır, onun cazibe gücü de budur. Fakat komünizmin vaad ettiği çözümler, görüldüğünden daha az güçlüdür. İntikal devresi denen bir devrede bütün siyasi hürriyetleri sanayileşme uğruna feda etmek, bütün milletlerin arzu ettiği, hem ekonomik hem de siyasi olan «topyekûn demokrasi» ye erişmek için, muhtemelen, en kestirme yol değildir. Zira, diktatörya cihazını ve onun getirdiği alışkanlıkları bertaraf etmek, bir kere yerleşti mi, Batıdaki kapitalist sistemi bertaraf etmek kadar zordur. Üstelik komünizmin istihsal artımı için kullandığı sert metodların en iyileri olduğu da kesin değildir. Faz-

la plânlanmış bir ekonominin, kayıp, israf ve hatâları, herhalde, fazla liberal bir ekonomininkiler kadar büyüktür.

«Cumhuriyetçi idealizm»

Bütün bunları, yeryüzünün az-gelişmiş veya yarı-gelişmiş milletleri az çok görüp hissede bilmektedirler. Yine, az çok şuurlu bir şekilde, işte bu kemalizmin ilk taslağını verdiği politik bir sisteme, yani hem siyasi hem de iktisadi modernleşme için, karma politik bir sisteme arzuya yönelmektedirler. Gerçi Kemalizm, ekonomi sahasında müphem kalmaktadır. Çünkü Atatürk tecrübesi 20 inci asrın ilk yarısında cereyan etmiştir ve o zamanlar, Sovyet Rusya'nın haric, siyaset adamları ve diplomatlar iktisadi meselelere daha az önem atfederlerdi. Fakat siyasi sahada Kemalizm daha vazıhtır. Tek partiye ve serbest yarışmalı olmayan seçimlere dayanan Kemalist sistem gerçi demokratik değildir. Fakat totaliter de değildir. Cumhuriyetçi ve hürriyetçi ideali ile, içinde bütün eğilimlerin kaynaşığı çarpıştığı supli bünyesi ile Atatürk'ün Halk partisi komünist ve faşist partilerden derin surette ayrılmaktaydı. Kendisi de daimî bir prensip olarak kabul edilmekten uzak, milletin eğitimi için geçici bir zaruret olarak takdim edilmekteydi. Serbest seçimlerin içinde bir çok partinin yarışması varılacak ideal olarak kalmaktaydı. Atatürk buna çabuk varmak istiyordu. Hayatı müddetince iki defa çok partili rejim tecrübesine teşebbüs etti; başarı elde edemedi. Olaylar daha olgunlaşmamıştı.

«Kaybolan hayâller»

Nihayet 1950 de Türkler, ve bütün dünya, durumun olgunlaştığına inandılar. Tarihte ilk defa olarak, bir diktatörya hakikaten serbest seçimler yaparak muhalefetin kayıtsız olarak kendi karşısına dikilmesine müsaade etti. İlk defa olarak, sandık neticeleriyle mağlûp olan bir diktatör, herhangi paramenter bir devlet başkanı gibi, iktidarı sükûnetle terketti. Bir kaç sene müddetle, Türkiye'nin, nisbeten kısa bir intikal diktatöryasından sonra, hâdisesiz ve hasarsız demokratlaşmanın birinci misalini verdiği düşünüldü. Heyhat! Çok geçmeden hayallerden ayrılmak kaç etti. İlk tıdara bir kere yerleşince Demokrat Parti, tedricen, hürriyet oyununun kaldelerini reddetti. Git-tikçe diktatöryayı yeni baştan ve bu defa kendi çıkarına ihya etti. Demokrat Parti, yeniden kurduğu bu diktatöryayı, Atatürk'ün kullandığı gibi ekonomik ve siyasi terakkiyi temin etmek maksadının tamamen tersine olarak, irtical bir yönde kullandı.

Bu inhirafın sorumluluğu, sadece Demokrat Partinin şeflerine düşmektedir. Zira, 1950 de kuru laa Türk demokrasisi eğer yaşamadıysa, bu, kaldelerinin, bilhassa sosyal ve iktisadi bakımdan çok

zayıf olmasındandı. Kemalizm, nisbeten İngilizvari bir parlamento hayatı yaşayacak bir siyasi kadrolar formasyonunu temin etmişti. Ancak bu aydın sınıf, çok daha az inkişaf etmiş bir milletin içinde küçük bir azınlıktı. Bu şartlar içinde demagoginin cazibesine tahammül etmek idareciler için insan üstü faziletler isterdi. Üstelik milletin kültür seviyesi ne kadar aşağı, yaşama şartları ne kadar çetin olursa demagogi o kadar başarı sağlayabilmekteydi.

«Otoriter sistem zarureti»

Türkiye'nin yeni idarecileri, bugün, başka cazibelerin eşliğindedirler. Kemalizmden ilham aldıklarını söylemekte, ve doğru olarak, memleketin iktisadi inkişafı için plânlama yollarını ve, sosyalist ve kooperatif kesimlerin gelişmesinde aramaktadırlar. Yine doğru olarak, bu neticelere varmak için, otoriter ve disiplinli bir siyasi sistemin zaruretinde ısrar etmektedirler. Fakat Atatürk öğretiminden elde edilen başlıca bir kaide de demokratlaşma yolunda hiç bir zaman geriye dönüş ve rücu olmayışıdır. Sonradan daha geniş ve daha derin hürriyetlere gelmek üzere, ekonomik bünyeleri değiştirme vesilesiyle, gerçekten yaşanmış ve tatbik edilmiş hürriyetlerden vazgeçme ise, bir komünist metodudur ve Kemalizm ruhuna tamamen aykırıdır.

Ancak, bu kaidenin tatbiki, bilhassa nazik bir iştir. Çünkü son on senenin seçim ve parlamento-tecrübeleri oldukça derin izler bırakmıştır. Türkiye'nin siyasi gelişmesi ise, sosyal ve iktisadi gelişmesine nazaran açık bir şekilde ilerdedir. Bu bakımdan, aynı maddî seviyede olan diğer memleketlere uygun gelecek olan bir diktatörya tipi, Ankarada bir gerileme sayılmamalıdır. Bunun içindir ki, 1960 askeri ihtilali, Orta Doğu memleketlerindeki benzer hareketlere nazaran daha farklı bir ambivalans göstermektedir. Bu memleketlerde ordunun iktidarı alıştı, 1923 te Osmanlı İmparatorluğunda olduğu gibi, çok defa, ilerici bir mana taşır. Fakat meselâ Fransa gibi çok gelişmiş memleketlerde ise, tersine olarak, gerici bir anlam taşımaya zaruridir. Bu seviyedeki memleketlerde subayların politikaya müdahalesi, iyi niyetleri ne kadar olursa olsun, faydalı sayılamaz.

1960 Türkiye'sinde ise, mutavassıt bir sosyolojik durum vardır. Ordu, şeflerinin arzu ettiği gibi, Atatürk'ün eserine devam ve demokrasiye doğru ilerleme gayretini tekrar eline alabilir. Ancak yerleşmiş demokratik elemanları tahrip etme ve Kemalizme tezat halinde gerici bir eser meydana getirme tehlikesi de vardır. Henüz şimdiki kadar kesin olarak bir şey oynanmış değildir.

Bu mağrur ve cesur Türk milletini seven ve onu 20 inci asra dahil eden fevkalâde insana hayran olan herkes, Mustafa Kemal'in yeni haleflerinin, emanetlerini daha da verimli kılacaklarını ümid edebilirler...